

HABER KAYNAKLARININ GİZLİLİĞİNİN HUKUKSAL BOYUTU

Arş. Gör. Aras TÜRAY*

Öz: Haber kaynaklarının gizliliği güvencesi, basın özgürlüğünün ve buna bağlı olarak haber verme görevinin bir güvencesi, ayrılmaz bir parçası niteliğindedir. Bununla birlikte Türk hukuk uygulamasında sorunlu bir konu olan haber kaynaklarının gizliliği yeterince çalışılmış bir konu değildir. Bu nedenle konuyla ilgili bir çalışma yapılması önem taşımaktadır. Çalışmamızın ilk kısmında konuyla ilişkili kavramlar ve haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin teorik boyutu incelenmiştir. İkinci kısımda ise insan haklarıyla bağlantılı olarak uluslararası hukuk boyutu ele alınmıştır. Son kısımda haber kaynaklarının gizliliği bakımından Türk hukukundaki normlar analiz edilmiştir. Bu noktada özellikle adli ve önleme amaçlı koruma tedbirleri ve tanıklıktan çekinme kurumu üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Basın, Basın Özgürlüğü, Gazeteci, Haber, Haber Kaynağı, Haber Kaynaklarının Gizliliği, Haber Kaynaklarının Korunması, İfade Özgürlüğü.

LEGAL DIMENSION OF CONFIDENTIALITY OF JOURNALISTIC SOURCES

Abstract: The confidentiality of journalistic sources is a substantial part and assurance of the freedom of press and the duty of reporting. Nevertheless, the confidentiality of journalistic sources, which is a problematic issue in the practice of Turkish law, is not a sufficiently studied subject. For this reason, it is crucial to conduct a study on the subject. In the first part of study, the terms on the subject and the theoretical dimension of the confidentiality of journalistic sources are explained. In the second part of study, international legal dimension is examined considering its relation with human rights. In the last part of study, articles in Turkish law, which are concerned with the confidentiality of journalistic sources were analyzed. In this point, especially the judicial and preventive protective measures and the institution of refusal to testify in case has been emphasized.

Keywords: Press, Freedom of Press, Journalist, News, Journalistic Source, Confidentiality of Journalistic Sources, Protection of Journalistic Sources, Freedom of Speech.

* İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı
(E-Posta: aras.turay@bilgi.edu.tr)

Makalenin Gönderim Tarihi: 06.07.2018

Makalenin Kabul Tarihleri: 09.08.2018/15.08.2018

I. Genel Olarak Haber Kaynaklarının Gizliliği

Haber kaynakların gizliliğinin bir güvence olarak korunup korunmaması gerektiği tartışılmıştır. Bir kısım yazarlar haber kaynaklarının gizliliği şeklindeki bir güvencenin var olmaması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. İlk etapta toplumsal yarar ile gazetecinin yararı arasındaki dengenin daima toplumdan yana ağır basacağı ileri sürülmüştür. Ayrıcalık biçimindeki bir güvence nedeniyle, ulusal güvenliğe ilişkin bilgileri sızdıran bir kişinin belirlenmesi ve cezalandırılması için yürütülecek sürecin engellenmesi kabul edilemez bir durum olarak nitelendirilmiştir¹. Haber kaynaklarının gizliliği güvencesine karşı çıkan bir diğer görüş, doktorluk veya avukatlıkta olduğu gibi, kişinin mesleğini yerine getirmek bakımından belirli bir yeterliliği olduğunu gösteren herhangi bir lisans belgesinin gazetecilik bakımından gerekmediği, kişinin herhangi bir yeterliliği olmasa dahi haber toplayabileceği, bu kişilere bir ayrıcalık tanınmasının gerekmediği şeklindedir². Haber kaynaklarının gizliliğine yönelik yaygın bir endişe ise, özellikle teknolojik gelişmelerle kimlerin “gazeteci” olarak nitelendirileceği sorunu paralelinde, güvenceden faydalanabileceklerin belirlenmesinin imkansızlığı üzerinde yoğunlaşmıştır³. Haber yapmak amacıyla bilgi toplayan, geleneksel gazetecilerin

¹ **SAPERSTEIN, Michael D. Jr.**; “Comment, Federal Shield Law: Protecting Free Speech or Endangering the Nation?”, *CommLaw Conspectus*, Vol. 14, Year: 2006, s. 568. Kanaatimizce gazetecilerin bazı durumlarda haber kaynaklarını açıklamaması, toplumsal bazı menfaatlerle çatışabilecekse de haber kaynaklarının gizliliğinin güvence altına alınmasıyla bilginin, haber yapanlara serbestçe ulaştırılması bakımından haber kaynaklarının gizliliği oldukça önemlidir. Bilginin, toplumun haber alma hakkını sağlamasındaki en önemli araç olan medyaya ulaştırılması da toplum bakımından ayrı bir menfaati oluşturacaktır. Bu nedenle haber kaynağının gizliliğinin korunmasında da toplumun, habere ulaşabilmesiyle sağlanan ayrı bir menfaati mevcuttur. Dolayısıyla ulusal güvenlik veya kamu düzeni gibi toplumsal bir menfaatin her zaman için haber kaynaklarının gizliliğine nazaran daha önemli olduğunun söylenmesi mümkün değildir. Benzer doğrultuda **STONE, Geoffrey R.**; “Why We Need a Federal Reporter’s Privilege”, *Hofstra Law Review*, Vol. 34, Issue: 1, Year: 2005, s. 42. Özel raportör David Kaye tarafından Birleşmiş Milletler Genel Kurulu için hazırlanan 8 Ekim 2015 tarih ve A/70/361 sayılı raporunda da haber kaynaklarının gizliliğinin korunmasının, haber kaynaklarının ifade özgürlüğünden ziyade toplumun haber veya bilgi alma hakkıyla bağlantısı olduğu belirtilmiştir. Bkz. **KAYE, David**; “Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression”, *United Nations General Assembly*, 08/10/2015, A/70/361, s. 4. Raporu ulaşmak için bkz. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/361 (son erişim 10/04/2018).

² **CALVERT, Clay**; “And You Call Yourself a Journalist?: Wrestling with a Definition of ‘Journalist’ in the Law”, *Dickinson Law Review*, 103 (Winter 1999)’den aktaran **ABRAMOWICZ, David**; “Calculating the Public Interest in Protecting Journalists’ Confidential Sources”, *Columbia Law Review*, Vol. 108, Year: 2008, s. 1954. Bizim de katıldığımız görüşe göre gazetecinin haber kaynağı ile olan ilişkisi, avukatın müvekkili veya doktorun hastasıyla ilişkisine nazaran farklı nitelikte olsa da, gazeteci ve haber kaynağı arasındaki ilişki demokratik toplumda gereklilik bakımından oldukça önemlidir ve bu nedenle haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin tanınması gerekir. Bkz. **CARTER, Edward L.**; “Not to Disclose Information Sources’: Journalistic Privilege Under Article 19 of ICCPR”, *Communication Law and Policy*, Vol. 22, No: 4, Year: 2017, s. 426.

³ **BERGER, Linda L.**; “Shielding the Unmedia: Using the Process of Journalism to Protect the Journalist’s Privilege in an Infinite Universe Publication”, *Houston Law Review*, Vol. 39, Year: 2003, s. 1373; **ELIASON, Randall D.**; “Leakers, Bloggers, and Fourth Estate Inmates: The Misguided Pursuit of a Reporter’s Privilege”, *Cardozo Arts & Entertainment*, Vol. 24, Year: 2006, s. 446.

dışındaki kişilerin de güvenceden yararlanmasına olumsuz şekilde bakılmıştır. Bu görüşe göre güvencenin belirli bir “nitelikli gazeteci” kesimi yerine çok geniş bir kitleye tanınması, güvencenin kabul edilebilirliği ve etkisini olumsuz şekilde etkileyecektir⁴.

Haber kaynaklarının gizliliği güvencesi aleyhine görüşler olmakla birlikte, biz güvencenin ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerektiği yönündeki görüşü benimsiyoruz. Nitekim aşağıda detaylı şekilde inceleneceği üzere uluslararası insan hakları mekanizmalarına ve doktrindeki ağırlıklı görüşe göre haber kaynaklarının gizliliği ifade özgürlüğü bakımından çok büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle haber kaynağının gizliliğinin ne olduğu, kapsamı ve hukuk düzlemindeki yerinin tespiti önem taşımaktadır. Bu doğrultuda öncelikle haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin ortaya çıkmasının sebepleri, ardından da kapsamı incelenmelidir.

A. Haber Kaynaklarının Gizliliğinin Nedenleri

Medyanın en önemli görevi olan haber verme faaliyetinin düzgün bir şekilde yerine getirilebilmesi için haber kaynaklarının gizliliğinin güvenceye kavuşturulması gerekmektedir⁵. Gerçekten de medyanın bağımsızlığı ve fonksiyonelliği, bireylerden medyaya ve medyadan da bireylere bilginin serbestçe akışının sağlanmasına bağlıdır⁶. Bu sebeple habercilerin, habere ulaşmakta farklı yöntemlerden ve kaynaklardan faydalanabilmesi gerekmektedir. Böylece hem çok seslilik sağlanabilecek hem de haberi yapan kişi aslında kendi kendine ulaşamayacağı bilgilere, haber kaynakları sayesinde erişebilecektir⁷. Haber kaynaklarının gizliliğinin bulunmaması halinde kamusal meselelere ilişkin bilgilere sahip olan kaynaklar, medya kuruluş ve mensuplarıyla bildiklerini paylaşmaktan kaçınabilecekler ve bu durum da medyanın kamunun bekliliği vazifesinin aksamasına yol açacaktır⁸. Her ne kadar gazetecilik etiği bakımından kaynağı belirsiz bilgilere nazaran,

⁴ **ALEXANDER, Laurence B.**; “Looking Out for Watchdogs: A Legislative Proposal Limiting the Newsgathering Privilege to Journalists in the Greatest Need of Protection for Sources and Information”, *Yale Law & Policy Review*, Vol. 20, No. 1, Year: 2002, s. 101.

⁵ **İÇEL, Kayıhan**; *Kitle İletişim Hukuku*, 10. Baskı, İstanbul 2012, s. 299; **ALTUNÇ, Sinan**; “5187 Sayılı Basın Kanunu Kapsamında Düzeltme ve Ceza Hakkı ile Haber Kaynaklarının Korunması Hakkında Değerlendirmeler”, *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I*, İstanbul 2007, s. 65.

⁶ **Article 19**; Briefing Paper On Protection of Journalists’ Sources, Freedom of Expression Litigation Project, Mayıs 1998, s. 1. Çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. <https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/right-to-protect-sources.pdf> (son erişim 29/06/2018). United Nations Office on Drugs and Crime (“UNODC”) tarafından yolsuzlukla mücadeleyle ilişkili olayların karmaşıklığı ve gizliliği nedeniyle haber kaynaklarının gizliliğine özel bir anlam ithaf edilmektedir. Bkz. **UNODC**; *Reporting on Corruption A Resource Tool for Governments and Journalists*, New York 2014, s. 16. Kaynağa ulaşmak için bkz. http://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Resource_Tool_for_Governments_and_Journalists_COSP5_ebook.pdf (son erişim 06/04/2018).

⁷ **ALTUNÇ**; s. 65.

⁸ **İÇEL, Kayıhan**; “Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt: 1, Yıl: 1978, Sayı: 1, s. 38; **DEMİR, Samsun**; “Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı”,

kaynağı belirli olan bilgileri tercih etme eğilimi mevcutsa da⁹, kaynağın gizlenmesi gereken durumlarda aktarılan bilgilerden de habercilik faaliyeti sırasında faydalanılması gerekebilmektedir. Gerçekten de bazen bilgi sahibi olan kişiler, bu bilgiye sahip olduklarının farkına varılmasıyla veya bilgilere sahip olduğunun bilinmesine karşın bu bilgileri paylaştığının belirlenmesi halinde sorun yaşayacağını düşünebilmektedir. Örneğin bir suç örgütüne mensup kişinin örgütsel faaliyetlerle veya kamu görevlisinin, kamusal makamlardaki yozlaşmayla ilgili bildiklerini paylaşması, kaynakların çeşitli sorunlar yaşamasına sebep olabilecektir. Bu sorunlar kişilerin fiziksel güvenliğine ilişkin olabileceği gibi, iş yaşamına¹⁰ ilişkin de olabilecektir. Bunun sonucu olarak da haberin temelini oluşturan

Istanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1 - 2, Yıl: 1992 - 1993, s. 187; **ALTUNÇ**; s. 65; **SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar**; Türkiye'de Basın Özgürlüğü, Ankara 2007, s. 29; **BAYKAN, Metin**; Basın Özgürlüğü, Ankara 2011, s. 41; **KORKMAZ, Ömer**; Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları, Ankara 2014, s. 122; **BANISAR, David**; Silencing Sources: An International Survey of Protections and Threats to Journalists' Sources, Privacy International Global Survey Series (2007), s. 8 (Çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1706688 [son erişim 20/06/2018]). Haberi yapanların, kaynaklarını aynı zamanda kendilerine gelen bilgi akışını korumak için gizlemesi gerektiği de ifade edilmektedir. Bkz. **İR-VAN, Süleyman**; "Gazetecilik Etiği", Türkiye'de Kitle İletişimi (Der: **GÜRKAN PAZARCI, Nilgün**), Ankara 2004, s. 9; **KAYE**; s. 7; **STONE**; s. 42. Belirtmek gerekir ki bu yalnızca teorik bir argüman da değildir. Vince Blasi tarafından bu konu özelinde gerçekleştirilen ampirik çalışmalar da benzer sonucu vermiştir. Gazetecilerle gerçekleştirilen çalışmalarda, bilgi sağlayan kaynakların mahkemeye çağırılması olasılığının, bilginin akışındaki atmosferi ve verimliliği olumsuz şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bkz. **BLASI, Vince**; "The Newsman's Privilege: An Empirical Study", Michigan Law Review, Vol. 70, No. 2, Year: 1971, s. 284. Ayrıca belirtmek gerekir ki kaynakların, haberi yapacak kişilere bilgi aktarmasından çekinmesinde, istihbari amaçlı faaliyetlerin genişlemesi de rol oynayabilmektedir. Şöyle ki gelişen teknoloji istihbarat servislerinin yöntemlerinin değişiminde de rol oynamıştır. Gerçekten de önleme (istihbari) amaçlı dijital izleme, bir suçun işlenmesi veya işlendiği şüphesinin ötesinde, suç teşkil etmeyen belirli metotları kullanan kişilerin de takip edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca son yıllarda özellikle terörle mücadele ve ulusal güvenlik gibi gerekçelerle istihbarat örgütlerinin yetkilerinin genişletmeye yönelik mevzuat değişiklikleri, önleme amaçlı tedbirlerin kapsamının da genişlemesini sonuçlamıştır. İşte gazetecilik faaliyetiyle ilişkili iletişimlerde de bu değişen ve genişleyen yöntemlerle her geçen gün daha yüksek bir oranda önleme amaçlı dijital izlemeye takılabilmektedir. Söz konusu bu durum ise kaynakların gazetecilere bilgi vermesi konusunda caydırıcı bir etkiye sahiptir. Bu konuyla ilgili bkz. **POSETTI, Julie**; Protecting Journalism In The Digital Age, UNSECO, France 2017, s. 12, 13. Elbette bu durum karşısında haber kaynaklarının veya haberi yapan kişilerin de iletişimlerini gizlemek için çeşitli teknolojilerden de yararlanması ciddi bir olasılıktır. Nitekim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 5 Ekim 2016 tarih ve A/HRC/RES/33/2 sayılı Tavsiye Kararı'nda dijital çağda, şifreleme ve anonimliği sağlamaya yönelik programların gazetecilerin görevlerini yerine getirmeleri ve haklarından yararlanmaları için hayati bir öneme sahip olduğu, özellikle kaynaklarının gizliliğini korumaları bakımından bu nevi programları kullanmalarına Devletler tarafından müdahale edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Karara ulaşmak için bkz. <http://undocs.org/A/HRC/RES/33/2> (son erişim 24/06/2018).

⁹ Bkz. **The Canadian Association of Journalists Ethics Advisory Committee**; Ethics Guidelines (2011), çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. http://caj.ca/images/downloads/Ethics/ethics_guidelines.pdf (son erişim 02/06/2018); **Reuters**; Specialised Guidance, The Essentials of Reuters Sourcing, çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. http://handbook.reuters.com/index.php?title=The_Essentials_of_Reuters_sourcing (son erişim 02/06/2018).

¹⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Guja v. Moldova kararında, savcılıkta çalışan bir görevlinin basına bilgi sızdırdığı olayda, kişinin işten atılmasının, ifade özgürlüğünün ihlali olduğunu tespit

bilgi, aslında bu bilgiyi haber haline getiren kişiye ulaşmayacak ve bilgi de haberi yapan vasıtasıyla topluma ulaşmayacaktır. Halbuki kamuyu ilgilendiren bir haberin verilememesi, antidemokratik bir zeminin oluşumuna sebebiyet verecek ve demokrasi kültürünün beslenmesinde karşıt bir rol oynayacaktır¹¹. Gerçekten de antidemokratik rejimlerde haber kaynakları genellikle devletin tekelindedir ve toplum çoğunlukla tek taraflı olarak resmi haber kaynaklarından çıkan bilgilerin temel oluşturduğu propaganda niteliğindeki haberlerle yönlendirilmektedir¹². Dolayısıyla çok yönlü haberlerin topluma ulaşabilmesi bakımından haber kaynaklarının da çok sayıda olması sağlanmalıdır. Bunun yöntemi ise ilk olarak haber kaynağının gizliliğinin güvence altına alınmasıdır¹³. Böylece hem medyanın haber verme fonksiyonu aracılığıyla kamuoyunun bekkçiliği görevini yerine getirmesi hem de kamunun haber alma hakkından faydalanması ve demokratik bir toplumun zemininin oluşması sağlanabilecektir.

Haber kaynaklarının gizli olmasının temelindeki bir diğer sebep ise kaynağın statüsü ve kimliği nedeniyle gazetecinin bağımsızlığı veya mesleki imajının zedelenmesinin önüne geçilmesi olarak gösterilmiştir¹⁴.

B. Haber Kaynaklarının Gizliliğinin Kapsamı

1. Güvencenin Devreye Gireceği Alanlar

Haber kaynaklarının gizliliği konusunun, çoğunlukla basında haber kaynaklarının gizliliği yahut gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliği şeklinde ifade edildiği görülebilmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere haber kaynaklarının gizliliğinin temelinde medyanın kamuyu bilgilendirme ödevi ve kamunun da haber alma hakkı mevcuttur. Aslında güvencenin kapsamının belirlenmesinde, güvencenin ortaya çıkmasının sebepleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağ-

etmiştir. Mahkeme burada bilginin sızdırılmasıyla konunun toplumda tartışılması sonucu elde edilecek kamusal yarar ile söz konusu ifşa sonucunda kurumun uğradığı zararı kıyaslamıştır. Söz konusu olayda kamusal yararın daha üstün geldiğini belirleyerek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir. Bkz. Guja v. Moldova, Başvuru No. 14227/04, Tarih: 12/02/2008, para. 74 - 76. Ayrıca bkz. **DOĞRU, Osman/NALBANT, Atilla**; İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 2. Cilt, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 331 - 340.

¹¹ **DEDEOĞLU, Gözde**; Demokrasi, Basın ve Haber Etiği, İstanbul 2014, s. 168.

¹² **DÖNER, Ayhan**; Şeffaf Devlette Bilgi Edinme Hakkı ve Sınırları, İstanbul 2010, s. 7.

¹³ Haber kaynaklarının gizliliği güvencesiyle, bilgi uçuranlara (*whistleblowers*) ve diğer haber kaynaklarına dolaylı bir kalkan sağlandığı da ifade edilmektedir. Bkz. **VOORHOOF, Dirk**; "AİHM'nin 10. Maddesi ile Avrupa Konseyi Standartları Kapsamında Gazetecilerin Haber Toplama ve Bilgiye Erişim Özgürlüğü ve Bilgi Uçuranların Korunması", Tehlike Altında Gazetecilik (Der. **ANDREOTTI, Onur**; Çev. **ORHUN, Defne**), İstanbul 2016, s. 144.

¹⁴ **NEL, Sanette**; "Journalistic Privilege: Does It Merit Legal Protection?", The Comparative and International Law Journal of Southern Africa, Vol. 38, No. 1 (Mart 2005), s. 100. Yazar bu konuda polis tarafından elde ettiği bilgilere dayanarak haber yapan bir gazetecinin, kaynaklarının polis teşkilatından olduğunun bilinmesi halinde kamunun bağımsız bekkçiliği sıfatının zedelenebileceği örneğini vermiştir.

lamda haber verme görevi ve haber alma hakkında rol oynayan alanlarda, haber kaynaklarının gizliliğinin bir güvence olarak tanınması gerektiği söylenebilir. Bu nedene bağlı olarak kanaatimizce güvencenin devreye gireceği alanların belirlenmesinde, güvence alanını, basın veya gazete gibi kitle iletişim araçlarının belirli bir türüyle sınırlandırmak isabetli değildir. Dolayısıyla biz haber kaynağının gizliliği terimini kullanmayı tercih ediyoruz. Kavramı basın veya gazeteyle sınırlandırmaktan ziyade medyada haber kaynaklarının gizliliği yahut kitle iletişiminde haber kaynaklarının gizliliği şeklinde adlandırmak daha isabetli olabilecektir. Bu durumda da dikkate alınması gereken kavramın, “haber” olduğunu düşünüyoruz. Söz konusu argümanın netleştirilmesi bakımından basın, gazete, gazeteci, haber gibi kavramların açıklanması gerekmektedir.

a. Basın Kavramı

Basın düşüncenin açıklanmasında bir araçtır. Basın kavramı, gazete, dergi, kitap gibi iletişim araçlarını ifade eden bir kavram olarak günümüze kadar kullanılmıştır¹⁵. Ancak teknolojik gelişmelerin de etkisiyle düşüncenin açıklanmasında kullanılan araçlardan hangilerinin basın kavramı kapsamında değerlendirilebileceği üzerine doktrinde tartışmalar başlamıştır. Bu kapsamda geniş ve dar olmak üzere iki tür basın kavramı ortaya çıkmıştır. Geniş anlamda basın yazılı, görsel ve işitsel bütün kitle iletişim araçlarını kapsamaktayken, dar anlamda basın gazete, dergi, kitap gibi sadece yazılı iletişim araçlarını kapsamaktadır¹⁶. Yine “yazılı basın” teriminin gazete, dergi, kitap, “internet basını” teriminin internet, “sözlü veya elektronik basın” teriminin radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını ifade ettiği görüşü de doktrinde benimsenmektedir¹⁷.

Kanaatimizce modern iletişim araçlarının basın kavramı kapsamında düşünülmesi ciddi sorunlara yol açabilecektir. Etimolojik açıdan değerlendirme yapılacak olursa, Türkçedeki “basın” sözcüğünün karşılığı olan, İngilizcede “the press”, Fransızcada “la presse”, Almancadaki “die Presse” ve İtalyancadaki “la stampa” kelimeleri, gazete, dergi ve kitap gibi iletişim araçları için söz konusu olan “basmak” fiilinden türemiştir¹⁸. Normatif açıdan bir değerlendirme yapıldığı takdirde, 5187 sayılı Basın Kanunu (“Bas. K.”) m. 2’deki tanımlardan “basın” teriminin Türk hukukunda dar anlamıyla kullanıldığı görülebilecektir. Örneğin basın faaliyetinin maddi konusu olan basılmış eser¹⁹ Bas. K. m. 2/f. 1-a’da “yayım-

¹⁵ **DANIŞMAN, Ahmet**; Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu), Ankara 1982, s. 1.

¹⁶ **ÇANKAYA, Özden/BATUR YAMANER, Melike**; Kitle İletişim Özgürlüğü, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 97, dpt. 186; **KILIÇOĞLU, M. Ahmet**; Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk, 3. Baskı, Ankara 2008, s. 20.

¹⁷ **İÇEL**; Kitle İletişim Hukuku, s. 126.

¹⁸ **ERTUĞ, Hasan Refik**; Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul 1970, s. 38; **SALİHPAŞAĞOĞLU**; s. 24.

¹⁹ **İÇEL**; Kitle İletişim Hukuku, s. 137.

lanmak üzere her türlü basın araçları ile basılan veya diğer araçlarla çoğaltılan yazı, resim ve benzeri eserler ile haber ajansları yayınları” şeklinde tanımlanmıştır²⁰. Yine basımcı kavramı Bas. K. m. 2/f. 1-k hükmünde “bir eseri basın araçları ile basan veya diğer araçlarla çoğaltan kişi” olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere ilgili hükümlerden de basın faaliyetinin maddi konusu olan basılmış eserin dış dünyada fiziksel varlığının bulunması bir şart olarak yer almaktadır.

Açıklanan nedenlerle basın kavramının, televizyon, radyo, internet gibi kitle iletişim araçlarını kapsamadığını düşünmekteyiz. Dolayısıyla basın kavramının, haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin ortaya çıkmasının ve buna bağlı olarak basının fonksiyonunun yerine getirilebilmesi bakımından kapsamı gereken alanları tam olarak yansıtmadığını düşünüyoruz.

Belirtmek gerekir ki basın kavramının dar yorumlanması, basın özgürlüğünün de dar yorumlanması, yani yalnızca basılı eserlerin yayım faaliyetiyle sınırlı olduğu anlamına gelmeyecektir. Kanaatimizce basın özgürlüğü²¹, kitle iletişim araçlarının tümü bakımından uygulanma alanı bulan bir hak ihdas etmektedir²².

²⁰ Ancak Kanunda verilen bu tanım basılmış eserin bütün özelliklerini ortaya koymamaktadır. Her materyal basılmış eser değildir ve basılmış eserden bahsedebilmek için aranması gereken objektif ve subjektif koşullar vardır. Objektif koşullar basılmış eserin maddi varlığı, düşünsel içeriği ve basılmış eserin çoğaltılmasıdır. Ancak basılan her materyal basılmış bir eser teşkil etmeyecektir. Bunun için subjektif koşul olan eserin yayımlanma amacıyla basılması şartının da sağlanması gerekmektedir. Basılmış eserin unsurlarıyla ilgili bkz. **ÖZEK, Çetin**; Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İstanbul 1972, s. 14, 15; **İÇEL**; Kitle İletişim Hukuku, s. 138 - 141; **SÖZÜER, Adem**; Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İstanbul 1996, s. 12, 13; **AYDIN, Murat**; TCK'nın Genel Hükümleri Açısından Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, Ankara 2012, s. 31; **ÇOLAK, Nusret İlker**; Kitle İletişim Hukuku, 3. Baskı, İstanbul 2013, s. 41 - 44.

²¹ Elbette bu noktada basın özgürlüğü yerine kitle iletişim özgürlüğü teriminin tercih edilmesi de daha isabetli olabilir. Ancak basın özgürlüğü literatürde, ulusal mahkeme ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında (*freedom of press*) yeknesak bir şekilde kullanılmaktadır. Bu nedenle biz de basın özgürlüğü terimini kullanmayı tercih etmekteyiz.

²² Nitekim Anayasa Mahkemesi, belirli internet yayınlarının basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunu Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. tarafından yapılan bireysel başvuruda incelemiştir. Anayasa Mahkemesi konuyla ilgili görüşünü “İnternetteki bu geniş faaliyet alanı çerçevesinde, yayımlanan haber ve fikirlerin Anayasa'nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği, öncelikle anılan maddenin kapsamı ve daha sonra her somut olay açısından ayrıca incelenmelidir. Bu kapsamda Anayasa'nın 28. maddesi ve devam maddelerinde tanımlanan basın özgürlüğü her ne kadar temel olarak basılı kitle iletişim araçları çerçevesinde tanımlanmış ise de internette önemli bir yer işgal eden internet haberciliğinin, basının temel işlevi olan ‘gözetleyici’ görevini yerine getirdiği sürece basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi mümkündür” şeklinde ifade ederek, internet yayınlarında da basın faaliyetlerine ilişkin hükümlerin devreye girebileceğini kabul etmiştir. Bkz. Anayasa Mahkemesi, Başvurucu: Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., Başvuru No. 2013/2623, Karar Tarihi: 11/11/2015, para. 36. Yine Yargıtay'ın yeknesak uygulaması da bu yöndedir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (“HD”) 2007 ve 2009 yıllarında vermiş olduğu iki kararında “Gazetenin yayınlanması bir başka anlatımla basılıp çoğaltılması gerekirse de, günümüzde teknoloji ve iletişimin geldiği nokta itibarıyla, gazetenin nesne olarak basımı ve dağıtımı bir zorunluluk değildir. Gazetenin elektronik ortamda umuma açık olarak yayınlanması ve okuyucunun yararlanmasına sunulması da mümkündür” (Yargıtay 9. HD, E. 2006/33909, K. 2007/11104, Tarih: 17/04/2007 [www.lexpera.com.tr] ve Yargıtay 9. HD, E. 2008/30660, K. 2009/8953, Tarih: 31/03/2009 [www.lexpera.com.tr]) demek suretiyle

Gerçekten de basın özgürlüğü, kamunun haber alma hakkının sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Dolayısıyla basın özgürlüğü, kamunun haber alma hakkının kullanılmasına olanak sağlayan kitle iletişim araçlarının tümüyle paralel bir biçimde düşünülmelidir. Basın Kanunu ile basın özgürlüğü arasındaki ilişkinin kurulmasında da bu hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. Basın özgürlüğü bakımından Basın Kanunu ile getirilen güvencelerin bütün kitle iletişim araçları için uygulanması, bu hükümlerin getiriliş amacıyla da uygun düşecektir. Buna karşın yine Basın Kanunu ile getirilen ve basın özgürlüğünü sınırlayan çeşitli hükümlerin (cezaî sorumluluk sistemi, zorunlu bilgilerin gösterilmesi, beyanname verilmesi vb.) ise diğer kitle iletişim araçları bakımından uygulanması beraberinde bazı sorunları getirecektir. Örneğin haber verme faaliyeti yürüten bir internet sitesinde sorumlu müdür atanma şartının aranması, bu sitenin faaliyetini, yüklenerek ekonomik külfetler nedeniyle kısıtlayacaktır. Ayrıca Basın Kanunu'nda ki sınırlamaların kanunun lafzını aşan şekilde geniş yorumlanması Anayasa m. 13^e ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 10/f. 2'deki hukuken öngörölmüş

basın faaliyetlerinde devreye girecek hükümlerin internet yayınlarında da uygulanabileceğini tespit etmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları da benzer doğrultudadır. Örneğin Mahkeme bir kararında bir gazetenin internet sitesinde yayımlanan içeriklerle ilgili olarak ulusal hukukta Basın Kanunu'na uygun olarak kaydedilmeyen internet sitelerinin belirli cezai muafiyetlerden yararlanamaması şeklinde gelişen olayda, basılı eserler için uygulanan rejimle internet rejiminin ayrılabilirliğini kabul etmekle birlikte belirli haberleri yayınlayan gazetecilerin korumanın tamamen dışında bırakılmasını basın özgürlüğüne haksız bir müdahale olarak nitelendirmiştir. Bkz. Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine, Başvuru No. 33014/05, Tarih: 05/05/2011, para. 54, 55. Mahkeme böylece basılı eserler aracılığıyla gerçekleşme dahi internetteki habercilik faaliyetlerinde de basının özgürlüğünün rol oynayabileceğini tespit etmiştir. Yine Mahkeme, Times Newspapers LTD (Nos. 1 and 2) v. U.K. kararında da benzer yönde karar vermiştir. Karara konu olan olayda bir gazete de yayımlanan haber, aynı gün internet sitesine de konulmuştur. Yazılarla ilgili hakaretten dolayı tazminat davası açılmış ve buna rağmen başvuru internet sitesinden yazıları silmemiş veya bir uyarı koymamıştır. Başvurucuya ilk aşamada basılı eserle gerçekleştirdiği, daha sonraki süreçte de internette gerçekleştirdiği hakaret nedeniyle iki ayrı dava açılmıştır. Mahkeme daha sonra internetteki hakaret bakımından açılan davayla ilgili olarak "Hakarete uğrayan kişilerin şereflerini korumak için gerçek bir imkana sahip olmaları gerektiğini kabul ederken, istisnai koşullarca haklı kılınmamış, geç açılmış bir hakaret davasının Sözleşme'nin 10. maddesi anlamında basının özgürlüğüne orantısız bir müdahale oluşturabileceğini vurgulamaktadır" demek suretiyle internet yayınlarıyla ilgili basının özgürlüğünün gündeme gelebileceğini kabul etmiştir. Bkz. Times Newspapers LTD (Nos. 1 and 2) v. U.K., Başvuru No. 3002/03, 23676/03, Tarih: 10/04/2009, para. 48. Bununla birlikte Mahkeme ilgili davada hakaret davası açıldığından gazetenin haberden edilimesi halinde, söz konusu yazının yer aldığı internet arşivine uygun bir uyarı ekleme yükümlülüğünün ifade özgürlüğüne orantısız bir müdahale oluşturmadığı ve mevcut davada hakaret nedeniyle süresiz bir sorumluluğun varlığına bağlı hiçbir güçlük gündeme gelmediğini tespit ederek ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar vermiştir. Görsel ve işitsel kitle iletişim araçları için de Mahkeme benzer yaklaşımı sergilemektedir. Bkz. DOĞRU/NALBANT; s. 213.

²³ Gerçekten de Anayasa m. 13'te düzenlenen sınırlama ilkeleri ile temel hakların sınırlandırılmasına birtakım sınırlar konulmuştur. Bkz. UYGUN, Oktay; "1982 Anayasası'nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Anayasal Sınırları", Kamu Hukuku İncelemeleri, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 279. Söz konusu sınırlamalardan biri de, temel hakkın kanun hükmüyle sınırlandırılabilmesidir. Bkz. GÖZLER, Kemal; İnsan Hakları Hukukuna Giriş, Bursa 2017, s. 245. Bu nedenle ifade özgürlüğü hakkının bir görünümü olan basın özgürlüğü, ancak kanunla öngörölmüş hallerde sınırlandırılacaktır.

olma kriterine aykırılık teşkil edecektir²⁴. Bu nedenle kanaatimizce Basın Kanunu ile basın özgürlüğü bakımından sağlanan güvencelerin geniş bir şekilde yorumlanarak basın faaliyetinin yürütüldüğü bütün kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen faaliyetler bakımından uygulanması²⁵, buna karşın yine bu Kanunda öngörülen sınırlamaların basılı yayınlarla gerçekleşen kitle iletişim faaliyetiyle sınırlı şekilde uygulanması gerekmektedir.

b. Gazeteci Kavramı

Geleneksel anlamda gazetecilik, “maaşla çalışan ya da haber, yazı, sayfa, program başına ücret alan, habercilik işlevi bulunan süreli bir yazılı, görsel, işitsel kitle iletişim aracında ya da haber ajansında, haber üreten (toplayan, araştıran, seçen, ayıklayan, biçimlendiren, yayımlayan), üretiminde payı bulunan kişilerin mesleği” olarak tanımlanmıştır²⁶. Gazeteci, genel olarak olayları tanıtan ve yorumlayan kişidir. Düşüncesini kitlelerle paylaşan gazeteci aynı zamanda profesyonel bir tanık ve çok sayıda kişinin tercümanı niteliğindedir²⁷. Belirtmek gerekir ki gazetecilik faaliyetinde rol oynayan her kişi gazeteci değildir. Bir kişinin gazeteci olup olmadığının tespitinde üç kriter bulunmaktadır. Bunlardan birincisi devamlılıktır²⁸. Gerçekten de gazetede ara sıra yazıları çıkan politikacı,

²⁴ Belirtmek gerekir ki uygulamada basın özgürlüğüne yönelik hükümlerin geniş bir biçimde uygulanabileceğine dair kararlar olduğu gibi, basın özgürlüğünü sınırlayan hükümlerin kıyasen diğer kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen yayınlar için uygulanacağı yönünde kararlar da mevcuttur. Örneğin belirli olaylara ilişkin bütün kitle iletişim araçları için uygulanan yayın yasakları, Basın Kanunu m. 3'te düzenlenen hükme dayanmaktadır. Yayın yasaklarına ilişkin kararlara ulaşmak için bkz. <https://www.rtuk.gov.tr/yayin-yasaklari-3797> (son erişim 02/07/2018). Kanaatimizce bu uygulama hatalıdır ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 10/f. 2'deki kriterlerden hukuken öngörülme kriterine aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bağlamında yasayla sınırlama ölçütü bakımından hak ve özgürlüğü sınırlayıcı hükmün erişilebilir ve öngörülebilir olmasını, ayrıca bunların yanı sıra yasayı uygulayacak merciin takdir alanının sınırlarının yeterli açıklıkta belirlenmesi gerekliliğini de barındırmalıdır. Bkz. **İNCEOĞLU, Sibel**; “Hak ve Özgürlükleri Sınırlama ve Güvence Rejimi”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa (Edit. **İNCEOĞLU, Sibel**), 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 30. Bize göre Basın Kanunu'ndan kaynaklı bir sınırlama, klasik anlamıyla basılı eserler dışında herhangi bir kitle iletişim aracıyla kullanılan hak ve özgürlükleri sınırlamak bakımından en başta öngörülebilir nitelikte değildir. Bu hükmün öngörülebilir nitelikte olduğu kabul edilse dahi, adeta bir çerçeve norm gibi kaleme alınmış Basın Kanunu m. 3'teki soyut ifadeler, bir temel hak ve özgürlüğü sınırlandırmak için uygulayıcının takdir yetkisini belirli ölçüde sınırlamamaktadır. Bu bakımından Basın Kanunu'ndaki sınırlayıcı hükümlerin, basılı eserler dışında başka kitle iletişim araçları bakımından kullanılması ifade özgürlüğünü ihlal etmektedir.

²⁵ Gerçekten de sınırlandırılmaları rejiminin aksine, hakların mutlaka anayasal veya yasal bir dayanağa bağlı kalarak yorumlanması gerekmektedir. Örneğin internetin, ifade özgürlüğü hakkının kullanımında bir platform olduğu yorum yoluyla ortaya çıkmıştır. Zaten anayasa hukuku yorum metotlarından “*in dubio pro libertate*” (tereddüt halinde özgürlük lehine yorum) gereği (Bu konuyla ilgili bkz. **KABOĞLU, İbrahim Ö.**; Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 11. Baskı, İstanbul 2016, s. 51), sınırlamaların aksine basın özgürlüğüne ilişkin ayrıcalık ve korumaların, yalnızca yazılı basın değil, başka mecralardaki faaliyetler hakkında da uygulanması gerekmektedir.

²⁶ **GİRGİN, Atilla**; Gazetecilik Temel İlkeleri, İstanbul 2014, s. 143.

²⁷ **DANIŞMAN**; s. 185.

²⁸ **ÖZEK, Çetin**; Türk Basın Hukuku, İstanbul 1978, s. 787; **BAŞKUT, Cevat Fehmi**; Gazetecilik Dersleri, 2. Baskı, İstanbul 1967, s. 19.

akademisyen veya uzman kişiler gazeteci olarak nitelendirilemezler. Gazeteci, bir gazetede sürekli olarak çalışan kişidir. Gazeteciliğin ikinci unsuru münhasırlıktır. Gazetecilik bir ihtisastır, tıpkı avukatlık, mühendislik veya doktorluk gibi bir meslektir²⁹. Gazetecinin geçiminin gazetecilik faaliyetine bağlı olması gerektiği de doktrinde savunulmaktadır³⁰. Nitekim Basın Kartı Yönetmeliği m. 4/f. 1-b hükmünde, basın kartının gazeteciye, gazetecilik dışında başka bir işinin bulunmaması şartıyla verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla hukuk sistemimizde de gazeteciliğin münhasıran yürütülecek bir meslek olduğuna ilişkin dayanaklar bulunmaktadır. Bununla birlikte münhasırlık kriteri çok da katı bir biçimde aranmamalıdır. Örneğin gazetede haberleri veya köşe yazıları çıkan ve bu şekilde olayların aydınlatılmasında rol oynayan üniversitede de görevli olan akademisyen yazarlar da gazeteci sayılabilmelidir. Bu açıdan münhasırlık şartı günümüzde ikincil plana gerilemiş sayılabilecektir. Bir kişinin gazeteci olmasındaki son koşul ise gazetecilik faaliyetinde fikir unsuru üstün olan bir hizmetin görülmesidir³¹. Bu son kriter, yani gazetecinin fikir unsuru üstün olan hizmetin görülmesinde faaliyet göstermesi, gazeteci ile gazetede sekreter, temizlikçi veya güvenlik görevlisi olarak faaliyet gösteren diğer kişileri ayırmaktadır.

Haber kaynaklarının gizliliği kavramının çoğunlukla gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliği şeklinde ifade edildiği de görülmektedir. Bu nevi bir durumda basılı olsun veya olmasın haber kaynağının gizliliği güvencesi, basılı olan yerel veya ulusal ve basılı olmayıp internette yayınlanan bütün gazetelerde³² faaliyet gösteren gazeteciler için geçerli olacaktır. Haber kaynaklarının gizliliği gibi güvencelerin gazetecilere tanınmasının temel amacı, gazetecilik faaliyeti ile, mesleğini icra eden kişilerin kamunun bekleme görevini, yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tabiri ile "*public-watchdog*" işlevini yerine getirmesidir. Haber kaynağını açıklamama hakkı şüphesiz ki geleneksel anlamdaki gazeteciler bakımından geçerli ve çok önemlidir. Gerçekten de medyanın ve özellikle bir gazetecinin asli görevi, siyasal arenada ve kamunun ilgilendiği diğer alanlarda tartışma konusu olan bilgi ve görüşleri kamuoyuna iletmek³³ ve böylece demokratik toplumun gelişimi ve korunmasına bir bekçi olarak katkıda bulunmaktır. Ancak günümüzde kamunun bekleme görevi yalnızca geleneksel anlamdaki gazeteciler tarafından yerine getirilmemektedir. Gerçekten de artık haber verme işlevi yal-

²⁹ BAŞKUT; s. 19.

³⁰ ÖZEK; Türk Basın Hukuku, s. 787.

³¹ ÖZEK; Türk Basın Hukuku, s. 787, 788.

³² Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin yukarıda aktarılan iki kararı da elektronik ortamda yayınlanan gazetelerde çalışan kişilerin, 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun kapsamında gazeteci olduğu yönündedir. Bkz. Yargıtay 9. HD, E. 2006/33909, K. 2007/11104, Tarih: 17/04/2007 (www.lexpera.com.tr) ve Yargıtay 9 HD, E. 2008/30660, K. 2009/8953, Tarih: 31/03/2009 (www.lexpera.com.tr). Böylece Yargıtay elektronik ortamdaki yayınların da gazete olarak değerlendirilebileceğine hükmetmiştir.

³³ DOĞRU/NALBANT; s. 207.

nızca gazetecilere ait değildir ve haberler yalnızca gazetelerde yer almamaktadır. Sivil toplum örgütleri³⁴ ya da teknolojik gelişmeler sayesinde herhangi bir birey dahi bilgiye erişip, bunları işleyerek bir “haber” oluşturup toplumu bilgilendirme faaliyetini gerçekleştirebilmektedir. Dolayısıyla haber kaynağının gizliliği güvencesi de yalnızca gazetecilere değil, haber verme faaliyetini yerine getiren diğer kişilere de tanınmalıdır³⁵. O halde haber ve haber kaynağı kavramlarının da incelenmesi gerekmektedir.

c. Haber ve Haber Kaynağı Kavramları

Haber kaynaklarının gizliliği güvencesi çoğunlukla “basında haber kaynaklarının gizliliği” veya “gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliği” şeklinde geç-

³⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de vermiş olduğu bazı kararlarda sivil toplum örgütlerinin kamu bekliliği görevini icra ettiğini kabul etmiştir. Bkz. Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary [BD], Başvuru No. 18030/11, Tarih: 08/10/2016, para. 166; Animal Defenders International v. United Kingdom [BD], Başvuru No. 48876/08, 22/04/2013, para. 103; Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung eines Wirtschaftlich Gesunden Land- und Forstwirtschaftlichen Grundbesitzes v. Austria, Başvuru No. 39534/07, Tarih: 28/10/2013, para. 41; Youth Initiative for Human Rights v. Serbia, Başvuru No. 48135/06, Tarih: 25/06/2013, para. 20.

³⁵ Doktrindeki çoğunluğun da güvenceden faydalanmadaki kriteri “profesyonel gazetecilik” yerine “gazetecilik faaliyeti” (*act of journalism*) olarak kabul ettiği aktarılmıştır. Bkz. **POSETTI**; s. 26. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08/03/2000 tarihinde verilen Gazetecilerin Haber Kaynağını Açıklamama Hakkı konulu R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararında, gazeteci (*journalist*) kavramı “belli aralıklarla veya profesyonel olarak bilgi toplayan ve bilgiyi herhangi bir iletişim aracıyla kamuya paylaşan gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanmıştır. Tavsiye karara çevrimiçi erişim için bkz. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2fd2 (son erişim 19/06/2018). Dolayısıyla konunun ele alındığı Tavsiye Kararda da gazeteci kavramı, aslında haberleri herhangi bir kitle iletişim aracıyla kamuya paylaşan kişi olarak kabul edilmiştir. Bir diğer deyişle haber kaynağının gizliliği gazetecilikle sınırlı kalmamış, haberlerin kamuya aktarılması şeklinde genişletilmiştir. Belirtmek gerekir ki İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun İfade Özgürlüğü Deklarasyonu'nun 8. Prensibinde de “Kitle iletişimi gerçekleştiren herkes, kaynağını, notlarını, kişisel ve profesyonel notlarını saklı tutma hakkına sahiptir” denilmek suretiyle bu hak yalnızca gazetecilere değil, aynı zamanda kitle iletişim faaliyetini gerçekleştiren herkeşe tanınmıştır. İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun İfade Özgürlüğü Deklarasyonu'na ulaşmak için bkz. <http://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp?artID=26> (son erişim 19/06/2018). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi tarafından ifade özgürlüğüyle ilgili oluşturulan 34 no.lu Genel Yorum'un 44. paragrafında gazetecilik (*journalism*) “Gazetecilik geniş bir alana yayılan çeşitli aktörlerce paylaşılan bir işlevdir; bu aktörlerin arasında tam zamanlı çalışan muhabirler ve yorumcular, blogcular, basılı olarak, internet üzerinden veya başka yollarda kendi kişisel yayınlarını yapanlar yer alırlar” şeklinde tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere İnsan Hakları Komitesi, haber kaynaklarının gizliliği güvencesini gazetecilerden daha geniş bir kitleye tanımdan ziyade, gazeteci kavramını genişletmiştir. Biz gazeteciliğe daha klasik anlamda yaklaşmakla birlikte, gazetecilere tanınan birçok ayrıcalık ve hakkın, haber veren diğer kişilere de tanınması gerektiği kanaatindeyiz. 34 sayılı Genel Yorum için bkz. <http://ccprcentre.org/doc/ICCPR/General%20Comments/CCPR-C-GC-34.pdf> (son erişim 05/04/2018). Yine Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18 Aralık 2013 tarih ve A/RES/68/163 sayılı Tavsiye Kararında da gazeteciliğin, “Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 19. maddesiyle uyumlu biçimde, ifade ve düşünce özgürlüğünü icra ederek, çevrimiçi veya çevrimdışı her türlü bilgi ve düşünceyi arayan, toplayan ve dağıtan, böylece kamuoyundaki tartışmaların şekillenmesine katkı sağlayan medya kuruluşlarını, özel kişileri veya diğer organizasyonları da kapsayacak biçimde geliştirdiği” kabul edilmiştir. Bkz. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18 Aralık 2013 tarih ve A/RES/68/163 sayılı Tavsiye Kararı, karara ulaşmak için bkz. <http://www.undocs.org/A/RES/68/163> (son erişim 21/06/2018).

mektedir. Yukarıda da belirttiğimiz üzere kanaatimizce haber kaynağının gizliliği güvencesinin devreye gireceği alanların belirlenmesinde de dikkate alınması gereken husus yalnızca basın veya gazete değildir. Güvencenin kabul edilme nedenini karşılayacak şekilde yorumlanabilmesi için, kapsamının belirlenmesinde “haber” kavramı ve buna bağlı olarak “haber kaynağı” kavramı dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla haber verme faaliyetinde rol oynayan kişilerin bu güvenceden faydalanabilmesi gerekmektedir.

aa. Haber

Haber verme hakkından söz edilebilmesi için, yayımlanan olayda “haber niteliğinin” bulunması gerekmektedir. Yayımlanan olayın haber niteliğini taşıması için kamusal ilgi, toplumsal yarar, güncellik ve gerçeklik olmak üzere dört temel unsurun varlığı gerekmektedir³⁶. Aslında kamusal ilgi ile toplumsal yarar unsurları iç içe geçmiş sayılabilecektir. Gerçekten de kamusal ilgiyi çeken, bir anlamda gündemde olan veya olması gereken bir olayın yayımlanmasında, aynı zamanda toplumsal yarar olması da kaçınılmazdır³⁷. Haberi herhangi bir olayın aktarımından ayıran esaslı unsur, aktarılan olayın sıradan olmaması³⁸, yani olaya yönelik toplumsal ilgidir. Haber niteliğindeki bir olgunun, kamuoyuna yeterli bilgiyi içerecek şekilde ve taşıdığı önem derecesinde duyurulması haber etiğinin de bir gereğidir³⁹. Haberin aktarılışıyla bağlantılı olan haberin taşıdığı önem derecesi ise, aslında habere konu olan olayın aktarılmasındaki toplumsal yarar ve kamusal ilgiden başka bir şey değildir.

Haberin güncel olması ise hem kişilerin huzur içinde, baskıdan uzak şekilde yaşayabilmeleri hem de medyanın olayları vakit kaybetmeksizin kamuyla paylaşması bakımından önemlidir. İlk olarak haberin güncel olmasıyla eskiden yaşanmış ve kamusal ilginin artık üzerinde olmadığı olayların tekrar ve tekrar gündeme getirilmesiyle kişilerin zarar görmesi engellenmektedir. Haberin güncel olması gerekliliği kamunun gelişmelerden derhal haberdar olmasına da hizmet eder. Gerçekten de medyanın, yaşanan gelişmeleri topluma derhal bildirme görevi bulunmaktadır⁴⁰. Zira haber hızla eskiyen bir üründür ve kısa bir sürenin geçirilmesi dahi haberin yayımlanmasındaki önemi ve yararı ortadan kaldırma riski

³⁶ Özek yayının haber niteliği taşıması için kamusal ilgi, toplumsal yarar ve aktüellik koşullarını aramaktır. Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. **ÖZEK**; Türk Basın Hukuku, s. 163, 164. Kanaatimizce burada ayrıca haberin gerçekliği de bir unsur olarak aranmalıdır. Aynı yönde görüş için bkz. **BAŞKUT**; s. 103. Bir diğer ayırım haberin gerçek, güncel, ilginç, önemli ve anlaşılır olması üzerine kurulmuştur. Bu ayırım için bkz. **GİRGİN**; s. 119 vd.

³⁷ Benzer doğrultuda **ÖZEK**; Türk Basın Hukuku, s. 164. Belirtmek gerekir ki haberin öneminin kamusal ilgiyi en geniş şekilde karşılamasıyla ölçüleceği, bu nevi haberlerin en yararlı haberler olabileceği de doktrinde belirtilmiştir. Bkz. **BAŞKUT**; s. 104, 105.

³⁸ **GİRGİN**; s. 108.

³⁹ **DEDEOĞLU**; s. 161.

⁴⁰ **BAŞKUT**; s. 103.

taşımaktadır⁴¹. Bu bakımdan haberin açıklanırken güncel olması, aslında haberin aktarılmasında kamusal yarar veya ilginin olmasıyla da bağlantılıdır⁴².

Yayınlanan olayın haber niteliği taşıması için ayrıca gerçek olması da gerekmektedir. Haber niteliği incelenen yayının gerçeği yansıtmaması halinde kamusal yararın bulunduğunu söylemek mümkün olmayacaktır. Zira gerçeği yansıtmayan bilgilerin aktarılması durumunda ne kamusal ilginin odaklandığı nokta yakalanabilecektir ne de kamusal yarar ihtiyacı karşılanabilecektir. Gerçeklik, haberin temelini oluşturan olayın gerçekliği kadar, aynı zamanda haberin kurgulanış biçimiyle de bağlantılı olabilecektir. Haberın aktarılmasındaki kurgu, gerçeği saptırmayacak biçimde belirlenmelidir⁴³. Haberdeki gerçeklik ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi haberin olayın oluş biçimine uygunluğu anlamına gelen somut gerçekliktir. İkincisi ise verilen habere konu olan içeriğin, haberin verildiği sırada olayla ilgili duruma uygunluğu anlamına gelen görünürde gerçekliktir⁴⁴. Gerçeklik unsurunun haberin olayın vuku buluş biçimine uygunluğu anlamına gelmediği, verilen habere konu olan içeriğin, haberin verildiği sırada olayla ilgili durumuna uygunluk anlamına geldiği savunulmuştur⁴⁵. Haberın ancak ve ancak olayın gerçekliğinin tespitinden sonra verilebileceği kabul edilirse, bu durum medyanın yaşanan gelişmeleri topluma derhal bildirme göreviyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca medya mensuplarına olayların gerçekliğini tespit etme yükümlülüğünün yüklenmesi, bu yükümlülüğün yerine getirilmesindeki zorluktan ötürü haber verme faaliyetlerini engelleyebilecektir⁴⁶. Bununla birlikte haberin aktarılmasında, kaynaktan gelen bilginin doğruluğunun değerlendirilmesi de haberciden beklenmektedir⁴⁷. Ancak bu beklentide aşırıya kaçılmamalı, haberde bir olayın

⁴¹ Çetin and Others v. Turkey, Başvuru No. 40153/98, 40160/98, Tarih: 13/02/2003, para. 49. Bkz. **DOĞRU/NALBANTİ**; s. 207.

⁴² **KARTAL, Bilal**; Aykırı Düşünceler Kişilik Haklarına Yönelik Tazminat Davalarında Karşı Oylarım, Ankara 2010, s. 17.

⁴³ **GİRĞİN**; s. 120. Gerçekten de haber gerçek olmakla birlikte haberi aktarmadaki abartı, orta düzeydeki okuyucu üzerinde gerçekle sınırlı olaydan başka bir anlam çıkarması sonucunu doğuruyorsa, hukuka aykırılığın varlığının kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. **KARTAL**; s. 18. Elbette haberin aktarımına ilişkin vurgulanan bu husus, ifadenin temelindeki düşünce açıklamalarının kategorik olarak "haber" niteliği olup olmadığından ziyade, "haberın aktarılmasında özte biçim arasındaki düşünsel bağ" şartına denk düşmektedir.

⁴⁴ Bkz. **DÖNMEZER, Sulhi/BAYRAKTAR, Köksal**; Basın Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2013, s. 238, 239.

⁴⁵ **ÖZEK**; Türk Basın Hukuku, s. 165; **DÖNMEZER/BAYRAKTAR**; s. 238.

⁴⁶ **ÖZEK**; Türk Basın Hukuku, s. 166.

⁴⁷ Haberı veren ilk yayın organı olma uğruna haber kaynaklarından alınan bilgilerin test edilmediği, halbuki haber kaynaklarından gelen bilgilerin doğruluğunun haber yapacak kişi tarafından muhakkak test edilmesi gerektiği de belirtilmektedir. Bkz. **YEŞİL, M. Murat**; "Gazeteciliğin Etik Kuralları, İhlaller ve Olası Önlemler: Gazetecilerin Etik Algılaması, Görüş ve Önerileri - Nitel Bir Araştırma", International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic, Vol. 9, Issue: 2, Winter 2014, s. 1678. Kaynaktan gelen bilginin başka bir kaynağa daha gitme zahmetine girmeyen gazetecinin toplumu tam ve doğru bilgilendirme görevini ihmal ettiği ve gazetecilik etiğine aykırı davrandığı da belirtilmiştir. Bkz. **İRVAN**; s. 2. Gazeteciliğin özünde gerçekliği teyit etme olduğu yönünde görüş için bkz. **GİRĞİN**; s. 144.

doğması ve varlığının, mevcut iddialarla tutarlı bir biçimde aktarılması, gerçeklik unsuru bakımından yeterli kabul edilmelidir. İşte bu unsurları taşıyan, olay ve olguların aktarıldığı ifadelerle haber denilmektedir.

bb. Haber Kaynağı

Haber kaynağı medya mensubuna haberi yapabilmesi için bilgi veren kişidir. Söz konusu bilgi bir olaya, görüşe veya fikre ilişkin yazı, ses veya görüntü olarak tanımlanabilir⁴⁸. Haberi yapan, haberin içeriğine katkı sağlayan bilgileri her türlü kaynaktan bulabilmektedir. Bu nedenle haber kaynağı kavramı geniş bir şekilde yorumlanmalıdır. Bilgi bazı durumlarda kaynak tarafından haberi yapan kişiye verilebilecektir. Örneğin kaynağın medya mensubunu arayarak veya başka bir şekilde iletişim kurarak olayı anlatması durumunda kaynak tarafından aktif bir eylemle bilgi verilmiştir. Bazı durumlarda ise haberi yapan kişinin, haberin içeriğine katkıda bulunacak bilgilere ulaşması pasif şekilde de sağlanabilir. Örneğin kaynağın haberi yapan kişinin ses veya görüntü kaydı almasını mümkün kılması durumunda, aslında aktif olarak bilgiyi edinen kişi haberi yapandır. Ancak burada da haberi yapanın bilgiye ulaşması, haber kaynağı tarafından sağlanmıştır⁴⁹.

2. Güvence Kapsamındaki Bilgiler

Güvencenin kapsamında her türlü bilgi yer alabilmelidir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından verilen R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararında kaynağı tanımlayan (teşhis eden) bilgilere dört maddeyle yer verilmiştir. Buna göre haber kaynağının gizliliği güvencesiyle ilk olarak haberin içeriğinin oluşumunda rol oynayan bilgileri haberciyile paylaşan kişinin kimliği, kişisel verileri, sesi ve görüntüsü yer almaktadır. İkinci olarak haber kaynağından, haberin oluşumunda rol oynayan bilgilerin nasıl elde edildiği, üçüncü olarak kaynak tarafından sağlanmakla birlikte haberin içeriğinde yer almayan bilgiler sayılmıştır. Gerçekten de bu bilgilerin yayımlanmaması bazı durumlarda kaynağın kimliğinin gizli tutulmasına da hizmet edebilecektir. Güvence kapsamında yer alması gereken son bilgi ise gazetecilerin ve işverenlerinin profesyonel işleriyle ilişkili olan kişisel verileridir⁵⁰.

Kanaatimizce haberi yapan medya mensup veya mensuplarıyla, haber kaynağı arasındaki ilişkinin niteliği veya özelliklerine ilişkin bilgiler de haber kaynağının gizliliği kapsamında açıklanmayabilecektir. Bu kriterde yalnızca bilgi alışverişine ilişkin bilgiler değil, aynı zamanda kaynakla nasıl iletişime geçildiği, habere esas oluşturan içeriğin bir bedel karşılığında alınıp alınmadığı gibi çeşitli başkaca bilgiler de yer alabilecektir.

⁴⁸ Haber kaynağı (*source*) ve bilgi (*information*) kavramlarının tanımı için bkz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı.

⁴⁹ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08/03/2000 tarihinde verilen Gazetecilerin Haber Kaynağını Açıklamama Hakkı konulu R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı Açıklayıcı Raporu, para. 17. Açıklayıcı Rapora ulaşmak için bkz. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2c13 (son erişim 19/06/2018).

⁵⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı.

3. Güvencenin Etkisi

Güvencenin etkisi, bir diğer deyişle devreye girme biçimi, bahsi geçen bilgilerin elde edilebilmesinin sağlanacağı işlemlere ilişkin olmalıdır. Bu işlemlerden bazıları bakımından haber kaynağının gizliliği güvencesinin ayrıca tanımlanmasına gerek yoktur. Örneğin ifade alma ve sorgulama işlemlerinde şüpheli veya sanık sıfatıyla beyanına başvurulmuş medya mensubu, haber kaynağının belirlenebileceği sorular karşısında susma hakkını kullanabilecektir. Ancak bazı işlemler bakımından haber kaynağının gizliliğinin özel bir durum olarak düzenlenmesi gerekmektedir. Örneğin haberi yapan medya mensubuna, tanıklık yaparken haber kaynağına ilişkin soruları cevaplandırmama hakkı tanınmalıdır. Ancak haber kaynaklarının gizliliği yalnızca haber sahibinin tanıklığıyla ortaya çıkmayacaktır. Arama ve elkoyma koruma tedbirleri bakımından da haber kaynaklarının gizliliği göz önünde bulundurulmalıdır⁵¹. Haber kaynağının kimliğinin tespiti amacıyla arama işlemi yapılamamalıdır, bu bilgileri içeren belge ve eşyalara elkonulmamalıdır. Örneğin bir gazetecinin bürosunda veya evinde yapılan aramada, haber kaynağının kimliğine ilişkin belgelere ilişkin özel düzenlemeler getirilmelidir. İletişimin tespiti ve denetlenmesi bakımından da benzer bir durum söz konusu olmalıdır. Bir medya mensubunun iletişiminin tespit veya denetlenmesinde haber kaynağıyla gerçekleştirdiği görüşmeler dinlenememeli, bu görüşmelerle ortaya çıkan veriler delil olarak kullanılamamalı ve derhal imha edilmelidir. Bu nevi koruma tedbirleri belirli koşullarla delil toplamak için uygulanması dahi, haber kaynağının kimliğinin tespiti için uygulanamamalıdır.

Görüldüğü üzere medya mensubunun haber kaynağını gizlemesi, bu konuda ona tanıklıktan çekinme hakkı tanınması tek başına yeterli olmamaktadır. Gerçekten de başka işlem ve koruma tedbirleriyle de haber kaynağının kimliği, günümüz koşullarında rahatlıkla tespit edilebilecektir⁵². Bu nedenle haber kaynağının kimliği veya kimliğinin

⁵¹ Aynı doğrultuda İÇEL; Kitle İletişim Hukuku, s. 299; DEMİR; s. 187.

⁵² Özellikle elektronik tabanlardaki gözetlemelerle, herhangi bir kişinin kimlerle ve hangi bağlamda iletişim kurduğu rahatlıkla tespit edilebilecektir. Bu nedenle günümüzde haber kaynaklarının gizliliğinin elektronik imkanlar göz önünde bulundurulmadan korunması etkisiz kalacaktır. Aynı doğrultuda **Association for Progressive Communications**; The Protection of Sources and Whistleblowers, Submission to the United Nations Special Rapporteur on the Right to Freedom of Opinion and Expression by Association for Progressive Communications 29/06/2015, s. 7. İlgili metne ulaşmak için bkz. <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Protection/AssociationProgressiveCommunications.pdf> (son erişim 22/03/2018). Benzer şekilde çevrimiçi iletişimlerin rahatlıkla takip edilebilmesi sebebiyle haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin yeniden şekillendirilmesi gerektiği yönünde endişeler dile getirilmiştir. Bu konuyla ilgili bkz. **UNESCO**; *Keystones to Foster Inclusive Knowledge Societies, Access to Information and Knowledge, Freedom of Expression, Privacy, and Ethics on a Global Internet*, Fransa 2015, s. 76. İlgili metne ulaşmak için bkz. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232563E.pdf> (son erişim 22/03/2018); **KAYE**; s. 3; **BANISAR**; s. 93, 94. Nitekim karşılaştırmalı hukukta da arama veya iletişimin denetlenmesi gibi tedbirler bakımından haber kaynaklarının gizliliği gözetilmektedir. Örneğin Birleşik Krallıkta 1984 Polis ve Kriminal Delil Kanunu'nda (*Police and Criminal Evidence Act of 1984*) gazetecilik materyalleri elkoyma yetkisi dışında tutulmuştur. Yine Fransız Ceza Muhakemesi Kanunu'nda

açığa çıkmasına yol açabilecek bilgilerin elde edilmesi ve kullanılması bakımından genel bir delil yasağının kabulü gerekmektedir. Bu bağlamda haber kaynağının gizliliği, yalnızca medya mensuplarına verilen bir hakla değil, aynı zamanda bu konuyla ilgili bir delil elde etme ve değerlendirme yasağıyla koruma altına alınmalıdır.

Haber kaynağının gizliliği yalnızca kamusal makamlardan değil, aynı zamanda işverene, diğer medya mensuplarına, hatta özel ilişkilerde bulunulan diğer kişilere karşı da korunabilmelidir. Bir diğer deyişle haber kaynağının gizlendiği durumda, haberi yapan kişinin cezai, idari veya hukuki sorumluluğuna da gidilememelidir. Örneğin gazete sahibinin haber kaynağına ilişkin sorusunu cevaplamayı reddeden muhabirin iş akdine son verilmesi, haksız fesih olarak kabul edilmelidir. Aksi takdirde haber kaynağının kimliğine dolaylı yollardan ulaşılması mümkün olacaktır.

4. Güvenceden Yararlanabilecek Kişiler

Haber kaynağının gizliliğinden ilk olarak haberi yapan kişi faydalanabilmelidir. Gerçekten de haber kaynağı ile iletişim kuran, ondan haberin içeriğinde rol oynayan bilgileri alan kişi haberin sahibidir⁵³. Örneğin haberi kaleme alan muhabirler bu kapsamda değerlendirilebilir. Ancak yalnızca haberi yapan kişinin bu güvenceden faydalanabilmesi yeterli olmayacaktır. Haberi yapan kişiyle profesyonel ilişkileri sebebiyle haber kaynağını öğrenen diğer kişilerin de bu kapsamda değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁴. Örneğin haber kaynağını öğrenen editör de güvenceden faydalanabilmelidir. Nitekim editör ve benzeri faaliyetleri yürüten kişiler, güvence kapsamında değerlendirilen kaynak tarafından sağlanmakla birlikte haberin içeriğinde yer almayan bilgilere erişmiş, böylece haberin kaynağının kimliğine veya kimliğinin açığa çıkmasına sebep olabilecek verilere ulaşmış olabilirler. Benzer şekilde yazışmalarla ilgili bilgi sahibi olan sekreterler veya asistanlar, haberi yapan kişinin çalışma arkadaşları, işveren gibi kişiler de haber kaynağının gizliliğini açıklamak zorunda bırakılmamalıdır⁵⁵.

(*The Code of Criminal Procedure of France*) soruşturmaların gazetecilerin mesleki faaliyetlerini aksatmaması ve meşru olmayan biçimde bilgi aktarma faaliyetini engellememe veya geciktirmemesi gerektiği öngörülmüştür. Söz konusu bilgiler ve karşılaştırmalı hukuktaki normlarla ilgili Bkz. **KAYE**; s. 11, 12. Benzer bir durum polis veya istihbarat servisleri tarafından gerçekleştirilen önleme amaçlı uygulanan tedbirler bakımından da söz konusudur. Bkz. **POSETTI**; s. 12.

⁵³ Bu husus Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı'nın 1. prensibinde "Üye devletler, iç hukuk ve uygulamasında açık ve net şekilde gazetecilerin haber kaynağını açıklamama hakkına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesindeki rejime uygun bir koruma geliştirmelidir" şeklinde belirlenmiştir.

⁵⁴ Haberi yapan kişi dışındaki diğer kişilerin haber kaynağını açıklamama hakkı Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı'nın 2. prensibinde "Gazetecilerle profesyonel ilişkileri sayesinde haber kaynağına ilişkin bilgi sahibi olan, yazı işlerine veya yayımla ilgili diğer kişiler de burada belirlenen prensipler kapsamında eşit şekilde korunmalıdır" şeklinde belirlenmiştir.

⁵⁵ Bkz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı Açıklayıcı Raporu, para. 22.

5. Güvencenin Sınırları ve Sınırlandırılması

Haber kaynağının gizliliği güvencesi bazı özel durumlarda kısıtlanabilmektedir. Bunun anlamı güvenceden faydalanan kişilerin, şartları olduğu takdirde haber kaynağının kimliğini veya kimliğin tespitine yarayacak bilgileri açıklamaktan kaçınamayacaklarıdır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı'nda yer alan 3. prensipte güvencenin sınırları da öngörülmüştür. İlgili prensipte haber kaynaklarını açıklamama hakkının, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 10/f. 2'deki rejimden daha sert bir şekilde kısıtlanamayacağı, yani asgari standartların bu hükme göre belirlenebileceği belirtilmiştir⁶⁶. Bunun yanında ayrıca çeşitli şartlar da sayılmıştır. Prensibin devamında haber kaynağını açıklamamanın, haber kaynağını açıklamamaya nazaran kamusal yarar bakımından daha ağır basması, haber kaynağının açıklanmasının gerekli olması ve kamu yararı bakımından oldukça ciddi ve hayati bir gereksinimi karşılaması gerektiği belirlenmiştir. Prensibin b bendinde haber kaynağının açıklanmasının gerekli olduğu durumlar düzenlenmiştir. Buna göre haber kaynağının tespiti için başka bir yol bulunmamalı veya tüketilmiş olmalıdır. Haber kaynağının açıklamamasındaki kamusal yararın, kaynağın açıklanmasındaki kamusal yarara nazaran daha ağır basması ise haber kaynağının açıklanması gerekliliğinin ispatlanmış olması, koşulların oldukça ciddi ve hayati olması, baskın bir sosyal ihtiyacın karşılanacak olması şartlarına bağlanmıştır. Prensibin c bendinde, belirtilen şartların yargılamanın her aşamasında sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı'nda yer alan 5. prensipte haber kaynağının açıklanması talebine ilişkin çeşitli hususlar belirlenmiştir. İlgili prensibin a bendi uyarınca talep yalnızca doğrudan yararı olan kişi veya kamusal makamlar tarafından ileri sürülebilecektir. Prensipteki b bendine göre kaynağın gizliliğinin açıklanmasına ilişkin talepten evvel haber sahibine, haber kaynağını gizli tutma hakkı olduğu ve bu hakkının sınırları hatırlatılmalıdır. Prensibin c ve d bentlerinde ise haber kaynağının açıklanmaması halinde yaptırımın belirlenmesinde AİHS m. 6'nın dikkate alınması, yaptırım uygulanmasına ilişkin karara karşı haber sahibine başka bir hukuki mercie başvurma hakkı tanınması gerektiği düzenlenmiştir. Beşinci prensibin e bendinde haber kaynağı açıklandığı takdirde kamusal otoritelerin, bu bilginin alenileşmesini, başka çevrelerce duyulmasını engelleyecek tedbirler alması gerektiği belirtilmiştir.

Haber kaynağının gizliliğinin açıklanabileceği bir diğer durum ise haber kaynağının bilerek ve isteyerek gerçeği yansıtmayan bilgiyi haberi yapan kişiye vermiş olmasıdır⁶⁷. Örneğin bir kamusal makamdaki müdürün yerine geçmek isteyen

⁶⁶ Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi m. 19/f. 3'teki sınırlama rejimine ilişkin kriterler de burada dikkate alınmalıdır. Bkz. **KAYE**; s. 10; **CARTER**; s. 419.

⁶⁷ Aslında bu durum ticari sır, devlet sırrı gibi çeşitli bilgilerin hukuk düzleminde sır olarak korunmasında, sır kapsamında korunacak bilginin gerçek olma koşuluyla da paralellik gösterir. Gerçekten

müdür yardımcısı, gazeteciye müdürün rüşvet aldığı yönünde yalan söylerse, bilerek ve isteyerek yanlış şekilde verilmiş bu bilgiye dayalı yapılan haberin kaynağı gazeteci tarafından açıklanamamalıdır. Basın özgürlüğünün zedelenmemesi amacıyla yalan haber yapılması, başkaca bir suç oluşturmadığı takdirde ayrıca bir suç olarak düzenlenmemiştir⁵⁸. Yalan haber iftira, hakaret gibi başka bir suç oluşturduğu durumlarda ise kural olarak eser sahibi sorumlu olacaktır. Ancak haberi yapan eser sahibinin, haber kaynağı tarafından yanıltılması durumunda, haber kaynağının 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (“TCK”) m. 37/f. 2 kapsamında dolaylı fail olduğu, haberi yapan kişiyi araç olarak kullandığı kabul edilmelidir. Ancak bu gibi durumlarda haber kaynağının bilerek ve isteyerek kendisini yanılttığını, haberi yapan kişi takdir etmelidir. Bir diğer deyişle haber sahibi yine de haber kaynağını açıklamaya zorlanamamalı⁵⁹, kendisi ihtiyari olarak haber kaynağını açıklama yoluna gitmelidir. Bununla birlikte yine de haber kaynağına ulaşılması gerekiyorsa, bu yola ancak yargısal makamlarca verilen bir kararla başvurulabilmelidir⁶⁰. Elbette buradaki yargı kararına dayanılarak haber kaynağına ulaşma faaliyeti, ifade özgürlüğüne yönelik bir sınırlandırma olduğu için, haber kaynağına ulaşmada başvurulacak tedbirin de ayrıca AİHS m. 10/f. 2’ye ya da BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi m. 19/f. 3’e uygun olması gerekmektedir.

6. Güvencenin Hukuksal Niteliği

Haber kaynaklarının gizliliği birçok çalışmada basına tanınmış bir ayrıcalık (*privilege*) olarak geçmektedir. Gerçekten de basın faaliyetinin önemi gereği basın mensuplarına birçok ayrıcalık tanınmıştır. Haber kaynaklarının gizliliği bu ayrıcalıklardan en önemlileri arasındadır. Bunun yanı sıra sarı basın kartı bulunanların toplu taşımadan ücretsiz faydalanabilmeleri dahi basına tanınmış bir ayrıcalık olarak kabul edilebilecektir.

de doktrinde ifade edildiği üzere, “gerçeklikten uzak, hayal ürünü olan bilgilerin sır olarak nitelenilmesi ve bu anlamda hukuki korumadan yararlanması mümkün değildir”. Bkz. **ÇİFCİOĞLU, Cengiz Topel**; Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu, Ankara 2017, s. 37.

⁵⁸ **BALKANLI, Remzi**; Mukayeseli Basın ve Propaganda, Ankara 1961, s. 341.

⁵⁹ Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Becker v. Norway kararında benzer doğrultuda bir karar vermiştir. Mahkemeye göre kaynağın açıkça kötü bir niyetle ve zarar verme amacıyla gerçekleştirilmiş olduğu bir davranış, tek başına gazetecinin kaynağını açıklamaya zorlanabileceği yönünde bir karar alınmasını haklı kılmaz. Bu durum önemli bir faktör olsa da Sözleşmenin (ifade özgürlüğünün sınırlandırılması rejiminin düzenlediği) 10. maddesinin 2. fıkrası gereği dengeli bir sınırlama yapılmalıdır. Bu nedenle kaynağın kendi davranışından kaynaklı olarak, gazetecinin ifade özgürlüğü kapsamındaki güvencesi otomatik olarak ortadan kalkmayacaktır. Bkz. Becker v. Norway, Başvuru No. 21272/12, Tarih: 05/10/2017, para. 74. Yine Mahkeme önceki tarihli bir kararında da benzer şekilde kaynağın davranışının, gazetecinin kaynağı açıklamaya zorlanabileceği yönünde bir karar alınmasını gerektirmeyeceğini vurgulamıştır. Bkz. Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, Başvuru No. 39315/06, Tarih: 22/11/2012, para. 128.

⁶⁰ Benzer doğrultuda **KAYE**; s. 10.

Konumuz bakımından tartışılması gereken husus, bir ayrıcalık olarak geçmekte olan haber kaynaklarının gizliliğinin, aynı zamanda ifade özgürlüğü kapsamında korunup korunmayacağına belirlenmesidir. Gerçekten de basına sağlanan ayrıcalıklardan bazıları çok önemli görülerek ifade özgürlüğü kapsamında korunmuştur. Böylece ayrıcalıklar, birer ek güvenceye dönüşmüştür⁶¹. Örneğin basının tekelleşmesinin önüne geçilmesi amacıyla, devletin piyasaya müdahale etmesi, basına yönelik ayrıcalıklı bir durumdur. Yine basının karşılaştığı ve basın özgürlüğü karşısındaki en önemli engellerden olarak görülen ekonomik engellere karşı devletin kağıt sübvansiyonu⁶², basın-ilan kurumu tarafından gazetelere ilan verilmesi de basına yönelik ayrıcalıklar arasındadır. Bununla birlikte söz konusu ayrıcalıklar ifade özgürlüğü kapsamında korunmamaktadır. İkinci bir kategori olarak ise ifade özgürlüğü norm alanına dahil edilmiş ayrıcalıklarla karşılaşılabilir. İşte haber kaynaklarının gizliliği de bu kategori altında değerlendirilmelidir⁶³. Bir diğer deyişle haber kaynaklarının gizliliği, basına tanınmış ayrıcalıklardan ifade özgürlüğü norm alanı içerisinde kalan, yani ifade özgürlüğü kapsamında korunan ayrıcalıklar arasındadır. Bu nedenle de hukuksal nitelik olarak ifade özgürlüğünün bir görünümü olarak kabul edilmek durumundadır.

Gerçekten de aşağıda detaylı şekilde incelenecek uluslararası gelişmeler de bu argümanımızı doğrular niteliktedir. Örneğin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, haber kaynaklarının gizliliğine aykırı gelişmeler karşısında birçok kez ifade özgürlüğünün ihlal edildiği yönünde kararlar vermiştir. Yine Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Hakları Sözleşmesi'nde ifade özgürlüğünün düzenlendiği 19. maddesiyle ilgili İnsan Hakları Komitesi tarafından oluşturulan 34 no.lu Genel Yorumda haber kaynaklarının gizliliği açıkça ifade özgürlüğü kapsamında sayılmıştır.

Haber kaynaklarının gizliliğinin ifade özgürlüğü kapsamında sayılması, haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin verilerin delil yasağı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği argümanımızı da destekleyecektir. Zira ifade özgürlüğüne yönelik kanuni düzenlemelerin, keyfi sınırlamaları engelleyecek nitelikte olması gerekmektedir. Buna karşın haber kaynaklarının gizliliği bir delil yasağı olmadığı takdirde, yetkili mercilerin haber kaynaklarına ilişkin bilgilere ulaşması oldukça kolaydır.

⁶¹ **ŞAHİN, Kemal**; İnsan Hakları ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü, İstanbul 2009, s. 159.

⁶² Belirtmek gerekir ki kağıt sübvansiyonu 1974 yılında büyük medya kuruluşlarının lehine olarak değiştirilmek istenmişse de gelen tepkiler üzerine hükümet, gerçekleştirdiği değişikliği yaklaşık üç ay sonra geri çekmiştir. Bu konuyla ilgili bkz. **DANIŞMAN**; s. 143. Buna karşın 24 Ocak Kararları ile kağıt sübvansiyonu kaldırılmış ve böylece bugün basının özgür konumda olmamasının sebepleri arasında kabul edilen "basının holdingleşmesi" süreci inanılmaz bir hız kazanmıştır. Bkz. **PARLAK, F. Tülay**; Basın Özgürlüğü Bağlamında Türkiye'de Özdenetim Uygulamaları: Hukuki Eksiklikler ve Çözüm Önerileri, İstanbul 2016, s. 36.

⁶³ Aynı doğrultuda **ŞAHİN**; s. 159.

II. Uluslararası Hukukta Haber Kaynaklarının Gizliliği

Haber kaynaklarının gizliliği, uluslararası insan hakları belgelerinin yorumlanması ve çeşitli koruma mekanizmalarının kararlarında ifade özgürlüğü kapsamındaki bir güvence olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla haber kaynaklarının gizliliğinin, ifade özgürlüğü bakımından getirdiği güvencenin ve konuyla ilgili insan hakları standartlarının anlaşılabilirliği için uluslararası hukuktaki durumun incelenmesi önem taşımaktadır.

Uluslararası hukuktaki gelişmeler arasından, Türkiye bakımından önem taşımakta veya ileride önem taşıyabilecek olanlar incelenecektir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve uluslararası ceza hukukunda haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin gelişmeler incelenecektir. Ancak konumuzla ilgili gelişmeler bununla sınırlı değildir. Örneğin İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu ifade özgürlüğüyle bağlantılı olarak “Kitle iletişimi gerçekleştiren herkes, kaynağını, notlarını, kişisel ve profesyonel notlarını saklı tutma hakkına sahiptir” demiştir⁶⁴. Yine Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu “medya çalışanları gizli bilgi kaynaklarını veya gazetecilik faaliyetiyle ilgili diğer materyallerini açıklamak zorunda bırakılamaz” demiştir. Ayrıca prensibin devamında bu ilkenin dört koşulun varlığı halinde sınırlanabileceği düzenlenmiştir. İlgili dört şart, kaynağın kimliğinin ciddi bir suçun soruşturulması veya kovuşturulması veya bir suçlama altındaki kişinin savunması için gerekli olması; bilgiye veya benzer bilgilere başka herhangi bir şekilde ulaşılamayacak olması; kaynağın açıklanmasındaki kamusal yararın ifade özgürlüğüne verilecek zarardan daha ağır basması; açıklama kararının bir mahkeme tarafından duruşma sonucunda verilmiş olması şeklindedir⁶⁵.

A. Birleşmiş Milletler

Birleşmiş Milletler (*United Nations* / “BM”), insan haklarının korunmasında evrensel işlev gören en etkin örgüt olarak kabul edilmektedir. BM sisteminde insan haklarının korunması, başta BM Şartı olmak üzere BM’ye bağlı uzmanlık kuruluşlarınca hazırlanan ve üye devletlerce kabul edilen insan hakları sözleşmeleri ile sağlanmaktadır⁶⁶. Konumuzla ilgili olan Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (*International Covenant on Civil and Political Rights* / “MSHS”),

⁶⁴ İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu, İfade Özgürlüğü Deklarasyonu, 8. Prensip. İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu’nun İfade Özgürlüğü Deklarasyonu’na ulaşmak için bkz. <http://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp?artID=26> (son erişim 19/06/2018).

⁶⁵ Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, İfade Özgürlüğü Prensipleri Deklarasyonu, Prensip XV. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu’nun İfade Özgürlüğü Prensipleri Deklarasyonu’na ulaşmak için bkz. <http://www.achpr.org/mechanisms/freedom-of-expression/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression%20in%20Africa/> (son erişim 19/06/2018).

⁶⁶ EREN, Abdurrahman; Türkiye’de İnsan Haklarının Korunması Uluslararası Koruma Mekanizmaları ve Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü, Ankara 2007, s. 207.

BM nezdindeki en etkili sözleşmesel koruma mekanizmalarından biridir. MSHS m. 19'da⁶⁷ ifade özgürlüğü düzenlenmiştir. Maddenin birinci ve ikinci fıkralarında ifade özgürlüğünün içeriği belirlenmiştir. Üçüncü fıkrada ise bu özgürlüğün mutlak olmadığı belirtilerek sınırlama sebepleri sayılmıştır. Haber kaynaklarının gizliliği ilk etapta MSHS m. 19 kapsamında ele alınmamıştır. Buna karşın İnsan Hakları Komitesi'nin ifade özgürlüğüne ilişkin güncel Genel Yorumunda⁶⁸, haber kaynaklarının gizliliği ifade özgürlüğü kapsamında koruma altına alınmıştır. 2011 yılında oluşturulan 34 no.lu Genel Yorumun⁶⁹ 45. paragrafının son cümlesi "Taraflar Devletler, ifade özgürlüğü hakkının bir ögesi ve habercilere tanınan sınırlı bir ayrıcalık olarak haber kaynaklarını açıklamama hakkını kabul etmeli ve buna saygılı olmalıdırlar" şeklinde kaleme alınarak haber kaynaklarının gizliliği ifade özgürlüğü kapsamında koruma altına alınmıştır. Söz konusu durumun üç açıdan önem taşıdığı kabul edilmektedir. İlk olarak haber kaynaklarının gizliliğine yönelik bir sınırlama, MSHS m. 19/f. 3 gereği hukuken öngörülmemeli, maddede geçen meşru amaçlardan birine yönelik olmalı ve gereklilik ve uygunluk testlerine

⁶⁷ **Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m. 19: (1)** Herkes, kimsenin müdahalesi olmaksızın istediği düşünceye sahip olma hakkına sahiptir.

(2) Herkes, düşüncelerini açıklama hakkına sahiptir; bu hak, herkesin, ülkesel sınırlara bağlı olmaksızın her çeşit bilgiyi ve fikri, sözlü, yazılı ya da basılı biçimde, sanat eserleri biçiminde ya da kendi seçeceği herhangi bir başka biçimde araştırma, edinme ve iletme özgürlüğünü de içerir.

(3) Bu maddenin 2. fıkrasında öngörülen hakların kullanılması, özel bazı görev ve sorumlulukları da beraberinde getirir. Dolayısıyla, bunlara bazı sınırlamalar da konulabilir; ancak, bu sınırlamaların yasalarda öngörülmüş olması ve;

(a) Başkalarının haklarına ve şöhretine saygı bakımından ve;

(b) Ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ya da kamu sağlığı ve genel ahlakın korunması bakımından gerekli olması zorunlu olmalıdır.

⁶⁸ MSHS m. 28 ve devamı hükümleriyle Sözleşmede yer alan hak ve özgürlüklere ilişkin uygulamayı izlemek, değerlendirmek ve taraf devletlerin bu hak ve özgürlüklere uygun davranmalarını sağlamak ve denetlemek üzerine İnsan Hakları Komitesi'nin (*The Human Rights Committee*) kurulması öngörülmüştür. Bkz. **GEMALMAZ, Mehmet Semih**; Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi İnsan Hakları Komitesi Kararlarında Yaşam Hakkı ve İşkence Yasağı, İstanbul 2002, s. 6. MSHS m. 40 uyarınca Komite, Sözleşmede tanınan haklara işlerlik kazandırmak amacıyla alınan önlemler ve bu hakların kullanılmasını sağlamak için gerçekleştirilen faaliyetlerle ilgili, taraf devletlerin hazırlayacakları raporlar üzerinde değerlendirmeler yapmak ve taraf devletler için "genel yorumlar" hazırlamak yetkilerine sahiptir. Aslında genel yorumlar bir devlete özel değil, bütün devletlere yöneliktir. Genel yorumların amacı, MSHS m. 40/f. 4'e uygun şekilde kabul edilmiş 19 Mayıs 1989 tarihli Genel Yorumlar Belgesi'nin giriş bölümünde açıklanmıştır. Buna göre "Genel yorumların amacı, Sözleşmenin ileri düzeyde kabulü amacıyla tüm taraf devletlerin bu tecrübeden faydalanması, birçok rapordaki yetersizliklerin ortaya konması; raporlama faaliyetlerinde ilerleme kaydedilmesi ve insan haklarının korunması, geliştirilmesi alanında taraf devletlerin ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerinin teşvik edilmesidir. Söz konusu genel yorumlar, Sözleşmeye taraf olmaya hazırlanan Devletler başta olmak üzere tüm diğer Devletlerin de, insan haklarının evrensel düzeyde geliştirilmesi ve korunması için işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla dikkatine sunulmaktadır". Bkz. **UYAR, Lema**; Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları, İstanbul 2006, s. 4.

⁶⁹ 34 sayılı Genel Yorum için bkz. <http://ccprcentre.org/doc/ICCPR/General%20Comments/CCPR-C-GC-34.pdf> (son erişim 02/04/2018). Ayrıca Türkçe metin için bkz. http://ihop.org.tr/dosya/BB/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf (son erişim 02/04/2018).

tabi tutulmalıdır⁷⁰. Haber kaynaklarının gizliliğinin ifade özgürlüğü kapsamında sayılmasının ikinci önemi, devletlerin yerel standartları belirlerken MSHS ile sağlanan asgari eşiği dikkate almaları gerekliliğinin hasıl olmasıdır. Üçüncüsü ise devletlerin MSHS'ye paralel olarak saygı duyma, koruma ve yerine getirme ödevleri kapsamına haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin de girmesidir⁷¹.

Birleşmiş Milletler bakımından 34 no.lu Genel Yorum, konumuz bakımından tek kaynak değildir. Örneğin Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey'e bağlı İnsan Hakları Komisyonu ve 2006 yılında onun görevlerini yerine getirmek üzere kurulan Genel Kurulu'na bağlı İnsan Hakları Konseyi tarafından oluşturulan pek çok belgede haber kaynaklarının gizliliğine değinilmiştir. Örneğin İnsan Hakları Konseyi tarafından verilen bazı kararlarda medya çalışanları ve haber kaynaklarının korunması bakımından daha güçlü güvencelerin getirilmesi gerektiği vurgulanmış, konuyla ilgili endişelere yer verilmiştir⁷². Belirtmek gerekir ki özel raportörlerin gerçekleştirdikleri ziyaretlerde haber kaynaklarının gizliliğine yönelik müdahalelere de hazırlanan raporlarda yer verilebilmektedir⁷³.

⁷⁰ KAYE; s. 5.

⁷¹ CARTER; s. 419.

⁷² Bkz. İnsan Hakları Konseyi'nin 12 Ekim 2009 tarihli ve A/HRC/RES/12/16 sayılı Tavsiye Kararı, karara ulaşmak için bkz. <https://undocs.org/EN/A/HRC/RES/12/16> (son erişim 19/06/2018); 9 Ekim 2012 tarihli ve A/HRC/RES/21/12 sayılı Tavsiye Kararı, karara ulaşmak için bkz. <http://www.undocs.org/A/HRC/RES/21/12> (son erişim 19/06/2018).

⁷³ Örneğin Abid Hussain tarafından İnsan Hakları Komisyonu'nun 1999/36 sayılı kararına dayanarak Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda ziyareti sonucu hazırlanan raporda haber kaynaklarının gizliliğinin önemine işaret edilerek, bu konuda mahkemelerle işbirliği yapmayan gazetecilerin 6 aydan 5 yıla kadar hapis cezasıyla yüz yüze gelmesi üzerinde durulmuştur. Bkz. İnsan Hakları Komisyonu'nun 11 Şubat 2000 tarih ve E/CN.4/2000/63/Add.3 sayılı raporu (para. 52). rapora ulaşmak için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G00/111/86/PDF/G0011186.pdf?OpenElement> (son erişim 29/06/2018). Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'yle ilişkili koruma mekanizması olan İnsan Hakları Komitesi'nin MSHS m. 40'a dayanılarak Kuveyt hakkında yayınladığı rapor da benzer bir bağlamda incelenebilir. Komite, raporunun 20. paragrafında, gazetecilerin iyi niyetlerini ispat etmek ve kaynaklarını açıklamak zorunda bırakıldıkları ceza yargılamalarına maruz bırakılmalarının, yalnızca MSHS m. 19'daki ifade özgürlüğüyle değil ve aynı zamanda MSHS m. 14'te koruma altına alınan masumiyet karinesine de bağdaşmadığı konusunda endişelerini dile getirmiştir. Bkz. İnsan Hakları Komitesi 27 Temmuz 2000 tarih ve CCPR/CO/69/KWT sayılı Raporu, rapora ulaşmak için bkz. docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRICAqhKb7yhssPZJCN1mf3WxJr5cyTnAFNy4Ju68ySvDtrQgwbNU2DVb4%2f4cYO%2fc7wnxNherWa2TXVDBhSEk6fYqmNsw29V2FDHF0CbgkMaOcYdE4KDPj2 (son erişim 10/05/2018). Yine Özel Raportör Frank La Rue'nin 5 Nisan 2011 tarihli Macaristan ziyareti ilişkin raporunda, Macaristan Medya Kanunu'nun gazetecilere haber kaynağını saklı tutma imkanı tanıdığını belirtmekle birlikte mahkemelerden başka "bazı makamların" ulusal güvenlik ve suç işlenmesinin önlenmesi gerekçesiyle haber kaynaklarının açıklanmasını talep edebildiğini, halbuki bu nevi taleplerin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından ileri sürülebileceği vurgulanmıştır. Rapora ulaşmak için bkz. https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjCk_-SgaTaAhXKAp_oKHZVFAg4QFggyMAE&url=http%3A%2F%2Fwww2.ohchr.org%2Fenglish%2Fissues%2Fopinio%2Fdocs%2F2011-04-05_Hungary_Freedex_EndMission.doc&usg=AOvVaw3UF0vLwl6J0Erw0xNeMglz (son erişim 05/04/2018). Frank La Rue'nin özel raporlarından yola çıkılarak, İnsan Hakları Konseyi'nin 4 Haziran 2012 tarih ve A/HRC/20/17 sayılı Raporunda gazetecilerin kendi hukuka aykırı eylemleriyle edindikleri dışında, anonim kaynaklardan ya da sızdırılmış olan gizli bilgileri almak,

Birleşmiş Milletler bünyesinde haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin birçok belge ve rapor bulunmaktadır. Bu materyaller incelendiğinde ise Birleşmiş Milletler tarafından haber kaynaklarının gizliliğinin, ifade özgürlüğü kapsamında koruma altına alındığı ve gerçekleştirilen incelemelerde bu güvencenin de dikkate alındığı görülmektedir.

B. Uluslararası Ceza Hukuku

Uluslararası ceza hukukunda, konumuz bakımından iki gelişmenin ele alınması gerekmektedir. Bunlardan ilki, Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*) tarafından verilen Prosecutor v. Brdjanin davasında gazeteci Randal'ın tanıklığı hakkında verilen ara karardır. İkincisi ise Sierra Leone İçin Özel Mahkeme (*The Special Court for Sierra Leone*) tarafından Prosecutor v. Taylor davasında savunmanın gizli bir tanığın kimliğinin açıklanması talebiyle ilgili verdiği ara karardır.

Söz konusu kararları incelemeye başlamadan önce, uluslararası ceza hukukundaki gelişmeleri neden Birleşmiş Milletler başlığı altında incelemeyi tercih etmediğimizin açıklanması yerinde olacaktır. Zira hem Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi⁷⁴ hem de Sierra Leone İçin Özel Mahkeme⁷⁵, aslında Birleşmiş Milletler'in bir anlaşması veya kararıyla kurulmuş mahkemelerdir⁷⁶. Bununla birlikte söz konusu kuruluşlar birer mahkeme niteliğindedir ve karar verirken kuruldukları uluslararası mekanizmadan bağımsızlaşırlar. Elbette bu “mahkeme” niteliğindeki bütün uluslararası koruma mekanizmaları için geçerli olmakla birlikte, uluslararası ceza mahkemelerinin kararlarının, insan haklarının yanı sıra ayrıca uluslararası ceza hukuku bakımından kaynak olma niteliği ve uluslararası ceza hukukunun, insan hakları hukukundaki ayrıcalıklı yapısı gözetildiğinde, bu alandaki gelişmelerin ayrı bir başlık altında incelenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

depolamak ve yaymaktan dolayı sorumlu tutulmamaları gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Raporu ulaşmak için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/137/87/PDF/G1213787.pdf?OpenElement> (son erişim 19/06/2018).

⁷⁴ Birleşmiş Milletler Şartı'nın “Barış Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Yapılacak Hareketler” başlığını taşıyan Bölüm VII hükümlerine dayanılarak BM Güvenlik Konseyi'nin 22/02/1993 tarih ve 808 (1993) sayılı ve 25/05/1993 tarih ve 827 (1993) sayılı Kararları ile kurulmuştur. Ayrıca bkz. **GEMALMAZ, Semih**; Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Cilt 1, 8. Baskı, İstanbul 2012, s. 544.

⁷⁵ Sierra Leone İçin Özel Mahkeme, Sierra Leone Hükümetinin talebi üzerine BM Güvenlik Konseyinin 14/08/2000 tarih ve 1315 sayılı kararına dayanılarak, 16/01/2002 tarihinde Sierra Leone Hükümeti ile BM arasında akdedilen bir anlaşmayla kurulmuştur. Belirtmek gerekir ki Sierra Leone İçin Özel Mahkeme, karma (*hybrit*) nitelikteki bir mahkemedir. Bir diğer deyişle yarı ulusal, yarı uluslararası bir ceza mahkemesi niteliğindedir. Bu nevi mahkemeler aslında ulusal yargı organları olmakla birlikte uluslararası unsurlarla donatılmıştır. Karma nitelikteki mahkemelerle ilgili bkz. **TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, R. Murat**; Uluslararası Ceza Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 353.

⁷⁶ Bkz. **SCHABAS, William A.**; The UN International Criminal Tribunals The Former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone, Cambridge University Press, United Kingdom 2006, s. 5.

1. Randal Kararı

Uluslararası ceza hukukunda, haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin ilk gelişme Eski Yugoslavya İçin Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından verilen Prosecutor v. Brdjanin davasında gazeteci Randal'ın tanıklığı hakkında verilen ara karardır⁷⁷. Dava savaş muhabiri olarak görev yapan gazetecilerin, bildiklerini anlatmaları hususunda tanıklığa zorlanıp zorlanamayacağıyla ilgilidir.

Eski Yugoslavya'daki çatışmalar sırasında Washington Post gazetesi için bölgede muhabir olarak çalışan Jonathan Randal, sanık olan Radoslav Brdjanin'in Banja Luka ve çevresindeki bölgede bulunan Hırvat ve Müslümanların zorla bölgeden gönderilmesi gerektiği yönündeki sözlerini bir yazısında aktarmıştır. Randal, Sırpça bilmediği için Brdjanin ile iletişimini Sırpça bilen başka bir gazeteci aracılığıyla sağlamıştır⁷⁸.

Brdjanin'e karşı gerçekleştirilen iddiaları ispatlamak amacıyla Randal'ın makalesine de dayanılmıştır. Savunma ise söz konusu ifadelerin doğru biçimde aktarılmadığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine iddia makamının talebiyle 9 Mayıs 2002 tarihinde Mahkeme tarafından Randal'a tanıklık yapması için bir celp hazırlanmıştır. Randal ise gazeteci olarak tanıklığa zorlanamayacağını ileri sürmüştür. Yargılama Dairesi söz konusu olayın gizli olan kaynakların korunmasıyla ilgili olmadığı gerekçesiyle Randal'ın tanıklık yapmasına karar vermiştir⁷⁹. Temyiz Dairesi tarafından incelenen uyuşmazlıkta, söz konusu uyuşmazlık üç sorun çerçevesinde incelenmiştir: “(1) Savaş muhabirliği faaliyetinde kamusal yarar var mıdır?”, “(2) Savaş suçları mahkemesinde tanıklık yapmaya zorlanmak savaş muhabirlerinin işlerini yapmaya engel teşkil eder mi?” ve “(3) Bütün ilgili delillerin mahkemede kullanılabilmesine bağlı olarak kamu yararı ile savaş muhabirlerinin işlerini yapabilmelerine bağlı kamu yararı arasındaki uygun denge nin sağlanması için hangi denetim ölçütü uygundur?”.

Temyiz Dairesi ilk olarak savaş muhabirliği faaliyetinde kamu yararı bulunduğunu tespit etmiştir. Temyiz Dairesine göre uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin önlenmesi ve tespiti bakımından muhabirlerin önemli bir rolü vardır⁸⁰.

Temyiz Dairesi, savaş suçları mahkemesinde tanıklık yapmaya zorlanmanın savaş muhabirlerinin işlerini yapmaya engel teşkil edip etmeyeceği hususunda ise bir ayrımı vurgulamıştır. Buna göre gazetecinin kendisiyle röportaj yapan

⁷⁷ Prosecutor v. Radoslav Brdjanin and Momir Talic, Decision on Interlocutory Appeal, Case No. IT-99-36-AR73.9 (11 December 2002). Kararın detaylı şekilde inceleme ve analizi için bkz. **SOY-GÜT, Mualla Buket**; “Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Savaş Muhabirlerinin Tanıklıktan Çekinme Hakkı Konusundaki Bir Kararının Değerlendirilmesi”, Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 7 (Proje Yöneticisi: **İÇEL, Kayıhan**; Yayına Hazırlayan: **ÜNVER, Yener**), Ankara 2007, s. 347 vd.

⁷⁸ Randal Case, para. 3.

⁷⁹ Randal Case, para. 4, 5.

⁸⁰ Randal Case, para. 36.

kişiden elde ettiği bilgileri yayınlaması ile, bu kişiye karşı röportaj temelinde tanıklık yapması farklı şeylerdir. Savaş muhabirlerinin potansiyel birer tanık olarak görülmesi, insan haklarını ihlal eden bir kişiyle röportaj yapılamaması veya söz konusu kişilerin röportaj verirken özgürce konuşmalarını sonuçlarını doğurabilecektir. Elbette bu nevi bir algının bir diğer sonucu tehlikeli bölgelerde faaliyetlerini yürüten savaş muhabirlerinin hayatlarını tehlikeye sokmasıdır⁸¹. Bu nedenle Temyiz Dairesi savaş muhabirlerinin tanıklığa zorlanmasını, onun bilgiye ulaşabilmesine ve kamuyu ilgilendiren konularda toplumu bilgilendirme imkanına zarar vereceği sonucuna ulaşmıştır.

Temyiz Dairesi, delillerin mahkemede incelenmesinden kaynaklı kamu yararı ile savaş muhabirlerinin tanıklığa zorlanamamasından kaynaklı kamu yararı arasında nasıl bir denge kurulacağı konusunda iki boyutlu bir ölçüt oluşturmuştur. Buna göre “Davacı tarafın, ilk olarak elde edilmesi beklenen delilin, davanın esasını belirlemede doğrudan değere sahip olduğunu; ikinci olarak bu delilin başka bir yolla elde edilebilme imkanının olmadığını kanıtlaması gerekir”⁸². Bir diğer ifadeyle inceleme konusu delil, davanın esasının belirlenmesi bakımından doğrudan ve çok önemli bir değere sahipse ve bu delil gazetecinin tanıklığından başka bir biçimde elde edilemiyorsa, gazeteci tanıklığa zorlanabilecektir. Böylece Temyiz dairesi yargılama makamınca bütün delillerin incelenbilmesinden kaynaklı adalet yararı ile uluslararası toplumun haber alma hakkından kaynaklı yararı arasında bir denge ölçütü oluşturmaya çalışmıştır. Sonuç olarak Randal’ın tanıklığının davanın esasının belirlenmesi bakımından doğrudan ilgili ve çok önemli bir değere sahip olma kriterini sağlamadığı tespit edilerek, delilin başka bir kaynaktan da temin edilip edilemeyeceği ayrıca incelenmeden, Randal’ın tanıklık yapmaya zorlanamayacağı sonucuna ulaşılmıştır⁸³.

2. Taylor Kararı

Taylor kararı⁸⁴, bir gazetecinin, kendisini habere konu olayların olduğu bölgeye girişini sağlayan kaynaklarının kimliklerini gizli tutmasıyla ilgilidir. Eski Liberya Başkanı Charles Ghankay Taylor’ın Sierra Leone İçin Özel Mahkeme’de yargılanması sırasında, savunma tarafının TF1-355 kodlu gazetecinin gizli kaynaklarının açıklanmasını talep etmiştir. Liberya’nın Sierra Leone’deki iç çatışmada rol oynamasıyla ilgili TF1-355’in tanıklığına başvurulmuştur. Gazeteci TF1-355’in izleme grubundaki asker olan gizli kaynakları, gazetecinin Sierra

⁸¹ Randal Case, para. 43.

⁸² Randal Case, para. 50. İlgili kısmın Türkçe çevirisi için **SOYGÜT**; s. 355.

⁸³ Randal Case, para. 54.

⁸⁴ Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor, Decision on The Defence Motion for The Disclosure of The Identity of a Confidential ‘Source’ Raised During Cross-Examination on TF1-355, Case No. SCSL-03-1-T (6 March 2009). Prosecutor v. Radoslav Brdjanin and Momir Talic, Decision on Interlocutory Appeal, Case No. IT-99-36-AR73.9, 11 December 2002.

Leone'ye geçişini sağlamıştır. TF1-355 ise, kaynaklarının kimliğini açıklaması halinde, bunun onları tehlikeye düşürebileceği gerekçesiyle, kaynaklarının kimliklerini açıklamayı reddetmiştir⁸⁵.

Mahkeme öncelikle gazetecilik faaliyetini gerçekleştirmesi amacıyla TF1-355'i Sierra Leone'ye sokan askerlerin, bir gazetecilik faaliyetine katkı sağlamış olduğu gerekçesiyle gazetecilere tanınan ayrıcalıkların burada söz konusu olabileceğini vurgulamıştır⁸⁶. Mahkeme daha sonra çatışma bölgelerinde gazetecilik faaliyetinin önemi ve gazetecilerin ayrıcalıklardan faydalanma gereksinimi üzerinde durarak Randal kararına atıf yapmıştır⁸⁷.

Mahkeme Randal kararındaki, delilin davanın esasını belirlemede doğrudan ve önemli değere sahip olduğu ve delilin başka bir yolla elde edilebilme imkanının bulunmaması kriterlerini esas almıştır⁸⁸. Buna karşın uyuşmazlık konusu olayda, TF1-355'in Sierra Leone'ye girmesini sağlayan askerlerin kimliklerinin, davanın esasını belirlemek bakımından doğrudan ve çok önemli bir değere sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır⁸⁹.

C. Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi'yle (*European Council*) ilgili konumuz bakımından Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından verilen R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı, Parlamenter Meclisi tarafından verilen 1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin konuyla ilgili vermiş olduğu kararları önem taşımaktadır. Gerçekten de Avrupa Konseyi kapsamında ele alınacak sayılan gelişmeler, haber kaynaklarının gizliliği konusunun gelişimi ve günümüzde insan haklarıyla olan ilişkisinin anlaşılması bakımından oldukça önemlidir.

1. Tavsiye Kararları

a. Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 Sayılı Tavsiye Kararı

Bakanlar Komitesi, 8 Mart 2000 tarihli Delegeler Komitesi'nin⁹⁰ 701. toplantısında, Gazetecilerin Bilgi Kaynaklarını Açıklamama Hakkı üzerine R (2000) 7 sayılı tavsiye kararını vermiştir. İlgili Tavsiye Karar, haber kaynaklarının gizliliği bakımından oldukça önemli bir omurga oluşturmuştur. Nitekim konunun teorik boyutunun incelendiği birinci bölümde de Tavsiye Kararın önemli noktaları üzerinde durulmuştur.

⁸⁵ Taylor Case, para. 2 - 4.

⁸⁶ Taylor Case, para. 24.

⁸⁷ Taylor Case, para. 25.

⁸⁸ Taylor Case, para. 30.

⁸⁹ Taylor Case, para. 32- 33.

⁹⁰ Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bakanların temsilcilerinden olduğu zaman Delegeler Komitesi (*Ministers' Deputies*) adını alır. Bkz. EREN; s. 529.

Tavsiye Kararın oluşumunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından, aşağıda detaylı şekilde ele alınacak olan, 1996 yılında verilen Goodwin v. Birleşik Krallık⁹¹ kararı etkili olmuştur⁹². Tavsiye Kararda ilk olarak gazeteci (“belli aralıklarla veya profesyonel olarak bilgi toplayan ve bilgiyi herhangi bir iletişim aracıyla kamuyla paylaşan gerçek veya tüzel kişi), bilgi (bir olayın, görüşün veya düşüncenin yazı, ses ve/veya görüntü şekillerinde açıklanmış hali), kaynak (gazeteciye bilgi sağlayan herhangi bir kişi) gibi kavramlar tanımlanmıştır. Ayrıca “kaynağı belirleyen bilgiler” de kaynağın adı ve sesi, resmi gibi kişisel veriler; haber kaynağından, haberin oluşumunda rol oynayan bilgilerin nasıl elde edildiği; kaynak tarafından sağlanmakla birlikte haberin içeriğinde yer almayan bilgiler; gazetecilerin ve işverenlerinin profesyonel işleriyle ilişkili olan kişisel verileri olarak belirlenmiştir.

R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı’nda toplamda yedi prensip yer almaktadır. Birinci prensipte üye devletlerin ulusal hukuklarında ve uygulanmasında gazetecilerin haber kaynağını açıklamama hakkının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesiyle paralel şekilde, açık ve belirli biçimde koruma altına almaları gerektiği belirtilmektedir. İkinci prensipte gazetecilerle profesyonel ilişkilerinden dolayı haber kaynağı hakkında bilgi sahibi olanların da eşit şekilde korunması gerektiği vurgulanmıştır.

Üçüncü prensipte haber kaynağının gizliliği güvencesinin sınırları üzerinde durulmuştur. Prensibin a bendinde haber kaynağını açıklamanın, haber kaynağını açıklamamaya nazaran kamusal yarar bakımından daha ağır basması, haber kaynağının açıklanmasının gerekli olması ve kamu yararı bakımından oldukça ciddi ve hayati bir gereksinimi karşılaması gerektiği belirlenmiştir. Prensibin b bendinde ise haber kaynağının açıklanmasının gerekli olduğu durumlar düzenlenmiştir. Buna göre haber kaynağının tespiti için başka bir yol bulunmamalı veya bir yol mevcutsa dahi tüketilmiş olmalıdır. Haber kaynağının açıklamamadaki kamusal yararın, kaynağın açıklanmasındaki kamusal yarara nazaran daha ağır basması ise haber kaynağının açıklanması gerekliliğinin ispatlanmış olması, koşulların oldukça ciddi ve hayati olması, baskın sosyal bir ihtiyacın karşılanacak olması şartlarına bağlanmıştır. Prensibin c bendinde, belirtilen şartların yargılamanın her aşamasında sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

⁹¹ Goodwin v. U.K., Başvuru No. 17488/90, Tarih: 27/03/1996.

⁹² **İLKİZ, Fikret**; “Gazetecilerin Haber Kaynakları Gizli(mi)dir”, Suç ve Ceza Dergisi, Sayı: 4, Yıl: 2017, s. 9, 10. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08/03/2000 tarihinde verilen Gazetecilerin Haber Kaynağını Açıklamama Hakkı konulu R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı Açıklayıcı Raporunda da Goodwin v. Birleşik Krallık kararına atıf yapılarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nce gazetecilerin haber kaynağını açıklamama hakkının ifade özgürlüğü kapsamında kabul edildiği vurgulanmıştır. Bkz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı Açıklayıcı Raporu, para. 3.

Dördüncü prensipte haber kaynağının açıklanmasının son çare olması vurgulanmaktadır. Buna göre bir kişinin onuru veya şöhretine ilişkin ihlalde bulunduğu iddia edilen gazetecilere karşı yürütülen yargısal süreçlerde, uyuşmazlığı çözecek ulusal makamların, öncelikle ulusal hukuk çerçevesinde elde edebilecekleri diğer delillere dayanması gerektiği vurgulanmıştır.

Beşinci prensipte ise haber kaynağının açıklanması halinde dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmiştir. Buna göre beşinci prensibin a bendi uyarınca talep yalnızca doğrudan hukuksal yararı olan kişi veya kamusal makamlar tarafından gerçekleştirilebilecektir. Prensipteki b bendine göre kaynağın gizliliğinin açıklanmasına ilişkin talepten evvel haber sahibine, haber kaynağını gizli tutma hakkı olduğu ve bu hakkının sınırları hatırlatılmalıdır. Prensibin c ve d bentlerinde ise haber kaynağının açıklanmaması halinde yaptırımın belirlenmesinde AİHS m. 6'nın dikkate alınması, yaptırım uygulanmasına ilişkin karara karşı haber sahibine başka bir hukuki mercie başvurma hakkı tanınması gerektiği düzenlenmiştir. Beşinci prensibin e bendinde, haber kaynağı açıklandığı takdirde kamusal otoritelerin, bu bilginin alenileşmesini, başka çevrelerce duyulmasını engelleyecek tedbirleri alması gerektiği belirtilmiştir.

Altıncı prensipte ise iletişimin denetlenmesi, izleme (*surveillance*), adli arama ve elkoyma tedbirleriyle ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanmıştır. Prensibin a bendinde, Tavsiye Kararda yer alan prensiplerde gazetecilere tanınan hakkı ihlal edecek biçimde sayılan tedbirlerin uygulanamayacağı belirtilmiştir. Prensibin b bendine göre haber kaynağına ilişkin bilgilerin tesadüfen elde edilmeleri (haber kaynaklarına ilişkin bilginin elde edilmesine yönelik olmayan koruma tedbirleriyle haber kaynağına ilişkin bilginin kolluk güçlerince veya yargısal makamlarca hukuka uygun şekilde elde edilmeleri) halinde, bu bilgiler üçüncü prensipteki koşullar gerçekleşmediği sürece yine de yargısal makamlarca delil olarak kullanılamayacaktır.

Yedinci prensipte ise, Tavsiye Kararındaki standartların ulusal hukuktaki güvenceyi sınırlamak amacıyla kullanılamayacağı vurgulanmıştır. Buna göre ulusal hukuk sisteminde, haber kaynaklarının gizliliği ile ilgili daha güvenceli bir koruma sistemi öngörülmüşse, Tavsiye Karardaki prensipler daha güvenceli olan ulusal sistemi sınırlandırmak için kullanılamayacaktır.

b. Parlamenter Meclisi'nin 1950 (2011) Sayılı Tavsiye Kararı

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 25 Ocak 2011 tarihinde gerçekleştirdiği oturumda vermiş olduğu 1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı da inceleme konumuz bakımından oldukça önemlidir. İlgili Tavsiye Kararda, teknolojik gelişmelerle haber kaynaklarının gizliliği arasındaki etkileşimi görmek bakımından önemli noktalar mevcuttur.

Parlamentar Meclisi, 1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı'nda, Bakanlar Komitesi'nin 26 Ekim 2007 tarihli Araştırmacı Gazeteciliğin Korunması ve Geliştirilmesine İlişkin Deklarasyonu'na, R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararına, Rec (2003) 13 sayılı Tavsiye Kararına, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesine atıf yapmıştır. Bazı ortak noktalar olmakla birlikte aşağıda Tavsiye Kararda önem taşıyan noktalar üzerinde durulacaktır.

1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı'nın 8. paragrafında hukuka aykırı şekilde polis veya adli mercilerden elde edilmiş bilgilerin varlığında dahi, gazetecilerin haber kaynağını açıklamasının talep edilmesi yerine, iç soruşturmalarla bilgiyi sızdırana ulaşılması gerektiği vurgulanmıştır. Örneğin bir soruşturma dosyasından sızdırılmış bilgiler mevcutsa, soruşturmanın gizliliğine aykırı şekilde bilgileri sızdıran kişinin kim olduğunun, yani kaynağının açıklaması gazeteciden istenilmemelidir. Elbette burada haber kaynaklarının gizliliğinin genel sınırları gözetilecektir. Bir diğer deyişle, Tavsiye Kararın 5. paragrafında da vurgulandığı üzere AİHS m. 10/f. 2'ye aykırılık teşkil etmediği takdirde haber kaynağının gizliliğine müdahale edilebilecektir.

Tavsiye Karardaki 11. paragraf, teknolojik gelişmelerle haber kaynaklarının gizliliği arasındaki ilişki bakımından önem taşımaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerle, dar bir alanı karşılayan klasik anlamdaki basın kavramının da genişlemesi gündeme gelmektedir. Gerçekten de teknolojik gelişmeler vasıtasıyla günümüzde internet temelli iletişim servisleri aracılığıyla gazetecilik faaliyetinin yürütülmesi yaygın bir hale gelmiştir. Özellikle internette de gazetecilik faaliyeti yürütenler bilgi ve/veya görüntü şeklindeki kaynakları gazeteci olmayan üçüncü kişilerin paylaşımlarından elde edebilmektedir. Yine gazeteci olmayan kişiler de bilgi ve/veya görüntüleri kendi hesapları üzerinden yayınlarken, üçüncü kişilerden söz konusu bilgi ve görüntüleri elde edebilmektedir. Tavsiye Kararında bu gelişmeler nedeniyle gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliğinin tanımlanması ihtiyacının oluştuğu vurgulanmıştır. Söz konusu ihtiyaç doğrultusunda bir sınırlama Tavsiye Kararın 15. paragrafında yer almaktadır. Buna göre haber kaynaklarını açıklamama hakkı, profesyonel bir ayrıcalık olarak belirlenmiştir. Bu ayrıcalığın temelinde kaynakları, toplumu ilgilendiren konularla ilgili gazetecilere bilgi sağlamak konusunda cesaretlendirmek olduğu belirtilmiştir. Bir diğer ifadeyle haber kaynaklarının açıklanmaması güvencesinin temelinde kaynak ile gazeteci arasındaki güven ilişkisini kurma amacı mevcuttur. Buna karşın gazeteci olmayanlarla bu nevi bir güven ilişkisinin kurulması gerekmemektedir. Özellikle bilgileri kendi hesap veya web sitelerinde açıklayan bireyler bakımından bu nevi bir güven ilişkisi gündeme gelmemektedir. Bu nedenle gazeteci olmayan kişilerin haber kaynaklarının gizliliği güvencesinden faydalanamayacakları vurgulanmıştır.

Görüldüğü üzere R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararında Bakanlar Komitesi tarafından "belli aralıklarla veya profesyonel olarak bilgi toplayan ve bilgiyi

herhangi bir iletişim aracıyla kamuyla paylaşan gerçek veya tüzel kişi” şeklinde tanımlanan “gazeteci” kavramı, 11 sene sonra Parlamento Meclisi tarafından oluşturulan 1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı’nda zımni bir biçimde fazla geniş bulunmuştur. Gerçekten de Bakanlar Komitesi tarafından verilmiş Tavsiye Kararında medya profesyoneli olmadan habercilik faaliyeti yürüten kişiler de haber kaynaklarının gizliliği güvencesinden faydalanabilecektir. Buna karşın Parlamento Meclisi tarafından oluşturulan Tavsiye Kararında güvenceden faydalanabilecek kişiler medya profesyonelleri ile sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Bu yorumu destekleyen bir diğer husus da Parlamento Meclisi tarafından oluşturulan 1950 (2011) sayılı Tavsiye Kararı’nın 14. paragrafında haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin mesleki ilke ve kodlar aracılığıyla da korunması gerektiğinin belirtilmesidir. Medya profesyonelleri bakımından mesleki ilke ve kodlar gündeme gelebilirse de profesyonel anlamda medyada çalışmayanlar bakımından bu nevi ilke ve kodların geçerli olması mümkün olmayacaktır.

Bununla birlikte Parlamento Meclisi’nin Tavsiye Kararında geçen gazeteci kavramı da klasik anlamdaki gazeteciden geniştir. Gerçekten de yukarıda da belirttiğimiz üzere incelenen Tavsiye Kararda, Bakanlar Komitesi’nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararına ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesine atıf yapmıştır. Bu nedenle medya profesyoneli kavramı, en azından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında da detaylandırıldığı şekliyle kamunun bekçiliği vazifesini yerine getirenler şeklinde yorumlanmalıdır. Bu bakımından yukarıda da vurguladığımız üzere⁹³ haber kaynaklarının gizliliği güvencesi, haber verme faaliyetinin söz konusu olduğu durumlarda gündeme gelmelidir.

Parlamento Meclisi Tavsiye Kararında son olarak üye devletlerin, Bakanlar Komitesi’nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararını dikkate alarak haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin güvencelere dair yasal çalışmalar yapılmasını, özellikle izleme (*surveillance*), terörle mücadele, veri depolama ve telekomünikasyon kayıtları bakımından haber kaynaklarının gizliliğine dair iç hukukta inceleme ve yasa çalışmaları yapılması gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca yetkin kişilerce, gazeteciler ve basın özgürlüğüyle ilgili örgütlerle işbirliği içerisinde, adli merciler ve kolluk güçleri için eğitim faaliyetleri gerçekleştirilmesi, çalışma materyalleri ve rehberler oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.

2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Mahkemesi Kararları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesinin 1. fıkrasında ifade özgürlüğü, 2. fıkrasında ise ifade özgürlüğünün sınırlandırılması rejimi düzenlenmiştir. Birinci fıkra kapsamında haber alma ve verme hakkının da ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirileceği belirlenmiştir. Bununla birlikte haber kaynağının gizliliğine ilişkin bir ibare birinci fıkrada yer almamaktadır. Ancak AİHM’in ha-

⁹³ Bkz. Gazeteci Kavramı (I, B, 1, b).

ber kaynağının gizliliğini, ifade özgürlüğü ve özellikle basın özgürlüğü kapsamında değerlendirdiği birçok kararı mevcuttur.

Haber kaynağının gizliliğine yönelik müdahaleler, basın özgürlüğüne ve dolayısıyla ifade özgürlüğüne yöneliktir. Mahkeme, müdahalenin ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğini incelerken, müdahalenin AİHS m. 10/f. 2’de düzenlenen sınırlama rejimine uygunluğunu değerlendirmektedir. AİHM söz konusu incelemesinde müdahalenin yasayla öngörülmesi, meşru amaca yönelmesi ve demokratik toplumda gerekli olması kriterlerini ele almaktadır. Mahkeme basının özgürlüğünü, bilginin serbestçe akışı ve halk arasında anlamlı bir tartışma yapılabilmesi için daha geniş bir şekilde ele alarak, basın özgürlüğüne yönelik müdahaleleri orantılılık, hukuken öngörülme ve meşru amaç ölçütleri bakımından daha sıkı bir şekilde denetlemektedir⁹⁴. Mahkeme haber kaynağının gizliliği güvencesinin sınırlandırılmasının temelinde ayrıca, basın özgürlüğüne ilişkin haber kaynağının açıklanması şeklindeki bir müdahaleyle sağlanacak kamusal yararın, haber kaynağının açıklanmaması suretiyle basın özgürlüğünün korunmasının önemine nazaran daha ağır basması gerektiğini de demokratik toplumda gereklilik kriteri altında özellikle dikkate almaktadır.

Mahkeme ilk olarak Goodwin v. Birleşik Krallık kararıyla⁹⁵ haber kaynağının gizliliğine ilişkin bir inceleme gerçekleştirmiştir. Kararda haber kaynağının gizliliğinin basın özgürlüğünün temel koşullarından biri olduğu, bu yönde bir güvence olmadığı takdirde kaynakların medyayla, kamuyu ilgilendiren meselelerle ilgili sahip olduğu bilgileri paylaşmaktan kaçınabileceği belirtilmiştir. Söz konusu durumun ise basının kamunun bekçi köpeği (*public-watchdog*) fonksiyonunu engelleyeceğine, basının doğru ve güvenilir bilgileri edinmemesine yol açacağına dikkat çekilmiştir. Haber kaynağının gizliliği güvencesinin bu önemi karşısında, kamusal yarar bakımından açık bir ihtiyaç olmadığı sürece sınırlandırılmayacağı, aksi durumun AİHS m. 10 ile bağdaşmayacağı vurgulanmıştır⁹⁶. Karara konu olan olayda gazetede çalışan başvurucuya, bir kişi tarafından *Tetra* adlı bir şirkete dair gizli bilgiler verilmiştir. Yerel mahkeme tarafından bu bilgilere dayalı haber yapılmaması, bilgilerin kamuya paylaşılmaması yönünde bir tedbir alınarak bütün gazetelere tebliğ edilmiştir. Ayrıca bilgi sızıntısının nereden kaynaklandığının tespiti ve bu kişi hakkında şirketin harekete geçebilmesi için başvurucudan kaynağını açıklaması istenmiştir. Haber kaynağını açıklamayan başvurucu mahkemeye saygısızlık suçundan dolayı 5.000 Sterlin para cezasına mahkum edilmiştir. AİHM, kaynağın kimliğinin tespit edilmesinin şirket bakımından kabul edilebilir olduğunu, bilgi sızıntısının kaynağının tespit edileme-

⁹⁴ **KARAN, Ulaş**; İfade Özgürlüğü Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa (Edit. **İNCE-OĞLU, Sibel**), 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 364.

⁹⁵ Goodwin v. U.K., Başvuru No. 17488/90, Tarih: 27/03/1996.

⁹⁶ Goodwin v. U.K., para. 39.

mesi durumunda gelecekte de benzer olaylar yaşanabileceğini belirtmiştir⁹⁷. Ancak somut olaydaki tedbir kararıyla zaten bilgi sızıntısının yol açacağı zararların nötrale edildiğini, bu kapsamda ifade özgürlüğüne yönelik ilave müdahalelerin AİHS m. 10/f. 2 ile bağdaşmayacağına karar vererek başvurunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Financial Times Ltd. ve Diğerleri v. Birleşik Krallık kararında da şirkete ilişkin bazı önemli ve gizli belgelerin medyaya sızdırılması söz konusudur. Haberi yapan medya kuruluşu, aslında kendilerinin de kimliğini bilmediği haber kaynağından gelen belgelere ilişkin bilgi vermeye zorlanmışlardır⁹⁸. Goodwin v. Birleşik Krallık kararındaki olayın aksine bu olayda bir tedbir kararı alınması da talep edilmiştir⁹⁹. Ancak Mahkeme bu bilgilerin verilmesinin dahi haber kaynağının gizliliği kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini, zira bu bilgilerin kaynağın tespitinde rol oynayabileceğini kaydetmiştir¹⁰⁰. Gazetecilerin haber kaynağının kimliğinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olduklarının görülmesinin medyada yaratabileceği caydırıcı etkiye vurgu yapılarak, somut olay bakımından gözetilmesi gereken dengede kaynakların korunmasındaki kamusal yararının daha ağır bastığı tespit edilmiştir¹⁰¹.

Voskuil v. Hollanda kararına konu olan olayda başvurunun, silah kaçakçılığına ilişkin bir soruşturmaya ilgili gazetede yazdığı iki makalesi yayınlanmıştır. Yetkili merciler gazetecinin haber kaynağını açıklamalarını, özellikle polis teşkilatından bir kişi olup olmadığını öğrenmek için başvurucağı tanık olarak dinlemişlerdir. Başvurucu, kaynağını açıklaması durumunda bir gazeteci olarak gelecekte başka kaynaklarla çalışmasının imkansız hale geleceğini ileri sürerek tanıklık yapmaktan çekinmiştir. Haber kaynağına ilişkin tanıklık yapmayan gazeteci Hollanda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 294. maddesine dayanılarak yaklaşık iki hafta gözaltında (tazyik hapsinde) tutulmuştur¹⁰². Mahkeme hükümetin haber kaynağını öğrenme konusundaki yararının, başvurunun haber kaynağını gizleme konusundaki yararından daha ağır olmadığına ve başvuranın ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir¹⁰³.

Tanıklıktan çekinmeyle ilgili Mahkemenin güncel bir kararı ise Becker v. Norveç kararıdır¹⁰⁴. Karara konu olan olaya göre X kodlu kişi, Y adlı bir avukata, Norveç Petrol Şirketinin (*Norwegian Oil Company*) likiditesi, finansal durumu ve geleceğinden endişe eden hissedarları tarafından kaleme alınmış gibi bir mek-

⁹⁷ Goodwin v. U.K., para. 41.

⁹⁸ Financial Times Ltd and Others v. U.K., Başvuru No. 821/03, Tarih: 15/12/2009, para. 17.

⁹⁹ Financial Times Ltd and Others v. U.K., para.

¹⁰⁰ Financial Times Ltd and Others v. U.K., para. 70.

¹⁰¹ Financial Times Ltd and Others v. U.K., para. 71.

¹⁰² Voskuil v. Holland, Başvuru No. 64752/01, Tarih: 22/11/2007, para. 7 - 28.

¹⁰³ Voskuil v. Holland, para. 72.

¹⁰⁴ Becker v. Norway, Başvuru No. 21272/12, Tarih: 05/10/2017.

tup hazırlatmıştır. Daha sonra aslında yalnızca kendisine yönelik hazırlanan bu mektubu faks aracılığıyla *Dagens Næringsliv* adlı internette yayınlanan bir gazetedede (haber portalı) çalışan C. Langum Becker adlı kişiye iletmış ve kendisiyle telefonda konuşmuştur. Başvurucu, mektuba bağlı olarak bir yazı kaleme almış ve gazetede yayınlanmıştır. Bunun üzerine şirketin hisse değerleri %4.1 düşmüştür¹⁰⁵. Yaşanan gelişmeler üzerine piyasa manipülasyonu şüphesiyle adli süreç başlatılmıştır. Adli süreçte X'in polis tarafından ifadesi alınmıştır. Başvurucuya X'in mektubu kendisine ilettiğini itiraf ettiği söylenmiş ve X tarafından imzalanarak onaylanmış bir tutanak da sunulmuştur. Başvurucu yetkililerle mektubun kendisine faks aracılığıyla gönderildiği, haberin yayınlanma detayları, mektubun hazırlanmasında kaç kişinin rol oynadığını bilmediği gibi detayları paylaşmıştır. Buna karşın X aleyhine herhangi bir beyanda bulunmamış ve haber kaynaklarının gizliliğine dayanarak herhangi başka bilgi de paylaşmamıştır¹⁰⁶. X aleyhine açılan davada başvurucu da tanık olarak gösterilmiştir. Buna karşı başvurucu tanıklık yapmayı reddederek karara itiraz etmiştir. İtirazı inceleyen merci (*High Court*) ve itiraz merciin kararını inceleyen yüksek mahkeme (*Supreme Court*), kaynağın kimliği zaten açığa çıktığı için başvurunun haber kaynaklarının gizliliği güvencesine dayalı olarak tanıklıktan çekinemeyeceğine karar vermiştir¹⁰⁷. Bununla birlikte X, başvurunun tanıklığı olmaksızın mahkum edilmiştir. Başvurucu kaynağı aleyhine tanıklık yapmaya zorlanmasının, gelecekte kendisine bilgi sağlayabilecek diğer tanıkları caydırabileceğinden bahisle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme yaptığı değerlendirmede, öncelikle başvurunun tanıklık yapmamasına rağmen, X hakkındaki yargılamada bir sonuca ulaşılarak mahkum edildiğini göz önünde bulundurmıştır. Buna bağlı olarak başvurunun tanıklık yapmamasının, X hakkındaki yargılamayı engelleyecek bir etkisi olmadığı, nitekim başvurunun tanıklığı olmadan da X hakkında bir cezaya hükmedildiği vurgulanmıştır¹⁰⁸. Mahkeme aynı zamanda haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin, kaynağın davranışı¹⁰⁹ veya kimliğinin açığa çıkmasından dolayı otomatik olarak ortadan kalkmayacağını belirtmiştir¹¹⁰. Mahkeme somut olayda, gazetecinin tanıklığa zorlanması bakımından kamunun üstün yararının bulunduğu argümanını ikna edici bulmayarak, olaydaki müdahale bakımından gerekliliğin sağlanmadığı gerekçesiyle başvurunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır¹¹¹.

¹⁰⁵ Becker v. Norway, para. 6 - 8.

¹⁰⁶ Becker v. Norway, para. 9.

¹⁰⁷ Becker v. Norway, para. 10 - 19.

¹⁰⁸ Becker v. Norway, para. 80.

¹⁰⁹ Becker v. Norway, para. 74.

¹¹⁰ Becker v. Norway, para. 70.

¹¹¹ Becker v. Norway, para. 83, 84.

Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. ve Diğerleri v. Hollanda kararına konu olan olayda, *De Telegraaf* gazetesinde iki gazetecinin kaleme aldığı makalede, Hollanda Gizli Servisi tarafından gerçekleştirilen bazı soruşturmalarda, Amsterdam'daki polis teşkilatındaki yozlaşmanın anlaşıldığı ve bunun belgelere dayandığı yönünde açıklamalar bulunmaktadır. Polislerin Soruşturulmasına Dair Ulusal Departman (*National Police Internal Investigation Department*) tarafından sızdırılan belgelerdeki parmak izlerinden kaynakların teşhis edilebileceği beklentisiyle kendilerine teslimi istenmiş, ancak gazeteciler ve medya kuruluşu, haber kaynaklarının gizliliği güvencesine dayanarak yerel mahkemeye başvurmuştur. Ancak önce yerel mahkeme, ardından da yüksek mahkeme başvuruyu reddetmiştir. Gazeteciler ayrıca Gizli Servis tarafından telefonlarının dinlendiği ve izlendikleri gerekçesiyle yerel mahkemeye başvurmuştur¹¹². AİHM, gazetecilerin haber kaynaklarının gizliliğinin ifade özgürlüğü bakımından önemine vurgu yapmış ve kaynakların açıklanmasının, kaynakların medyaya bilgi vermesindeki caydırıcı etkisini göz önünde bulundurmuştur¹¹³. Mahkeme burada özellikle dosyaların orijinallerinin değil, kopyalarının gazetecilere verilmiş olmasını da, müdahalenin gerekliliği bakımından dikkate almıştır¹¹⁴. Buna göre savcılığın da kabul ettiği üzere, dosyaların orijinalleri üzerinde yapılacak incelemeyle de benzer tespitler yapılabilecektir¹¹⁵. Bu nedenlerle kamusal makamlar tarafından yeterli ve geçerli sebeplerin sunulmadığı, müdahalenin demokratik toplumda gerekli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır¹¹⁶.

Mahkeme yukarıda incelenen kararlarında demokratik toplumda gereklilik kriterine ilişkin ihlalleri tespit etmiştir. Bununla birlikte bazı durumlarda müdahale, yasayla öngörülmemiş olması sebebiyle ifade özgürlüğünü ihlal edebilecektir. Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollanda kararında mahkeme müdahalenin yasayla öngörülmemiş olması sebebiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini tespit etmiştir. Karara konu olan olaya göre başvurucuya, *Autoweek* adlı bir dergi için sokak yarışlarıyla ilgili katılımcıların belirlenmesine yol açabilecek fotoğraflar çekmesine, gizli kalması şartıyla izin verilmiştir. Fotoğraflar yine başvurucunun şirketi tarafından çıkartılan başka bir derginin yazı işleri bölümünde bir CD içerisinde muhafaza edilmiştir. Yarışa katıldığı düşünülen araçlardan birinin ilerleyen günlerde işlenen suçta kaçış aracı olarak kullanılması üzerine yürütülen soruşturmada fotoğrafların yer aldığı CD'lerin Hollanda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 96a numaralı maddesi kapsamında polise teslim edilmesi istenmiştir. Ancak yayıncı

¹¹² Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, Başvuru No. 39315/06, Tarih: 22/11/2012, para. 10 - 36.

¹¹³ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 127.

¹¹⁴ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 131.

¹¹⁵ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 129.

¹¹⁶ Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 132.

şirket bunun gizli haber kaynaklarının ifşası anlamına geleceği itirazıyla birlikte fotoğrafları teslim etmek zorunda kalmıştır. Bölge Mahkemesi burada ağır suçların soruşturulduğu, bu soruşturmadaki yararın haber kaynağının gizliliğiyle sağlanan yarardan daha ağır olduğunu belirterek itirazı reddetmiştir. Yüksek Mahkemeye yapılan başvuru sırasında da elkonulan CD'ler geri verildiği için, menfaatin yoksunluğu nedeniyle başvuru kabul edilemez bulunmuştur¹¹⁷. AİHM kararında "Gazetecilerin haber kaynaklarının korunmasıyla ilgili olaylarda 'bütün resmin mahkemenin önünde olması' ilkesi, Sözleşme organları tarafından bu nitelikte karar verilmiş daha önceki davaların birinde vurgulanmıştır. Gerekli denetim, yürütmeden ve ilgili taraflardan ayrı bir organ tarafından yapılmalıdır; bu organ, böylesi bir materyal teslim edilmeden önce gazetecilerin haber kaynaklarının korunması ilkesine ağır basan kamu menfaatine ilişkin bir gereklilik olup olmadığını karara bağlayabilmeli, böyle bir menfaat yoksa, haber kaynağının kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgiye gereksiz erişimi engelleyebilmelidir"¹¹⁸ demek suretiyle haber kaynaklarının gizliliğine müdahalede bütün sürecin mahkeme denetimine tabi olması gerektiğini belirtmiştir. Somut olayda da teslim kararına Hollanda Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 96a maddesi gereği savcı karar vermektedir ve bu karar bir hakimın onayına sunulmamaktadır. Somut olayda başvurusunun talebiyle işlem soruşturma hakimince incelenmişse de, bu inceleme yetkisi yanında öngörülmemiş, savcının göz yummasıyla gerçekleştirilebilmiştir. Ayrıca söz konusu incelemede soruşturma savcısı bir danışman niteliğinde dikkate alınmıştır. Yine Bölge Mahkemesi tarafından sonradan yapılan değerlendirmeye kadar, teslim edilmek zorunda kalınan materyallerin polis ve savcılık tarafından incelenmesi engellenememiştir. Dolayısıyla haber kaynağının gizliliğine karşı gerçekleştirilen işlemler karşısında sağlanan hukuki güvence Mahkeme tarafından yetersiz bulunmuştur. AİHM, iç hukuk normunun, haber kaynağının gizliliğinin korunmasıyla sağlanacak yarar ile açıklanmasıyla sağlanacak kamusal yarar arasındaki dengesizlik iddiasının değerlendirilmesinde yeterli yasal güvenceler içermediğini tespit ederek, sınırlamanın yasayla öngörülmüş olma koşullarından hukukun kalitesi (*quality of law*) unsurunu barındırmadığını tespit etmiştir¹¹⁹.

Mahkemenin önüne gelen uyuşmazlıklar yalnızca medya mensuplarından haber kaynaklarını açıklamaları talepleriyle ilgili değildir. Bazı durumlarda medya mensuplarının ev veya bürolarında yapılan arama işlemleri de haber kaynağının gizliliği güvencesine aykırılık teşkil edebilmektedir. Gerçekten de Mahkeme birçok kararında, haber kaynağının gizliliğine ilişkin olarak, müdahalenin arama işlemiyle gerçekleştiğini de tespit etmiştir. Hatta Mahkeme Roemen ve Schmitt v. Lüksemburg kararında arama ve elkoyma yoluyla gerçekleşen müdahaleleri, gazetecilerin

¹¹⁷ Sanoma Uitgevers B.V. v. Holland, Başvuru No. 38224/03, Tarih: 14/10/2010, par. 15 - 25.

¹¹⁸ Sanoma Uitgevers B.V. v. Holland, para. 90.

¹¹⁹ Sanoma Uitgevers B.V. v. Holland, para. 92 - 100.

haber kaynaklarını mahkeme kararıyla açıklamaya zorlanmasından daha tehdit edici bulmuştur¹²⁰. AİHM, arama yoluyla gerçekleşen müdahaleler ile medya mensuplarının tanık olarak dinletilmesi veya elindeki bilgi ve belgeleri teslim etmeye zorlanması şeklindeki müdahaleler bakımından benzer kriterleri uygulamaktadır. Arama yoluyla gerçekleşen müdahaleler bakımından da Mahkeme birçok kararında haber kaynağını öğrenmeyle sağlanacak yararın, haber kaynağının gizlenmesiyle sağlanacak yarara daha ağır basması gerektiği veya haber kaynağının gizliliğine müdahale için yeterli ve geçerli sebebin ileri sürülmemiş olması kriterlerini uygulayarak ifade özgürlüğünün ihlal edildiği yönünde hüküm kurmuştur¹²¹. Bunun yanı sıra Mahkeme bazı özel durumları da kararlarında göz önünde bulundurmuştur.

Tillack v. Belçika kararında, başvuru olan gazetecinin, çeşitli bilgileri alabilmek için kendisine müsaade edilmesi amacıyla bir görevliye rüşvet verdiği iddia edilmektedir. Bu görevlinin kimliğinin, yani haber kaynağının tespiti için başvurucunun evinde ve bürosunda arama işlemi gerçekleştirilmiştir¹²². Mahkeme, habere konu olan bilgilerin hukuka aykırı şekilde edinilmiş olmasını, haber kaynağının gizliliğine müdahale için tek başına yeterli bir sebep saymamıştır¹²³. Haber kaynağının gizliliğine, arama yapılmak suretiyle müdahale edilmesinde AİHM, Belçika mahkemelerinin gerçekleştirilen işlemleri meşru göstermekte yetersiz kaldıklarını belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir¹²⁴.

Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Lüksemburg kararında ise uyumsuzluk, gazetede yayınlanan, bir makale sonrasında çıkartılan arama ve elkoyma kararına ilişkindir. Makalede, Sosyal Hizmetler Departmanı'nın (*The Central Social Welfare Department*) bakım yükümlülüğünü ihmal ettiği iddia edilmiş ve konuyla ilgili birkaç somut örnek verilmiştir. İlgili makale gazeteciler listesinde adını tam kullanmamış bir gazetecinin imzasıyla yayınlanmıştır. Şikayet üzerine suça karışan çocukların kimliğinin belirlenmesine yol açabilecek bilgilerin yayınlanmasının yasaklandığı Çocuk Koruma Kanunu'nun 38. maddesinden ötürü soruşturma başlatılmış ve savcı tarafından yazarın kimliğinin tespiti için arama ve elkoyma kararı verilmiştir¹²⁵. İlgili karar, suçun faili ve gazetede yayınlanan makalenin ya-

¹²⁰ Roemen and Schmit v. Luxembourg, Başvuru No. 51772/99, Tarih: 25/02/2003, para. 57. Ayrıca bkz. **ALTUNÇ**; s. 66.

¹²¹ Martin and Others v. France, Başvuru No. 30002/08, Tarih: 12/04/2012; Roemen and Schmit v. Luxembourg, Başvuru No. 51772/99, Tarih: 25/02/2003; Ernst and Others v. Belgium, Başvuru No. 33400/96, Tarih: 15/07/2003; Ressiot and Others v. France, Başvuru No. 15054/07, 15066/07, Tarih: 28/06/2012. Belirtmek gerekir ki bu atıfta geçen kararlardan Roemen and Schmit v. Luxembourg hariç diğerleri Fransızca olduğu için Mahkemenin dava raporlarından faydalanılmıştır. Bkz. **ECHR**; Protection of Journalistic Sources, Ocak 2018, s. 3, 4. Rapora ulaşmak için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Journalistic_sources_ENG.pdf (son erişim 05/06/2018).

¹²² Tillack v. Belgium, Başvuru No. 20477/05, Tarih: 27/11/2007, para. 7 - 28.

¹²³ Tillack v. Belgium, para. 65.

¹²⁴ Tillack v. Belgium, para. 67.

¹²⁵ Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg, Başvuru No. 26419/10, Tarih: 18/04/2013, para. 6 - 10.

zarının kimliğinin teşhisi de dahil, suçlama konusuyla ilgili olabileceği düşünülen herhangi bir belge veya eşyanın aranması ve elkonulması şeklinde verilmiştir¹²⁶. Hükümetin makalenin yayınlanmasıyla kaynakların da belirlenebilir hale geldiği yönündeki savunması kabul edilmemiştir. Mahkeme belirli kaynakların açığa çıkacağı durumlarda dahi, arama ve elkoyma kararının geniş kapsamı nedeniyle gazetecinin diğer haber kaynaklarının da araştırılma ihtimali olduğunu belirtmiştir. İlgili koruma tedbirlerine ilişkin kararın orantılı olmadığı, geniş şekilde yetkiler tanınmış bu kararlar soruşturma yetkilileri tarafından gazetecinin haber kaynağına ilişkin potansiyel ihlallere yol açılacağı gerekçesiyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmiştir¹²⁷.

Mahkeme Nagla v. Litvanya kararında da benzer bir değerlendirmede bulunmuştur. Mahkeme söz konusu karara konu olan uyuşmazlıkta verilmiş olan bilgisayara elkoyma kararına ilişkin hükümetin, haber kaynağının zaten ortaya çıkmış olduğu yönündeki savunmasını kabul etmemiştir. Mahkeme medya mensubunun sadece soruşturma konusu haber kaynaklarına ilişkin değil, başka haber kaynaklarına ilişkin bilgilere de sahip olabileceğini vurgulamıştır. Buradan hareketle müdahalenin diğer haber kaynaklarının gizliliğine de yönelik boyutunu tespit etmiştir¹²⁸. Haber kaynağının gizliliğine yönelik müdahalenin tespitinin ardından Mahkeme kaynağın açıklanmasıyla sağlanacak yararın, haber kaynağının gizlenmesiyle sağlanacak zarara daha ağır bastığının ulusal mahkemeler tarafından gösterilememiş olduğunu tespit ederek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir¹²⁹.

Mahkemenin konuyla ilgili vermiş olduğu güncel ve incelenmesi gereken bir diğer kararı da Görmüş v. Türkiye kararıdır¹³⁰. Söz konusu karara konu olaya göre, haftalık olarak yayınlanan “Nokta” dergisinde Genelkurmay Başkanlığı’nın belirli Sivil Toplum Kuruluşlarını, gazetecileri ve haberleri Türk Silahlı Kuvvetleri yanlısı ya da karşıtı şeklinde nitelendirdiği yönündeki “gizli” bir listeye ilgili makale yayınlanmıştır. 6 Nisan 2007 tarihinde Nokta dergisinin genel yayın yönetmeni Alper Görmüş, telefonla aranmış ve makaleyle ilgili belgelerin, dergi yetkililerine ulaştığı biçimiyle Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığına teslimi istenmiştir. Görmüş, belgelerin numaralarının makalede yer aldığı, dolayısıyla bu numaralardan yola çıkılarak belgelerin Genelkurmay’da bulunan asıllarına ulaşılmamasının mümkün olduğu gerekçesiyle Askeri Savcılığın talebini reddetmiştir¹³¹. Askeri Savcılığın talebi üzerine, Genelkurmay Başkanlığı Askeri

¹²⁶ Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg, para. 11.

¹²⁷ Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxembourg, para. 61 - 63.

¹²⁸ Nagla v. Letvia, Başvuru No. 73469/10, Tarih: 16/07/2013, para. 82.

¹²⁹ Nagla v. Letvia, para. 101.

¹³⁰ Görmüş v. Turkey, Başvuru No. 49085/07, Tarih: 19/01/2016.

¹³¹ Görmüş v. Turkey, para. 13.

Mahkemesi 10 Nisan 2007 tarihli kararla, *Nokta* dergisi binalarında arama yapılmasına ve özel veya kurumsal bilgisayarlarda, arşivlerde ve diğer bilgisayar programlarının yanı sıra sabit disk, CD ve bütün benzeri materyallerde bulunan tüm dosyalardan dijital ve yazılı kopya alınmasına karar vermiştir. Buna karşılık Savcılığın, olası bilgisayar dosyalarına erişimin güvenli olma ihtimali halinde şifrenin çözümlenebilmesi amacıyla bütün bilgisayar araç ve gereçlerine el konulmasına karar verilmesine dair talebi reddedilmiştir¹³². Askeri Savcılığın 12 Nisan 2007 tarihinde, Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığından söz konusu arama kararının icrasını talep etmesi üzerine Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığından temsilciler ile polis memurları 13 Nisan 2007 tarihinde saat 12.00 sıralarında arama yapmak amacıyla *Nokta* dergisine gitmişlerdir. Başvuran Alper Görmüş, aramanın en başında, Askeri Savcılık tarafından talep edilen belgeleri kendilerine teslim etmiştir¹³³. Buna karşın karara konu işlem icra edilmiştir. *Nokta* dergisi binalarında bulunan kurumsal ya da özel 46 bilgisayarda bulunan bütün bilgisayar verilerinin harici disklere kopyalama işlemi 16 Nisan 2007 günü saat 5.00'e kadar devam etmiştir¹³⁴. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi konuyu ifade özgürlüğü bağlamında incelerken, gizli bilgilerin açıklanmasıyla basın özgürlüğü arasındaki dengenin kurulmuş olup olmadığı temelinde bir değerlendirme yapmıştır. Mahkemenin yapmış olduğu değerlendirmenin konumuz bakımından önemli olan kısmı ise gazetecilik kaynaklarının korunmasıyla ilgili kısımdır. Mahkeme öncelikle adli makamların, başvuranlara bilgi sızdıran kamu görevlilerinin kimliklerinin belirlenmesi amacıyla bir arama ve elkoyma işlemi gerçekleştirdiğini, böylece ilgililerin elinde bulunan bütün belgelere ulaştığını tespit etmiştir. Ardından arama ve elkoyma işlemleri aracılığıyla gerçekleşen bu nevi bir müdahalenin, basit bir ihtardan çok daha ağır bir uygulama teşkil ettiği belirtilmiştir¹³⁵. Bu noktada Mahkeme aynı zamanda Alper Görmüş'ün arama işlemi başlamadan önce Askeri Savcılıkça talep edilen belgeleri yetkililere teslim ettiğini, buna karşın *Nokta* dergisindeki gazetecilerin kullandığı 46 bilgisayardaki içeriklerin yaklaşık altmış beş saat boyunca harici disklere kopyalanmasının, ilk talebin çok ötesinde bir uygulamaya yol açtığını kabul etmiştir¹³⁶. Mahkeme bu nevi bir uygulamanın aynı zamanda basının kamuyu bilgilendirmesine katkı sağlayabilecek olası kaynakların cesaretini kırabilecek nitelikte olduğunu vurgulamıştır¹³⁷. Mahkeme, bilgisayarlarda bulunan tüm verilerin ayırt edilmeksizin incelenmesini ve olayla ilgili olmayan diğer kaynakların da bu şekilde tespit edilmesine yol açabilecek bir uy-

¹³² Görmüş v. Turkey, para. 15.

¹³³ Görmüş v. Turkey, para. 18, 19.

¹³⁴ Görmüş v. Turkey, para. 20.

¹³⁵ Görmüş v. Turkey, para. 57.

¹³⁶ Görmüş v. Turkey, para. 58.

¹³⁷ Görmüş v. Turkey, para. 59.

gulamayı orantısız bir müdahale olarak nitelendirerek, caydırıcı etkiyi de vurgulayarak¹³⁸ başvuruçuların ifade özgürlüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Belirtmek gerekir ki AİHM, her türlü elkoyma veya muhafaza altına alma tedbirini haber kaynaklarının gizliliğinin ihlali olarak nitelendirmemektedir. Pentikäinen v. Finlandiya kararına¹³⁹ konu olan olaya göre şiddet olayları nedeniyle dağıtmakta olan bir gösteri yürüyüşünde başvuruçuda polis tarafından yakalanmış, fotoğraf makinesine, ekipmanlarına ve hafıza kartlarına elkonulmuştur. Hükümet başvuruçunun basın mensubu olduğunun anlaşılması üzerine, elkonulan eşyalarının haber kaynağı olarak muamele gördüğünü ve incelenmediğini beyan etmiştir. Ayrıca başvuruçuda çekmiş olduğu fotoğrafları geri almış ve kullanması hiçbir şekilde engellenmemiştir. Başvuruçunun cep telefonu polis tarafından kontrol edilmiştir ancak burada detaylı bir incelemenin yapıp yapılmadığı açığa kavuşturulamamıştır¹⁴⁰. Mahkeme değerlendirmesinde, başvuruçunun da Hükümetin, başvuruçunun gazeteci olduğu öğrenilir öğrenilmez elkonulan eşyalarına haber kaynağı muamelesi yapıldığı argümanına itiraz etmemesini dikkate almıştır¹⁴¹. Mahkeme ayrıca başvuruçunun eşyalarının, nasıl bir muameleye maruz kaldığının açık olmadığı, ancak başvuruçunun daha sonra eşyalarının hepsini herhangi bir değişikliğe uğratılmaksızın geri aldığı, çekmiş olduğu fotoğrafların hepsini elde ettiği ve bunları kullanmasının herhangi bir aşamada engellenmediğini vurgulamıştır. Mahkeme söz konusu olayda haber kaynaklarının gizliliği bakımından herhangi bir ihlal tespit etmemiştir¹⁴².

Bazı sınırlı durumlarda mahkeme haber kaynağının gizliliğinin güvencesinin sınırlandırılabilirliğini kabul etmektedir. Örneğin Nordisk Film & TV A/S v. Danimarka kararına (kabul edilemezlik kararı) konu olan olayda, başvuruçuda Danimarka'da pedofili hakkında bir belgesel hazırlamıştır. Bu belgeselin hazırlanmasında medya mensubu kimliğini gizleyerek, cinsel suçlardan ötürü mahkum edilmiş kişilerin de üyesi olduğu Pedofili Derneği'nin kapalı toplantılarına katılmıştır. Bazı üyelerin geçmişteki fiillerinin gerçekleştirilmesine ilişkin olanları da dahil olmak üzere gizli çekimlerle birçok bilgi edinilmiş ve bir belgesel hazırlanmıştır. Belgeselin yayınlanmasının ardından, görüntülerde geçen bir kişi gözaltına alınmış ancak hakkındaki suçlamalar bütünüyle belgeselin yayınlandığı kısmına ilişkin olduğu için (ve kimliği belgeselde belli edilmediği için), gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilmiştir. Bunun üzerine belgeselin yayınlanmayan kısımlarının teslim edilmesi talep edilmiştir. Yerel mahkeme bu talebi reddetmiş ancak üst dereceli mahkeme medya mensubunun

¹³⁸ Görmüş v. Turkey, para. 73, 74.

¹³⁹ Pentikäinen v. Finland, Başvuru No. 11882/10, Tarih: 20/10/2015.

¹⁴⁰ Pentikäinen v. Finland, para. 29.

¹⁴¹ Pentikäinen v. Finland, para. 104.

¹⁴² Pentikäinen v. Finland, para. 105.

aldığı notların ve belgeselin yayımlanmayan kısımlarının, düzeltilmemiş (sansür-lenmemiş) şekilde yetkili mercilere teslim edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Ardından polis, belgeseldeki kişi hakkında soruşturmayı yapmamaya ve suçlamaları düşürmeye karar vermiştir¹⁴³. AİHM, başvurunun ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle gerçekleştirdiği başvuruyu kabul edilemez bulmuştur. Mahkeme, düzenlenmemiş görüntü ve notlarda geçen kişinin kimliğinin polis tarafından çoktan belirlendiğini ve ilgili materyallerin çocuklara karşı işlenen cinsel içerikli suçların soruşturulmasında faydalı olabileceğini dikkate alarak, haber kaynaklarının açıklanmasındaki kamu yararının ağır bastığı sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenlerle başvuruyu kabul edilemez bulmuştur.

AİHM benzer nitelikte bir değerlendirmeyi de *Stichting Ostade Blade v. Hollanda* (kabul edilemezlik) kararında yapmıştır. Mahkeme bu kararında da suçların ciddiliğini göz önünde bulundurmıştır. Çeşitli eylemleri üstlenen bir mektup aldıklarını açıklayan dergide arama yapılmasında Mahkeme, dergiye muhbirlik yapan kişinin gerekçesinin halkın bilmeye hakkı olduğu bilgileri sağlama isteğine dayanmadığını, aksine muhbirin kendi işlediği suçları üstlendiğini, hesap verilebilirlikten kaçmak amacıyla anonimlik perdesi arkasına saklanmak için dergiyi bir araç olarak kullandığını, bu nedenle de haber kaynaklarına sağlanmış güvenceden diğer kaynaklar gibi yararlanamayacağını belirtmiştir¹⁴⁴. Ayrıca Mahkemeye göre işlenen suçların ciddiliği ve failin tehlikeliliği göz önünde bulundurulunca, davada alınmış soruşturma tedbirleri, yani dergideki araştırmaların gerçekleştirilmesi için haklı ve yeterli sebep bulunmaktadır¹⁴⁵. Bunların yanı sıra başvurunun arama işlemi sonucunda muhbirlerin, okuyucuların veya yazarların zarar gördüğü yönünde bir iddiasının bulunmamasına da vurgu yapılmış ve başvurunun bu kısmı açıkça dayanaktan yoksun bulunmuştur¹⁴⁶.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları bakımından üzerinde durulması gereken son bir nokta da Mahkemenin son dönemde haber kaynaklarıyla ilgili basının “görev ve sorumluluk”ları ile haber kaynaklarının gizliliği güvencesi arasındaki ilişkiye yaklaşımındaki gelişmelerdir. Mahkeme güncel tarihli bazı kararlarında basının görev ve sorumluluğu ile haber kaynaklarının gizliliği güvencesi arasında dolaylı bir bağ kurmaya çalışmaktadır. Şöyle ki *Görmüş v. Türkiye* kararında Mahkeme, kamu yararıyla ilgili olayları bildiren gazetecilerin, Sözleşmenin 10. maddesinde sağlanan güvencelerden faydalanmasının, gazetecilik etiğine riayet ederek ‘güvenilir ve doğru’ bilgileri iyi niyetle sunma koşuluna bağlı olduğunu

¹⁴³ Nordisk Film & TV A/S v. Denmark, Başvuru No. 40485/02, Tarih: 08/12/2005 (Kabul edilemezlik kararı).

¹⁴⁴ *Stichting Ostade Blade v. Holland*, Başvuru No. 8406/06, Tarih: 27/05/2014, para. 65 (Kabul edilemezlik kararı).

¹⁴⁵ *Stichting Ostade Blade v. Holland*, para. 70.

¹⁴⁶ *Stichting Ostade Blade v. Holland*, para. 72, 73.

belirtmiştir¹⁴⁷. Böylece Mahkeme AİHS m. 10 kapsamındaki haber kaynaklarının gizliliği güvencesinden faydalanmayı, gazetecilik etiğine riayet ederek iyi niyetli şekilde, güvenilir ve doğru bilgileri kamuoyuna sunmaları ön koşuluna bağlamış görünmektedir. Nitekim Mahkeme doğrudan haber kaynaklarının gizliliğiyle ilgili olmayan başka kararlarında da benzer bir yaklaşımı benimsemektedir¹⁴⁸. Halbuki haber kaynaklarının gizliliği hem habercilik faaliyetini yürütenlere hem de kaynaklara sağlanmış bir güvencedir. Nasıl ki yalnızca kaynağın davranışı, otomatik olarak habercilik faaliyetini gerçekleştiren kişinin haber kaynaklarının gizliliği güvencesinden faydalanamaması sonucunu doğurmayacaksa¹⁴⁹, habercilik faaliyetini gerçekleştiren kişinin gazetecilik etiğine aykırı ve şüpheli davranışları da kaynağın bu güvenceden faydalanamaması sonucunu doğurmamalıdır¹⁵⁰. Yine Mahkeme, Becker v. Norveç kararında başvuruçunun herhangi bir hukuka aykırı eylemden dolayı suçlanmadığını veya gazetecilik metodunun Hükümet tarafından sorgulanmadığını dikkate almıştır¹⁵¹. Kararın ilgili kısmı göz önünde bulundurulunca, gazetecilik metodunun hükümet tarafından sorgulanması halinde, haber kaynaklarının gizlilik güvencesinden mahrum kalabileceği düşünülebilir. Kanaatimizce mevcut içtihatlarından, Mahkemenin haber kaynaklarının gizliliği güvencesini katı bir ön şarta bağlı kıldığı kabul edilmemelidir. Nitekim güvenceye ilişkin içtihatlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, güvencenin ulusal makamların herhangi bir biçimde gazetecilik metodunu sorgulamasıyla¹⁵² ya da kaynağın veya gazetecinin tek taraflı davranışıyla otomatik olarak ortadan kalkacağı sonucuna ulaşılamayacaktır. Hatta Mahkeme güncel tarihli Becker v. Norveç kararında, kaynağın kimliğinin belli olması, kaynağın doğru olmayan manipülatif

¹⁴⁷ Görmüş v. Turkey, para. 43.

¹⁴⁸ Bkz. Kasabova v. Bulgaria, Başvuru No. 22385/03, Tarih: 19/04/2011, para. 63; Cumpuna and Mazare v. Romania, Başvuru No. 33348/96, Tarih: 17/12/2004, para. 102.

¹⁴⁹ Becker v. Norway, para. 74; Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 128; Tillack v. Belgium, para. 65.

¹⁵⁰ Benzer doğrultuda **VOORHOOF, Dirk**; "Robust Protection of Journalistic Sources Remains a Basic Condition for Press Freedom", çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. <https://strasbourgob-servers.com/2017/10/10/robust-protection-of-journalistic-sources-remains-a-basic-condition-for-press-freedom/#more-3900> (son erişim 18/06/2018).

¹⁵¹ Becker v. Norway, para. 71.

¹⁵² Nitekim Mahkeme, Jersild v. Danimarka kararında haberi aktaran basın mensuplarının hangi haber verme tekniğini kullanacaklarını belirlemenin Mahkemenin veya ulusal makamların görevi olmadığını açıkça belirtmiştir. Bkz. Jersild v. Denmark, Başvuru No. 15890/89, Tarih: 23/09/1994, para. 31. Yine Mahkeme Tuşalp v. Türkiye kararında da bir gazetecinin ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini tespit ederken "...kaba ifadeler biçimsel amaçlarla da kullanılabileceği için tek başına gücendirici bir ifade olarak değerlendirilemez. Mahkemeye göre biçim bir ifade şekli olarak iletişimin bir parçasıdır ve ifadenin içeriği ile birlikte koruma altındadır" demek suretiyle AİHS m. 10 ile sağlanan korumanın ifadenin sadece içeriğinin değil, aktarılması şeklini de koruduğunu belirtmiştir. Bkz. Tuşalp v. Turkey, Başvuru No. 32131/08, 41617/08, Tarih: 21/02/2012, para. 48. Haber verme tekniğinin, "gazetecilik metodu"nu da kapsayacak şekilde geniş yorumlanması hem AİHS m. 10'da sağlanan güvenceler hem de Mahkemenin basın özgürlüğüne yönelik genel görüşüyle uyumlu olacağı kanaatindeyiz.

bilgilerin yayılması için gazeteciyi bir araç olarak kullandığı olayda dahi haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin ortadan kalkmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla Mahkemenin haber kaynaklarının gizliliği güvencesini, gazetecilik etiğine riayet ederek iyi niyetli şekilde güvenilir ve doğru bilgileri kamuoyuna sunma ön koşuluna oldukça katı bir biçimde bağladığı sonucuna ulaşılmamalıdır. Aksi bir kabul, haber kaynaklarının gizliliği güvencesinin oldukça muğlak ve keyfiyete yol açabilecek şekilde sınırlanması sonucunu doğuracaktır.

III. Türk Hukukunda Haber Kaynağının Gizliliği

Türkiye uygulamasına bakıldığında haklarında ceza davası açılan medya mensuplarının el yazılı notları, telefon fihristleri, dosyaları, haberleri, taslak notları gibi birçok dokümanı dava dosyalarında delil olarak yer almaktadır¹⁵³. Yine uygulamada basın mensuplarının hakkındaki cezai veya hukuki süreçlerden kurtulmak amacıyla haber kaynağını açıklamak zorunda bırakıldığı da ifade edilmektedir¹⁵⁴. Buna karşın haber kaynaklarının gizliliği, Türk hukukunda normatif düzlemde, yeterli seviyede olmamakla birlikte, korunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, 28. maddesinde basın hürriyeti düzenlenmiştir. Anayasal düzeyde basın özgürlüğü sağlanmakla birlikte haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kanun düzeyinde haber kaynağının gizliliği güvencesine rastlamak mümkündür. Türk hukukunda haber kaynaklarının gizliliği güvencesini, güvencenin öngörüldüğü ve öngörülmesi gerektiği işlemler üzerinden incelemek uygun olacaktır. Böylece olan ve olması gereken hukuk bakımından değerlendirmelerde bulunulabilecektir.

A. Tanıklıktan Çekinme

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 12. maddesi haber kaynağının gizliliği başlığı altında düzenlenmiştir. İlgili madde "Sürelî yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz" şeklinde kaleme alınmıştır¹⁵⁵.

¹⁵³ İLKİZ, Fikret; "Gazetecilerin Haber Kaynakları Gizlidir", İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 86, Sayı: 3, Yıl: 2012, s. 24.

¹⁵⁴ KILIÇ, Hüseyin; İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Doğrultusunda Açıklamalı İçtihatlı Basın Hukuku, Ankara 2018, s. 70. Konuyla ilgili olarak basına yansıyan bir iddianın da üzerinde durulmalıdır. Oda TV'de yayınlanan bir habere ilişkin olarak Muğla'da görev yapan bir Cumhuriyet savcısı tarafından haberi yapan medya organına, haber kaynaklarının ve habere konu bilgilerin nasıl elde edildiğinin bildirilmesi, aksi takdirde yasal işlem yapılacağına ilişkin yazısıdır. İlgili yazıda haberi yapanlara söz konusu bilgilerin veya araştırmaların nasıl ve nereden temin edildiği, ayrıca bu bilgileri haberi yapanlara kimlerin, ne şekilde ulaştırdığı sorularak Başsavcılığa konuyla ilgili bilgi verilmesi talep edilmiştir. Talebin yerine getirilmemesi halinde adli işlem başlatılacağı da belirtilmiştir. Bkz. Muğla Cumhuriyet Başsavcılığı Hazırlık Bürosu, Soruşturma No. 2017/10698, Tarih: 13 Şubat 2018. Söz konusu belgeyle ilgili bilgi için bkz. <http://www.kivilcimhaber.com/savciya-bak/> (son erişim 30/06/2018).

¹⁵⁵ Söz konusu hükmün haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin mutlak bir koruma sağladığı görüşü için bkz. BANISAR; s. 24. Çalışmamızın devamında Türk hukukuna dair yapmış olduğumuz tespit-

Bu hükmün 5680 sayılı mülga Basın Kanunu dönemindeki karşılığı ise 02/01/2003 tarihli ve 4778 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle, Bas. K. m. 15/f. 2'ye eklenmiştir¹⁵⁶. Bu düzenlemenin eklenmesinden önceki dönemde gazeteciler, mülga kanun döneminde anonimlik hakkının temelini oluşturan 5680 sayılı Basın Kanunu'nun 16. maddesine dayanarak, meslek sırrı nedeniyle tanıklıktan çekinmekteydi¹⁵⁷. Ancak haber kaynaklarının gizliliğiyle ilgili pozitif bir hukuk normu ilk defa 4778 sayılı Kanun ile gerçekleşen değişiklikle 2003 yılında Türk hukukuna girmiştir. İlgili hüküm "Mevkute sahibi, mesul müdür ve yazı sahibi haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamaz" şeklinde kaleme alınmıştır¹⁵⁸.

Basın Kanunu m. 12 ile ilgili öncelikle değerlendirilmesi gereken husus, hükmün Basın Kanunu'nda yer alması sebebiyle basılı eserler dışında, diğer kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen habercilik faaliyetleri bakımından uygulanıp uygulanamayacağıdır. Bu noktada dikkate alınması gereken kriter, hüküm Basın Kanunu'nda düzenleniyorsa da, normatif anlamda basın kavramı değil, basın özgürlüğü olmalıdır. Zira basın kavramının normatif durumu göz önünde bulundurulduğunda Basın Kanunu'ndaki rejimin yalnızca basılı yayınlar bakımından uygulanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır¹⁵⁹. Bu kapsamda örneğin basılı bir

lerin bütünü göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu hükmün mutlak bir koruma sağladığı yönündeki görüşe katılmadığımız görülecektir. Hatta mutlak bir koruma sağlamanın ötesinde, hükmün birçok açıdan haber kaynaklarının gizliliğinin korunması bakımından yetersiz olduğunu düşünürüz.

¹⁵⁶ Aslında 5680 sayılı mülga Basın Kanunu m. 15'te iktibas yasağı düzenlenmiştir. Bu nedenle haber kaynağının gizliliğinin bu hükmeye eklenmesinin mantığının anlaşılmasının güç olduğu ifade edilmiştir. Bkz. **İLKİZ**; Haber Kaynaklarının Gizliliği 2012, s. 35.

¹⁵⁷ **YENİSEY, Feridun**; "Basın ve Ceza Hukuku", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1 - 2, Yıl: 1992 - 1993, s. 170; **DEMİR**; s. 188, 189; **İÇEL**; "Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı", s. 44; **DONAY, Süheyl**; Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul 1978, s. 201; **FEYZİOĞLU, Metin**; Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996, s. 226.

¹⁵⁸ Belirtmek gerekir ki kanun tasarısında haber kaynağını açıklamaya zorlanamayacak kişi yalnızca mevkute sahibi olarak belirlenmiştir. Ancak Anayasa Komisyonu, hükmün temelindeki basın özgürlüğüne dikkat çekerek, mevkute sahibinden sonra, mesul müdür ve yazı sahibinin de hükmüde sayılması gerektiğini raporunda belirtmiştir. Bunun üzerine maddeye mevkute sahibinin yanı sıra mesul müdür ve yazı sahibi de eklenmiştir. Komisyon Raporlarıyla ilgili bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss3m.htm> (son erişim 03/06/2018).

¹⁵⁹ Bkz. **SINAR, Hasan**; İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001, s. 144. İnternet yayınları bakımından inceleme yapan yazara göre internet yayıncılığı, tekniği, altyapısı, işleyiş biçimi, uluslararası niteliği (sınır aşan özelliği), suç yeri ve zamanı, sorumlu olabilecek kişiler ve benzeri özellikleri bakımından yazılı basındaki yayıncılık ile bağdaşmayacak özgün bir yayıncılıktır. Bu nedenle yazılı basın için öngörülmuş kurallar internet yayınları bakımından uygulanamamalıdır. Yazar 2001 tarihli ilgili eserindeki tespitini 5680 sayılı mülga Basın Kanunu bakımından gerçekleştirmiştir. Bununla birlikte yazarın güncel çalışmaları incelendiğinde ilgili görüşünü 5187 sayılı Basın Kanunu bakımından sürdürdüğü görülebilecektir. Bkz. **SINAR, Hasan**; "Basın Kanunu'ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 121. Belirtmek isteriz ki yazarın görüşlerine katılmaktayız. Gerçekten de basın için öngörülmuş kurallar görsel, işitsel ya da internette yer alan yayınlar bakımından uygulanamamalıdır. Ancak basın kavramından ziyade basın özgürlüğü kavramı ele alındığı takdirde, basın özgürlüğünün internet dahil tüm kitle iletişim araçları bakımından gündeme gelebileceğini düşün-

gazetede çıkan haber bakımından bu hüküm uygulanabilirken, aynı haberin gazetenin internet sayfasında da yayınlanması halinde uygulanamaması haber kaynağının gizliliği güvencesini anlamsız hale getirecektir. Yukarıda da açıklandığı üzere, bize göre Basın Kanunu ile basın özgürlüğü bakımından sağlanan güvencelerin geniş bir şekilde yorumlanması, güvencelerin basın faaliyetinin yürütüldüğü bütün kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen faaliyetler bakımından uygulanması, buna karşın yine bu Kanunda öngörülen sınırlamaların basılı yayınlarla gerçekleşen kitle iletişim faaliyetiyle sınırlı şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda internetteki haber sitelerinde haber verme faaliyetini yürüten kişiler de Bas. K. m. 12 ile sağlanan güvenceden faydalanabilmelidir. Hatta bugün sadece internet üzerinden habercilik faaliyeti yürüten kuruluşlar da bulunmaktadır¹⁶⁰. Bu nedenle hükmün kapsamının basın özgürlüğünün gerçek anlamda sağlanabilmesi ve haber kaynaklarının gizliliğinin güvenceye kavuşturulabilmesi amacıyla basının dışındaki yayın araçlarını da kapsayacak şekilde yorumlanması gerekmektedir.

Eleştirilmesi gereken bir ikinci husus tanıklıktan çekinebilecek kişilerin kapsamının, olması gerektiğinden daha dar bir şekilde belirlenmiş olmasıdır. Haber kaynağını açıklamaktan kaçınabilecek kişilerin yalnızca süreli yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi olarak belirlenmiş olmasıdır. Doktrinde Bas. K. m. 11'deki sorumluluk rejiminde sayılan sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin bu kapsamda sayılmaması eleştirilmektedir¹⁶¹. Gerçekten de sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili birçok olayda haber kaynağına ilişkin bilgi sahibi olabilecektir. Bas. K. m. 11/f. 2'de sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkilinin yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı olabileceği sınırlı sayıda olmamak üzere örnekleme yoluyla belirtilmiştir. Bas. K. m. 11/f. 3'teki süresiz yayınlar nedeniyle sorumlu tutulan yayımcı ve basımcının hükümde sayılmaması da bir diğer eksiklikler¹⁶². Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı'nın 2. prensibinde "Gazetecilerle profesyonel ilişkileri sayesinde haber kaynağına ilişkin bilgi sahibi olan, yazı işlerine veya

mektedir. Basın Kanunu'nda yer alan basın özgürlüğü güvencelerinin de bu amaç doğrultusunda yorumlanarak, herhangi bir kitle iletişim aracıyla gerçekleştirilen haber verme faaliyetleri hakkında uygulanması gerekmektedir. Bu uygulamanın aracı ise Anayasa m. 90/f. 5'in göndermesiyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 10 ve ilgili diğer uluslararası materyaller olabilecektir. Bu konuya ilişkin detaylı değerlendirmemiz için bkz. Basın Kavramı (I, B, 1, a).

¹⁶⁰ Bu nevi haber organlarına ilişkin web sitelerine sınırlı sayıda olmamak üzere www.bianet.org ve www.diken.com.tr örnek olarak gösterilebilir.

¹⁶¹ **EVİK, Vesile Sonay**; "Basın Kanununa İlişkin Düşünceler", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 89; **ÖZEL, Cevat**; "Yeni Basın Kanunu Maddelerinin İrdelenmesi", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 101; **ÇALIŞKAN, Nurcan**; "5187 Sayılı Basın Yasası'nın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 78.

¹⁶² **İÇEL**; Kitle İletişim Hukuku, s. 307. Benzer bir eleştiri 5680 sayılı Kanun dönemindeki hüküm (m. 16/f. 2'de düzenlenen anonimlik hakkı) bakımından getirilmiştir. Bkz. **İÇEL**; "Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı", s. 45; **FEYZİOĞLU**; s. 227.

yayımla ilgili diğer kişiler de burada belirlenen prensipler kapsamında eşit şekilde korunmalıdır” şeklinde belirlenmiştir. Dolayısıyla Bas. K. m. 12’de süreli yayının sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi dışında, haberi yapan kişiyle profesyonel ilişkileri sebebiyle haber kaynağını öğrenen diğer kişilerin de madde kapsamına alınması gerekmektedir. Bahsi geçen kişilerin haber kaynağına ilişkin bilgi sahibi olabilmeleri muhtemeldir ve bu kişilerin kaynağı açıklamaya zorlanabilecek olmaları güvencenin etrafından rahatlıkla dolanılabileceği anlamına gelmektedir.

Benzer şekilde hükümde haberin ve haber kaynağının ne anlama geldiği belirlenmemiştir. Dolayısıyla talep edilen bilginin haber kaynağına ilişkin olup olmadığı, bilgi paylaşımının bir haber niteliğinde olup olmadığı her somut olayda tartışma konusu olabilecektir.

Hükümle ilgili eleştirilmesi gereken bir diğer husus basın mensubuna haber kaynağının gizliliğine ilişkin tanıklıktan çekinme hakkı olduğunun hatırlatılmasının öngörülmemesidir. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı’nda yer alan 5. prensipteki b bendine göre kaynağın gizliliğinin açıklanmasına ilişkin talepten evvel haber sahibine, haber kaynağını gizli tutma hakkı olduğu ve bu hakkının sınırları hatırlatılmalıdır. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (“CMK”) m. 45/f. 3’te tanıklıktan çekinebileceği öngörülmuş kişilere bu haklarının hatırlatılması gerektiği düzenlenmiştir. Basın Kanunu’nda öngörülen bu özel durum bakımından hatırlatma yükümlülüğünün getirilmemesi, aslında haber kaynağının gizliliği nedeniyle tanıklıktan çekinebilmeyi, diğer sebeplere nazaran adeta daha önemsizmiş gibi göstermektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 46. maddesinde düzenlenen meslek veya sürekli uğraş sebebiyle tanıklıktan çekinme hükmünde haber kaynaklarına ilişkin tanıklıktan çekinme ayrıca öngörülmemiştir. Kanaatimizce haber kaynağının gizliliğinin CMK m. 46 kapsamındaki tanıklıktan çekinme sebepleri arasında yer alması gerekmektedir¹⁶³. Gerçekten de kaynağın gizliliği, tanıklıktan çekinebilmek bakımından bir sebep olarak düzenlenmiş olsaydı, Bas. K. m. 12’ye ilişkin kapsamdan ve tanıklıktan çekinme hakkının hatırlatılmasının öngörülmemesinden doğan bazı çekincelerimiz de bertaraf edilebilirdi. Zira CMK m. 46’da haber kaynağının gizliliği konusunun bir çekinme sebebi olarak öngörülmesi durumunda bu husus kitle iletişim aracının türüne bağlı olmaksızın bütün habercilik faaliyetleri bakımından uygulanabilecek ve CMK m. 45/f. 3 ile getirilen tanıklıktan çekinme hakkının hatırlatılması söz konusu olacaktır. Ancak bu nevi bir düzenlemede de haberin, haber kaynağının ve tanıklıktan çekinebilecek kişilerin geniş bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Hukuk yargılamaları bakımından 6100 sayılı Hukuk Muhakemesi Kanunu’nun (“HMK”) incelenmesi gerekmektedir. HMK m. 249’da sır nedeniyle

¹⁶³ Aynı doğrultuda **ALTUNÇ**; s. 67.

tanıklıktan çekinme düzenlenmiştir. Buna göre kanun gereği sır olarak korunması gereken bilgiler hakkında tanıklığına başvurulacak kimseler, bu hususlar hakkında tanıklıktan çekinebilecektir. Sır nedeniyle tanıklıktan çekinmenin temelinde, ihtiyaç sahibi kişilerin, sırlarının açığa çıkacağı korkusu taşımaksızın ilgili kişilere (örneğin doktora, avukata, din adamına ve benzeri) başvurabilmelerini temin etme ve bu amaçla güven ortamının sağlanması yatmaktadır¹⁶⁴. Haber kaynağının gizliliği de bu amaçla bağdaşmaktadır. Gerçekten de haber kaynağının gizliliği güvencesinin kabul edilmesinin sebebi, kamusal meselelerle ilgili bilgi sahibi olan kişilerin, bildiklerini medya mensuplarıyla paylaşmaktan çekinmesinin engellenmesidir. Dolayısıyla sır nedeniyle tanıklıktan çekinme ve haber kaynağının gizliliği birbiriyle örtüşen konulardır. Bunun yanı sıra Türkiye'deki Basın Meslek İlkeleri'nden 11 numaralı, "Gazeteci, kaynaklarının gizliliğini korur. Kaynağın kamuoyunu kişisel, siyasal ekonomik vb. nedenlerle yanıltmayı amaçladığı hal-ler bunun dışındadır" şeklinde kaleme alınmıştır¹⁶⁵. Dolayısıyla haber kaynağının gizliliği de mesleki bir sır olarak HMK m. 249 kapsamında yer almalıdır.

B. Arama ve Elkoyma

Arama ve elkoyma koruma tedbirleri CMK m. 116 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeler incelendiği takdirde haber kaynaklarına ilişkin bilgilerle ilgili eşya ve belgelerin özel bir düzenlemeye tabi olmadığı tespit edilebilmektedir. Bununla birlikte bazı hükümlerin ele alınması çalışma bakımından önem taşımaktadır.

CMK m. 122 uyarınca hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin belge ve kağıtlarını inceleme yetkisi savcı ve hakime verilmiştir. Bir diğer deyişle kolluk görevlilerinin, söz konusu belge veya kağıtları incelemeye yetkisi bulunmamaktadır¹⁶⁶. Belirtmek gerekir ki belge ve kağıtlar kolluk tarafından değil, hakim veya savcı tarafından incelense de, kaynakların kimliğinin ve kimliğinin tespitine yol açabilecek bilgilerin savcı veya hakim tarafından öğrenilmesi dahi haber kaynaklarının gizliliğinin ihlali anlamına gelecektir. Bu nedenle belge ve kağıtların incelenmesinde, hatta arama ve elkoymaya tabi tutulmasında haber kaynağının gizliliği güvencesinin ayrıca düzenlenmesi gerekmektedir.

¹⁶⁴ **ERTANHAN, Mesut**; Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara 2005, s. 76.

¹⁶⁵ Basın Meslek İlkeleri'ne ulaşmak için bkz. <http://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri/> (son erişim 04/04/2018).

¹⁶⁶ 25832 sayılı Adli ve Önlene Aramaları Yönetmeliği m. 16/f. 2'de kolluğun arama sırasında ele geçen belge veya kağıtlara, suçla ilgili olup olmadığını tespit amacıyla incelemeksizin bakabileceği düzenlenmiştir. Bu yetkinin CMK m. 122'ye dayanmadığı, kanuna dayanmayan yetkinin yönetmelikle verilemeyeceği de doktrinde belirtilmektedir. Bkz. **AYDIN, Murat**; Arama ve Elkoyma, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 77. Ayrıca belirtmek gerekir ki uygulamada kolluğun belge ve kağıtlara yalnızca bakmakla sınırlı kalmadığı, detaylı şekilde inceleme yaptığı da belirtilmektedir. Bkz. **ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan**; Ceza Muhakemesi Hukuku, 12. Baskı, Ankara 2016, s. 407.

CMK m. 129'da düzenlenen postada elkoyma tedbiri de haber kaynağının gizliliği güvencesi bakımından eleştirilebilir niteliktedir. CMK m. 129/f. 1 uyarınca suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkartılması için adli makamlar nezdinde bulunması gereken, posta hizmeti veren kamusal veya özel kuruluşta bulunan gönderilere hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde savcı kararıyla elkonulabilir. CMK m. 129/f. 2'de kolluk görevlilerinin elkonulan zarfları ve paketleri açamayacakları düzenlenerek, elkonulan eşyaların incelenmesi safhası bakımından hukuki bir emniyet supabı öngörülmüştür. Buna karşın ilk etapta 20/11/2017 tarihinde 696 sayılı KHK ile, daha sonra da 01/02/2018 tarihinde 7079 sayılı Kanun ile değiştirilen CMK m. 129/f. 3 ile belirli suçlara ilişkin yürütülen adli süreçte zarf ve paketlerin savcılık talimatıyla kolluk tarafından da açılabilmesi düzenlenmiştir. Konumuzla ilgili hükmün bir diğer sorunlu kısmı ise, maddenin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir. CMK m. 129/f. 4 uyarınca soruşturma ve kovuşturmanın amacına zarar vermek olasılığı bulunmayan hallerde tedbir ilgililere bildirilecektir. O halde bu hükümle sağlanan yetki kullanılarak, haber kaynağından haberi yapacak kişiye gönderilen bir postaya, hakim veya savcı kararıyla elkonulabilecek ve bu durum şartları oluştuğu takdirde kimseye bildirilmeyebilecektir. Tedbire karşı hukuki prosedürün işletilmesi veya ilgili postanın haber kaynağına ilişkin olduğunu ileri sürmek ise haber kaynağının kimliğinin kamusal makamlar tarafından öğrenilmesinden sonra gerçekleştirilebileceği için, hüküm haber kaynaklarının gizliliğine yönelik potansiyel ihlalleri barındırmaktadır.

Bu başlık altında son olarak CMK m. 134'te düzenlenen bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma tedbirinin incelenmesi gerekmektedir. Yukarıda incelenen hükümlerde olduğu gibi, CMK m. 134'te de haber kaynağının gizliliğine ilişkin herhangi bir sınırlama yer almamaktadır. Benzer şekilde medya mensupları bakımından da ilgili hükümde bir sınırlama öngörülmemiştir. Belirtmek gerekir ki hükümde düzenlenen tedbirde kural birinci fıkrada düzenlenen arama işlemidir. İkinci fıkrada ise bilgisayarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama işlemi şifrenin çözülememesinden dolayı gerçekleştirilemezse, incelemenin yapılması için bu araç gereçlere istisnai olarak elkonulabileceği düzenlenmiştir¹⁶⁷. İkinci fıkranın istisnai nitelikte olmasına karşın uygulamada bu istisnanın adeta kuralmış gibi uygulandığı, CMK m. 134 kapsamında yapılan işlemlerin hemen hemen tamamında bilişim sisteminde şifre olduğuna dair tutanak düzenlenmekte olduğu ve ilgili araç gereçlere elkonulduğu belirtilmektedir¹⁶⁸. CMK m. 134/f. 3 uyarınca da elkoyma

¹⁶⁷ Benzer doğrultuda ÖZTÜRK, Bahri/TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/SIRMA GZER, Özge/SAYGILAR KIRIT, Yasemin F./ÖZAYDIN, Özdem/ALAN AKCAN, Esra/ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser; Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2016, s. 516; ÜNVER/HAKERİ; s. 427.

¹⁶⁸ Bkz. DÜLGER, Murat Volkan; Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2014, s. 689.

işlemi sırasında sistemdeki bütün verilerin yedeklerinin alınacağı düzenlenmiştir. O halde medya mensubunun bilgisayarında yapılacak bir aramada, bilgisayara elkonulması halinde sistemdeki verilerin yedeği alınacaktır. Halbuki sistemdeki bütün veriler kapsamında, o soruşturma veya kovuşturmayla ilgili olmayan haber kaynaklarının kimliklerinin veya kimliklerinin açığa çıkmasına yol açabilecek bilgilerin de olması mümkündür. Dolayısıyla bu hükümde haber kaynaklarının gizliliğine yahut medya mensuplarının bilgisayarlarına ilişkin bir sınırlamanın bulunmaması sorun teşkil etmektedir.

C. Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti ve Denetlenmesi

İletişimin tespiti ve denetlenmesi koruma tedbirleri CMK m. 135'te düzenlenmiştir. CMK m. 135 incelendiği takdirde haber kaynaklarının gizliliğine ilişkin özel bir sınırlandırmanın öngörülmediği tespit edilebilecektir. Bununla birlikte CMK m. 135/f. 3 uyarınca şüpheli veya sanığın, tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamayacaktır¹⁶⁹. CMK m. 135/f. 3, Bas. K. m. 12'de düzenlenen tanıklıktan çekinme sebebi sayesinde basılı yayınlar aracılığıyla habercilik faaliyeti yürüten kimse ile haber kaynağı arasındaki iletişiminin kayda alınmaması gerekmektedir. Ancak bahsi geçen iletişim halen kamusal merciler tarafından dinlenebilecektir¹⁷⁰. Dolayısıyla buradaki sınırlandırma haber kaynağının gizliliğinin korunabilmesi bakımından yeterli değildir. Zira iletişimin dinlenmesiyle de haber kaynağının kimliği yetkili merciler tarafından tespit edilebilecektir. İletişimin denetlenmesi bakımından mevcut sınırlar ise, haber kaynağının gizliliğinin korunması bakımından yetersizdir.

Hüküm, iletişimin tespiti bakımından haber kaynağının gizliliğinin korunabilmesi bakımından hiçbir özel sınırlandırma barındırmaması sebebiyle de ayrıca eleştirilebilecektir. İletişimin denetlenmesi bakımından CMK m. 135/f. 8'de sayılan katalog suçlar, iletişimin tespiti bakımından uygulanamamaktadır¹⁷¹. Yine CMK m. 135/f. 3'teki gibi şüpheli veya sanığın, tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişiminin denetlenemeyeceği yönündeki bir düzenleme, iletişimin tespiti bakımından öngörülmemiştir. Bu nedenle iletişimin tespitine ilişkin haber kaynağının gizliliğini koruyabilecek hiçbir hüküm bulunmamaktadır.

¹⁶⁹ Belirtmek gerekir ki yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, Bas. K. m. 12'nin kapsamının belirlenmesi bakımından basın özgürlüğü temelli bir yorum yapılmaması halinde, basılı yayınlar dışındaki kitle iletişim araçlarıyla habercilik faaliyetini gerçekleştiren kişilerin, Bas. K. m. 12'deki tanıklıktan çekinme sebebinden yararlanamayacakları sonucuna da ulaşılabilecektir. Böyle bir yorumda CMK m. 46'da haber kaynaklarıyla bağlantılı olarak ayrıca özel bir tanıklıktan çekinme sebebi bulunmadığı için, bu kişiler ile haber kaynakları arasındaki iletişim dinlenmesinin yanı sıra, aynı zaman kayda alınabilecektir. Ancak bu nevi bir yorumun insan hakları temelli uluslararası yükümlülüklerimizle bağdaşmayacağı için Ay m. 90/f. 5'e aykırılık teşkil edeceğini de tekrardan belirtmek gerekmektedir.

¹⁷⁰ Bu nevi bir durumun nemo tenatur ilkesi ve susma hakkı bakımından kabul edilemez olduğu da doktrinde belirtilmektedir. Bkz. **ÜNVER/HAKERİ**; s. 444.

¹⁷¹ **ÜNVER/HAKERİ**; s. 435.

D. Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu

Haber kaynağının gizliliği güvencesi bakımından 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun ("MİT Kanunu") da ayrıca incelenmesi gerekmektedir. MİT Kanunu m. 6/f. 1-b uyarınca kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki kurum ve kuruluşlar ile diğer tüzel kişiler ve tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşlardan bilgi, belge, veri ve kayıtları alınabilir, bunlara ait arşivlerden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim alt yapısından yararlanılabilir ve bunlarla irtibat kurulabilir. Burada haberi yapan medya kuruluşları da diğer tüzel kişiler ve tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşlar kapsamında değerlendirilebilecektir. Hükmün devamında da kendisinden bilgi, belge, veri ve kayıt talep edilen ilgililerin, bu talebi kendi mevzuatlarındaki hükümlere dayanarak vermekten kaçınamayacakları belirtilmiştir. Böylece Basın Kanunu m. 12 gibi haber kaynağının gizliliğini güvence altına alınmış hükümler tamamen etkisiz hale getirilmiştir.

Aslında hükümle haber kaynağının gizliliği güvencesine, haber kaynağının açıklanmasındaki kamusal yararın, haber kaynağının gizli tutulmasıyla basın özgürlüğü bakımından sağlanacak yarara ağır bastığı yönünde bir faraziyeye dayalı sınırlandırma getirilmiştir. Halbuki AİHM kararları incelendiği takdirde haber kaynağının açıklanmasının neden gerekli olduğunun oldukça etkili bir şekilde gerekçelendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır¹⁷². Dolayısıyla bu nevi bir faraziyeye dayalı hükmün varlığı da haber kaynağının gizliliği güvencesiyle bağdaşmamaktadır.

MİT Kanunu m. 6/f. 2'de Milli İstihbarat Teşkilatı'nın gerçekleştireceği önleme amaçlı telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti ve denetlenmesi yetkileri düzenlenmiştir. İlgili hüküm uyarınca MİT Kanunu'nun dördüncü maddesinde sayılan görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Anayasanın ikinci maddesinde belirtilen temel niteliklere ve demokratik hukuk devletine yönelik ciddi bir tehlikenin varlığı halinde Devlet güvenliğinin sağlanması, casusluk faaliyetlerinin ortaya çıkarılması, Devlet sırrının ifşasının tespiti ve terörist faaliyetlerin önlenmesine ilişkin olarak telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim tespit edilebilir, dinlenebilir, sinyal bilgileri değerlendirilebilir, kayda alınabilir. Ayrıca ilgili tedbirin uygulanması hakim kararına bağlanmışsa da, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde 24 saat içerisinde hakim onayına sunulmak üzere MİT Müsteşarı veya yardımcısının yazılı emriyle de tedbirin uygulanması mümkündür. Tedbir üç ay için uygulanabilecek, ancak gerekli görülmesi halinde üçer aylık sürelerle en çok üç defa uzatılabilecektir. İlgili hükümde her ne kadar hakim kararı, belirli bir süreyle sınırlandırma gibi güvenceler söz konusuysa da, MİT Kanunu'nun

¹⁷² Bkz. Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, para. 132; Stichting Oostade Blade v. Holland, para. 70; Tillack v. Belgium, para. 67; Nagla v. Letvia, para. 101.

dördüncü maddesinde¹⁷³ belirlenmiş görevlerin yerine getirilmesi amacı, aslında Kanunun 6. maddesinde de oldukça geniş bir iletişimin tespiti yetkisi verildiğini göstermektedir. Görevlerin tanımlanmasındaki muğlak ifadeler dışında, “Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak” biçimindeki görevleriyle tedbirin kapsamının belirli kişi ve kurumların “istihbarat istek ve ihtiyaçları”na bağlanması da temel hak ve özgürlükler bakımından sorun teşkil edebilecektir.

E. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda (“PVSK”) polise verilmiş olan önleme amaçlı telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti ve denetlenmesi ile sanal ortamlarda araştırma yapma yetkileri konumuz bakımından önem taşımaktadır. MİT Kanunu’ndaki yetkinin bir benzeri PVSK’da polise de verilmiştir. PVSK Ek m. 7 uyarınca polis tarafından, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamak üzere casusluk suçları hariç olmak

¹⁷³ **MİT Kanunu madde 4: (1)** Millî İstihbarat Teşkilatının görevleri şunlardır;

- a) Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal düzenine ve millî gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında millî güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
 - b) Devletin millî güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.
 - c) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milli Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak.
 - d) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.
 - e) Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.
 - f) Milli Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak.
 - g) İstihbarata karşı koymak.
 - h) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca veya Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek.
 - i) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
 - j) (Ek: 17/4/2014-6532/1 md.) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.
- (2) (Değişik birinci cümle: 17/4/2014-6532/1 md.) Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez. Millî İstihbarat Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir.

üzere¹⁷⁴, CMK m. 250/f. 1-a, b ve c'de yer alan suçlar¹⁷⁵ ile bilişim suçlarının işlenmesinin önlenmesi amacıyla telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim tespit edilebilir, dinlenebilir, sinyal bilgileri değerlendirilebilir, kayda alınabilir. Söz konusu tedbirin uygulanması hakim kararına bağlanmıştır. Ancak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürlüğünün, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanının veya bilişim suçlarıyla sınırlı olmak üzere bilişim suçları ile ilgili daire başkanının yazılı emriyle de, 24 saat içerisinde hakim onayına sunulmak üzere ilgili tedbirin uygulanması mümkündür. Polise verilen yetkinin alanı da oldukça belirsizdir¹⁷⁶.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda güncel tarihli değişikliklerle polise ayrıca sanal ortamlarda araştırma yapma yetkisi de tanınmıştır. PVKS Ek m. 7'de polisin Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamak üzere, sanal ortamda istihbarat faaliyetlerinde bulunabileceği, bu amaçla bilgi toplayabileceği, bilgileri değerlendirebileceği, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştıracağı, internet bağlantı adresleriyle internet kaynakları arasındaki veri trafiği ile iletilen verilerin tespit edilebileceği, dinlenebileceği¹⁷⁷,

¹⁷⁴ Belirtmek gerekir ki hem 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nda Ek m. 7'de hem de 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun Ek 5. maddesinde "casusluk suçları" polis ve jandarmanın yetkisi dışında bırakılarak Millî İstihbarat Teşkilatı'yla bu suçlar özelinde muhtemel bir yetki çatışması engellenmiştir.

¹⁷⁵ 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250 vd. maddeleri 6352 sayılı Kanun m. 105 ile yürürlükten kaldırılmıştır. 6352 sayılı Kanun geçici m. 2/f. 7'de, CMK m. 250/f. 1'ye göre ağır ceza mahkemelerine yapılan atıfların 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu m. 10/f. 1'de belirtilen ağır ceza mahkemelerine yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir. 6526 sayılı Kanun m. 19 ile Terörle Mücadele Kanunu m. 10 da yürürlükten kaldırılınca, buraya yapılan atıfların akıbeti, 6526 sayılı Kanun m. 1 ile getirilen Terörle Mücadele Kanunu geçici m. 14 düzenlenmiştir. Terörle Mücadele Kanunu m. 14'ün ilgili kısmı "Mevzuatta Ceza Muhakemesi Kanununun mülga 250. maddesinin birinci fıkrası kapsamına giren suçlar ile Terörle Mücadele Kanununun 10. maddesinin dördüncü fıkrası kapsamına giren suçlara yapılan atıflar, Türk Ceza Kanununda yer alan; (a) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçu ve-ya suçtan kaynaklan malvarlığı değerini aklama suçuna, (b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlara, (c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlara (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332'nci maddeler hariç), yapılmış sayılır" şeklindedir. Bu konuyla ilgili ayrıca bkz. **YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe**; Ceza Muhakemesi Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2017, s. 286.

¹⁷⁶ Bu noktada belirtmek gerekir ki 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun Ek 5. maddesinde de düzenlenmiştir. PVSK Ek m. 7'de düzenlenen iletişimin denetlenmesine ilişkin açıklamalarımız, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun Ek 5. Maddesinde düzenlenen yetki bakımından da geçerlidir.

¹⁷⁷ Belirtmek gerekir ki "verilerin dinlenmesi" gibi bir yetki söz konusu olamayacaktır. Burada kanun koyucunun Kanun yapma faaliyetine ilişkin özensizliği söz konusudur. Zira bu hükmün ortaya çıkmasının sebebi, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimle ilişkili tedbir faaliyetlerinin, hiçbir suretle değerlendirilmeden ilk etapta 02/01/2017 tarihli ve 680 sayılı KHK'nin 28. maddesiyle, daha sonra bu hüküm 01/02/2018 tarihli ve 7072 sayılı Kanunun 27. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmasıdır. Böylece PVSK Ek m. 5'te bulunan tespit etme, dinleme, sinyal bilgilerini değerlendirme ve kayda alma yetkileri, "internet bağlantı adresleriyle internet kaynakları arasındaki veri trafiği" bakımından da uygulanabilir kılınmıştır.

sinyal bilgileri değerlendirilebileceği, kayda alınabileceği düzenlenmiştir. Polisin ilgili faaliyetlerini sanal ortamlarda da yürüteceği ilk etapta 2/1/2017 tarihli ve 680 sayılı KHK'nin 28'inci maddesiyle getirilmiş olup, 1/2/2018 tarihli ve 7072 sayılı Kanunun 27. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır. Yine PVSK Ek m. 6 hükmünün son fıkrasında polisin sanal ortamda işlenen suçlarda, yetkili Cumhuriyet başsavcılığının tespiti amacıyla, internet abonelerine ait kimlik bilgilerine ulaşmaya, sanal ortamda araştırma yapmaya yetkili olduğu düzenlenmiştir. İlgili düzenleme de ilk etapta 02/01/2017 tarih ve 680 sayılı KHK'nin 27. maddesi ile getirilmiş olup, daha sonra ilgili değişiklik 01/02/2018 ve 7072 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle aynen kabul edilerek kanunlaştırılmıştır.

Söz konusu yetkilerin genişliği ve muğlaklığı sebebiyle haber kaynaklarına ilişkin bilgilerin de sayılan yetkilerin kullanılması sırasında tespit edilmesi muhtemeldir. Nitekim Türk hukukunda gazetecilere yönelik tutum ve geçmiş tarihli uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda, bir gazeteciyle iletişim kuracak kaynağın söz konusu iletişimin denetlenmesi ve tespiti tedbirlerine takılması oldukça yüksek bir olasılıktır. Bu noktada haber kaynaklarına ilişkin bilgiler bakımından bir sınırlama veya bir koruma hükmünün getirilmesi, haber kaynaklarını, haberi yapacak kişilerle iletişim kurmaları konusunda caydırmamak bakımından elzemdir.

IV. Sonuç

Haber kaynağının gizliliği basın özgürlüğünün temel ve ayrılmaz unsurlarından birisidir. Haber kaynağının gizliliği korunmadığı takdirde, kamusal meselelerle ilgili bilgi sahibi olan kaynaklar, bildiklerini medya mensuplarıyla paylaşmaktan çekinebileceklerdir. Böylece medyanın kamunun bekciliği görevi aksayacak ve kamunun haber alma hakkı zarar görecektir.

İnsan hakları koruma mekanizmaları da haber kaynağının gizliliği güvencesini basın özgürlüğü kapsamında değerlendirmektedir. Haber kaynağının gizliliğine yönelik müdahalelerde özellikle kaynağın açıklanmasındaki kamusal yararın, kaynağın gizli kalması sayesinde basın özgürlüğü bakımından sağlanacak kamusal yarara nazaran daha önemli olması gerektiği ve buna bağlı olarak çeşitli kriterler dikkate alınmaktadır.

Türk hukuku bakımından bir inceleme yapıldığı takdirde haber kaynağının gizliliğinin uluslararası hukuktan kaynaklı yükümlülüklerimizin gerektirdiği kadar korunmadığı tespit edilebilecektir. Haber kaynağının gizliliğinin birçok koruma tedbiri bakımından bir sınır teşkil etmediği, kaynakların kimliklerine yetkili mercilerin herhangi bir kamusal yarar bulunmasa veya basın özgürlüğünün korunmasıyla sağlanacak bir yarara nazaran daha önemli bir yarar olmasa dahi rahatlıkla ulaşabilecekleri görülmektedir. Konuyla ilgili öngörülmüş Basın Kanunu m. 12 ise haber kaynağının gizliliğinin korunması bakımından son derece yetersizdir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki koruma tedbirleri bakımından haber kaynağının gizliliğinin bir sınır olarak öngörülmemesi de Türk hukukundaki bir diğer eksikliktir. Yine 2014 yılında MİT Kanunu'nda gerçekleştirilen değişiklikle, haber kaynağının gizliliğine yönelik bir sınırlama getirilmiş ve burada da kaynağın açıklanmasındaki kamusal yarar ile kaynağın açıklanmaması sayesinde basın özgürlüğü bakımından sağlanacak kamusal yarar arasındaki denge gözetilmemiştir.

Bahsi geçen bu eksikliklerin özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki rejimin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 90/f. 5 aracılığı ile iç hukuk kurallarının yerine uygulanmasıyla giderilebileceği düşünülebilir. Ancak uygulamada, özellikle soruşturma işlemleri sırasında, kamusal makamların Ay m. 90/f. 5'i göz ardı ederek yalnızca ulusal hukuku dikkate almaları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki rejimin uygulanmasının yargısal kararlardan yalnızca sınırlı sayıda olanına yansması sonucuna yol açacaktır. Bunun yanı sıra uluslararası sözleşmelerle sağlanan rejimin Ay m. 90/f. 5 aracılığıyla ulusal hukuktaki kanunlar yerine uygulandığı durumda dahi haber kaynaklarının gizliliğinin sağlanmasının temelindeki amaç karşılanamayacaktır. Zira iç hukukta yeterli korumayı sağlamaktan uzak olan düzenlemelerin varlığı dahi, haber kaynaklarının sahip oldukları bilgi ve belgeleri medya mensuplarıyla paylaşmaktan kaçınmalarına yol açabilecektir.

Kanaatimizce haber kaynağının gizliliğine yönelik güvencelerin ivedilikle iç hukuktaki düzenlemelerde yapılacak değişikliklerle sağlanması gerekmektedir. Gerçekten de nasıl ki günümüzde telekomünikasyon yoluyla iletişimin güvenli olmadığı, birilerinin haberleşme içeriğine rahatlıkla erişebileceği düşünülüyor ve bu nedenle kişiler telekomünikasyon yoluyla iletişimde söylediklerine dikkat ediyor veya söylemek istediklerini dile getirmekten imtina ediyorsa, haber kaynaklarının gizliliği güvencesi sağlanmadığı takdirde, bilgi sahibi olanlar da bildiklerini haberi yapacak kişilerle paylaşmaktan çekinebileceklerdir. Bu kapsamda Basın Kanunu m. 12'deki hükümde haber ve haber kaynağı tanımlanmalı, güvenceden haberi yapan kişiyle profesyonel ilişkileri sebebiyle haber kaynağını öğrenen diğer kişilerin de yararlanmasına olanak sağlanmalı, bu hükümle sağlanan korumanın diğer kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen yayınlar bakımından geçerli olacağı belirtilmelidir. Yine arama, elkoyma ve telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespiti ve denetlenmesi bakımından haber kaynaklarının gizliliği bir sınır olarak öngörülmelidir. Gerçekleştirilecek değişikliklerde özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı yol gösterici olabilecektir. Ayrıca haber kaynağının gizliliği koruma tedbirleri bakımından bir delil elde etme ve değerlendirme yasağı olarak öngörülmelidir. Ancak bahsi geçen bu sınırlandırma mutlak olmamalı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ndeki rejimle paralel bir biçimde sınırları olan bir delil elde etme ve değerlendirme yasağı olarak belirlenmelidir.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler

- ABRAMOWICZ, David;** “Calculating the Public Interest in Protecting Journalists’ Confidential Sources”, *Columbia Law Review*, Vol. 108, Year: 2008, s. 1949 - 1990.
- ALEXANDER, Laurence B.;** “Looking Out for Watchdogs: A Legislative Proposal Limiting the Newsgathering Privilege to Journalists in the Greatest Need of Protection for Sources and Information”, *Yale Law & Policy Review*, Vol. 20, No. 1, Year: 2002, s. 97 - 136.
- ALTUNÇ, Sinan;** “5187 Sayılı Basın Kanunu Kapsamında Düzeltme ve Ceza Hakkı ile Haber Kaynaklarının Korunması Hakkında Değerlendirmeler”, *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I*, İstanbul 2007, s. 59 - 68.
- AYDIN, Murat;** *Arama ve Elkoyma*, 2. Baskı, Ankara 2012. (Arama ve Elkoyma)
- AYDIN, Murat;** *TCK’nın Genel Hükümleri Açısından Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, Ankara 2012. (Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu)
- BALKANLI, Remzi;** *Mukayeseli Basın ve Propaganda*, Ankara 1961.
- BANISAR, David;** *Silencing Sources: An International Survey of Protections and Threats to Journalists’ Sources*, *Privacy International Global Survey Series (2007)*, çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1706688 (son erişim 20/06/2018).
- BAŞKUT, Cevat Fehmi;** *Gazetecilik Dersleri*, 2. Baskı, İstanbul 1967.
- BAYKAN, Metin;** *Basın Özgürlüğü*, Ankara 2011.
- BERGER, Linda L.;** “Shielding the Unmedia: Using the Process of Journalism to Protect the Journalist’s Privilege in an Infinite Universe Publication”, *Houston Law Review*, Vol. 39, Year: 2003, s. 1371 - 1411.
- BLASI, Vince;** “The Newsman’s Privilege: An Empirical Study”, *Michigan Law Review*, Vol. 70, No. 2, Year: 1971, s. 229 - 284.
- CARTER, Edward L.;** “Not to Disclose Information Sources’: Journalistic Privilege Under Article 19 of ICCPR”, *Communication Law and Policy*, Vol. 22, No: 4, Year: 2017, s. 399 - 426.
- ÇALIŞKAN, Nurcan;** “5187 Sayılı Basın Yasası’nın Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar”, *Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I*, İstanbul 2007, s. 77 - 82.
- ÇANKAYA, Özden/BATUR YAMANER, Melike;** *Kitle İletişim Özgürlüğü*, 2. Baskı, Ankara 2012.
- ÇİFCİOĞLU, Cengiz Topel;** *Sırrın Korunması Boyutuyla Ticari Sır, Bankacılık Sırrı veya Müşteri Sırrının Açıklanması Suçu*, Ankara 2017.
- ÇOLAK, Nusret İlker;** *Kitle İletişim Hukuku*, 3. Baskı, İstanbul 2013.
- DANIŞMAN, Ahmet;** *Basın Özgürlüğünün Sağlanması Önlemleri (Devletin Basın Karşısındaki Aktif Tutumu)*, Ankara 1982.
- DEDEOĞLU, Gözde;** *Demokrasi, Basın ve Haber Etiği*, İstanbul 2014.

- DEMİR, Samsun;** “Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 1 - 2, Yıl: 1992 - 1993, s. 187 - 190.
- DOĞRU, Osman/NALBANT, Atilla;** İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 2. Cilt, 2. Baskı, İstanbul 2013.
- DONAY, Süheyl;** Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul 1978.
- DÖNER, Ayhan;** Şeffaf Devlette Bilgi Edinme Hakkı ve Sınırları, İstanbul 2010.
- DÖNMEZER, Sulhi/BAYRAKTAR, Köksal;** Basın Hukuku, 5. Baskı, İstanbul 2013.
- DÜLGER, Murat Volkan;** Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 4. Baskı, Ankara 2014.
- ELIASON, Randall D.;** “Leakers, Bloggers, and Fourth Estate Inmates: The Misguided Pursuit of a Reporter’s Privilege”, Cardozo Arts & Entertainment, Vol. 24, Year: 2006, s. 385 - 485.
- EREN, Abdurrahman;** Türkiye’de İnsan Haklarının Korunması Uluslararası Koruma Mekanizmaları ve Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının Rolü, Ankara 2007.
- ERTANHAN, Mesut;** Medeni Yargılama Hukukunda Tanık ve Tanıklık, Ankara 2005.
- ERTUĞ, Hasan Refik;** Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi, İstanbul 1970.
- EVİK, Vesile Sonay;** “Basın Kanununa İlişkin Düşünceler”, Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 83 - 90.
- FEYZİOĞLU, Metin;** Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık, Ankara 1996.
- GEMALMAZ, Mehmet Semih;** Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi İnsan Hakları Komitesi Kararlarında Yaşam Hakkı ve İşkence Yasağı, İstanbul 2002.
- GEMALMAZ, Semih;** Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, Cilt 1, 8. Baskı, İstanbul 2012.
- GİRGİN, Atilla;** Gazetecilik Temel İlkeleri, İstanbul 2014.
- GÖZLER, Kemal;** İnsan Hakları Hukukuna Giriş, Bursa 2017.
- İÇEL, Kayıhan;** “Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı”, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, Cilt: 1, Yıl: 1978, Sayı: 1, s. 37 - 45. (“Gazetecilerin Tanıklıktan Çekinme Hakkı”)
- İÇEL, Kayıhan;** Kitle İletişim Hukuku, 10. Baskı, İstanbul 2012. (Kitle İletişim Hukuku)
- İLKİZ, Fikret;** “Gazetecilerin Haber Kaynakları Gizli(mi)dir”, Suç ve Ceza Dergisi, Sayı: 4, Yıl: 2017, s. 23 - 48. (Haber Kaynaklarının Gizliliği 2017)
- İLKİZ, Fikret;** “Gazetecilerin Haber Kaynakları Gizlidir”, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 86, Sayı: 3, Yıl: 2012, s. 24 - 38. (Haber Kaynaklarının Gizliliği 2012)
- İNCEOĞLU, Sibel;** “Hak ve Özgürlükleri Sınırlama ve Güvence Rejimi”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa (Edit. İNCEOĞLU, Sibel), 2. Baskı, İstanbul 2013.
- İRVAN, Süleyman;** “Gazetecilik Etiği”, Türkiye’de Kitle İletişimi (Der: GÜRKAN PAZARCI, Nilgün), Ankara 2004, s. 1 - 20.

- KABOĞLU, İbrahim Ö.;** Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 11. Baskı, İstanbul 2016.
- KARAN, Ulaş;** İfade Özgürlüğü Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa (Edit. İNCEOĞLU, Sibel), 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 355 - 380.
- KARTAL, Bilal;** Aykırı Düşünceler Kişilik Haklarına Yönelik Tazminat Davalarında Karşı Oylarım, Ankara 2010.
- KAYE, David;** Promotion and Protection of the Right to Freedom of Opinion and Expression, United Nations General Assembly, 08/10/2015, A/70/361. Raporu ulaşmak için bkz. http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/361 (son erişim 10/04/2018).
- KILIÇ, Hüseyin;** İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Doğrultusunda Açıklamalı İçtihatlı Basın Hukuku, Ankara 2018.
- KILIÇOĞLU, M. Ahmet;** Şeref Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılardan Hukuksal Sorumluluk, 3. Baskı, Ankara 2008.
- KORKMAZ, Ömer;** Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları, Ankara 2014.
- NEL, Sanette;** "Journalistic Privilege: Does It Merit Legal Protection?", The Comparative and International Law Journal of Southern Africa, Vol. 38, No. 1 (Mart 2005), s. 99 - 112.
- ÖZEK, Çetin;** Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu, İstanbul 1972. (Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu)
- ÖZEK, Çetin;** Türk Basın Hukuku, İstanbul 1978. (Türk Basın Hukuku)
- ÖZEL, Cevat;** "Yeni Basın Kanunu Maddelerinin İrdelenmesi", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 91 - 114.
- ÖZTÜRK, Bahri/TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/SIRMA GEZER, Özge/SAYGILAR KIRIT, Yasemin F./ÖZAYDIN, Özdem/ALAN AKCAN, Esra/ERDEN TÜTÜNCÜ, Efser;** Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 10. Baskı, Ankara 2016.
- PARLAK, F. Tülay;** Basın Özgürlüğü Bağlamında Türkiye'de Özdenetim Uygulamaları: Hukuki Eksiklikler ve Çözüm Önerileri, İstanbul 2016.
- POSETTI, Julie;** Protecting Journalism In The Digital Age, UNSECO, France 2017.
- SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar;** Türkiye'de Basın Özgürlüğü, Ankara 2007.
- SAPERSTEIN, Michael D. Jr.;** "Comment, Federal Shield Law: Protecting Free Speech or Endangering the Nation?", Commlaw Conspectus, Vol. 14, Year: 2006, s. 543 - 575.
- SCHABAS, William A.;** The UN International Criminal Tribunals The Former Yugoslavia, Rwanda and Sierra Leone, Cambridge University Press, United Kingdom 2006.
- SINAR, Hasan;** "Basın Kanunu'ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlara İlişkin Tespit ve Öneriler", Basın Hukuku Atölye Çalışmaları: I, İstanbul 2007, s. 119 - 126. ("Basın Kanunu'ndan Kaynaklanan Bazı Güncel Hukuksal Sorunlar")
- SINAR, Hasan;** İnternet ve Ceza Hukuku, İstanbul 2001. (İnternet ve Ceza Hukuku)

SOYGÜT, Mualla Buket; “Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Savaş Muhabirlerinin Tanıklıktan Çekinme Hakkı Konusundaki Bir Kararının Değerlendirilmesi”, *Özel Yaşam, Medya ve Ceza Hukuku, Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 7* (Proje Yöneticisi: **İÇEL, Kayıhan**; Yayına Hazırlayan: **ÜNVER, Yener**), Ankara 2007, s. 347 - 360.

SÖZÜER, Adem; *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, İstanbul 1996.

STONE, Geoffrey R.; “Why We Need a Federal Reporter’s Privilege”, *Hofstra Law Review*, Vol. 34, Issue: 1, Year: 2005, s. 97 - 136.

ŞAHİN, Kemal; *İnsan Hakları ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü*, İstanbul 2009.

TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, R. Murat; *Uluslararası Ceza Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2014.

UYAR, Lema; *Birleşmiş Milletler’de İnsan Hakları Yorumları*, İstanbul 2006.

UYGUN, Oktay; “1982 Anayasası’nda Temel Hak ve Özgürlüklerin Anayasal Sınırları”, *Kamu Hukuku İncelemeleri*, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 277 - 314.

ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Ankara 2016.

VOORHOOF, Dirk; “AİHM’nin 10. Maddesi ile Avrupa Konseyi Standartları Kapsamında Gazetecilerin Haber Toplama ve Bilgiye Erişim Özgürlüğü ve Bilgi Uçuranların Korunması”, *Tehlike Altında Gazetecilik (Der. ANDREOTTI, Onur; Çev. ORHUN, Defne)*, İstanbul 2016, s. 119 - 165.

VOORHOOF, Dirk; “Robust Protection of Journalistic Sources Remains a Basic Condition for Press Freedom”, çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. <https://strasbourgeoiservers.com/2017/10/10/robust-protection-of-journalistic-sources-remains-a-basic-condition-for-press-freedom/#more-3900> (son erişim 18/06/2018).

YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe; *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2017.

YENİSEY, Feridun; “Basın ve Ceza Hukuku”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1 - 2, Yıl: 1992 - 1993, s. 167 - 170.

YEŞİL, M. Murat; “Gazeteciliğin Etik Kuralları, İhlaller ve Olası Önlemler: Gazetecilerin Etik Algılaması, Görüş ve Önerileri - Nitel Bir Araştırma”, *International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol. 9, Issue: 2, Winter 2014, s. 1665 - 1684.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

Animal Defenders International v. United Kingdom [BD], Başvuru No. 48876/08, 22/04/2013.

Becker v. Norway, Başvuru No. 21272/12, Tarih: 05/10/2017.

Cumpana and Mazare v. Romania, Başvuru No. 33348/96, Tarih: 17/12/2004.

Çetin and Others v. Turkey, Başvuru No. 40153/98, 40160/98, Tarih: 13/02/2003.

Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine, Başvuru No. 33014/05, Tarih: 05/05/2011.

Ernst and Others v. Belgium, Başvuru No. 33400/96, Tarih: 15/07/2003.

Financial Times Ltd and Others v. U.K., Başvuru No. 821/03, Tarih: 15/12/2009.

- Goodwin v. U.K., Başvuru No. 17488/90, Tarih: 27/03/1996.
- Görmüş v. Turkey, Başvuru No. 49085/07, Tarih: 19/01/2016.
- Guja v. Moldova, Başvuru No. 14227/04, Tarih: 12/02/2008.
- Jersild v. Denmark, Başvuru No. 15890/89, Tarih: 23/09/1994.
- Kasabova v. Bulgaria, Başvuru No. 22385/03, Tarih: 19/04/2011.
- Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary, Başvuru No. 18030/11, Tarih: 08/10/2016.
- Martin and Others v. France, Başvuru No. 30002/08, Tarih: 12/04/2012.
- Nagla v. Letvia, Başvuru No. 73469/10, Tarih: 16/07/2013.
- Nordisk Film & TV A/S v. Denmark, Başvuru No. 40485/02, Tarih: 08/12/2005 (Kabul edilemezlik kararı).
- Österreichische Vereinigung zur Erhaltung, Stärkung und Schaffung Eines Wirtschaftlich Gesunden Land- und ForstWirtschaftlichen Grundbesitzes v. Austria, Başvuru No. 39534/07, Tarih: 28/10/2013.
- Pentikäinen v. Finland, Başvuru No. 11882/10, Tarih: 20/10/2015.
- Ressiot and Others v. France, Başvuru No. 15054/07, 15066/07, Tarih: 28/06/2012.
- Roemen and Schmit v. Luxembourg, Başvuru No. 51772/99, Tarih: 25/02/2003.
- Saint-Paul Luxembourg S.A. v. Luxemburg, Başvuru No. 26419/10, Tarih: 18/04/2013.
- Sanoma Uitgevers B.V. v. Holland, Başvuru No. 38224/03, Tarih: 14/10/2010.
- Stichting Ostade Blade v. Holland, Başvuru No. 8406/06, Tarih: 27/05/2014 (Kabul edilemezlik kararı).
- Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. and Others v. Holland, Başvuru No. 39315/06, Tarih: 22/11/2012.
- Tillack v. Belgium, Başvuru No. 20477/05, Tarih: 27/11/2007.
- Times Newspapers LTD (Nos. 1 and 2) v. U.K., Başvuru No. 3002/03, 23676/03, Tarih: 10/04/2009.
- Tuşalp v. Turkey, Başvuru No. 32131/08, 41617/08, Tarih: 21/02/2012.
- Voskuil v. Holland, Başvuru No. 64752/01, Tarih: 22/11/2007.
- Youth Initiative for Human Rights v. Serbia, Başvuru No. 48135/06, Tarih: 25/06/2013.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

- Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, İfade Özgürlüğü Prensipleri Deklarasyonu, Prensip XV. Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu'nun İfade Özgürlüğü Prensipleri Deklarasyonu'na ulaşmak için bkz. <http://www.achpr.org/mechanisms/freedom-of-expression/Declaration%20of%20Principles%20on%20Freedom%20of%20Expression%20in%20Africa/> (son erişim 19/06/2018).
- Anayasa Mahkemesi, Başvurucu: Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., Başvuru No. 2013/2623, Karar Tarihi: 11/11/2015.

Article 19; Briefing Paper On Protection of Journalists' Sources, Freedom of Expression Litigation Project, Mayıs 1998. Çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. <https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/right-to-protect-sources.pdf> (son erişim 29/06/2018).

- Associaition for Progressive Communications;** The Protection of Sources and Whistleblowers, Submission to the United Nations Special Rapporteur on the Right to Freedom of Opinion and Expression by Association for Progressive Communications, 29/06/2015, s. 7. İlgili metne ulaşmak için bkz. <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/Protection/AssociationProgressiveCommunications.pdf> (son erişim 22/03/2018).
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08/03/2000 tarihinde verilen Gazetecilerin Haber Kaynağını Açıklamama Hakkı konulu R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı Açıklayıcı Raporu. Açıklayıcı Rapora ulaşmak için bkz. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2c13 (son erişim 19/06/2018).
- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 08/03/2000 tarihinde verilen Gazetecilerin Haber Kaynağını Açıklamama Hakkı konulu R (2000) 7 sayılı Tavsiye Kararı. Tavsiye karara çevrimiçi erişim için bkz. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805e2fd2 (son erişim 19/06/2018).
- Birleşmiş Milletler Düşünce ve İfade Özgürlüğünün Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü Frank La Rue'nin 5 Nisan 2011 tarihli Macaristan ziyaretine ilişkin Raporu, rapora ulaşmak için bkz. https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKewjCk_-SgaTaAhXKApoKHZVFag4QFggyMAE&url=http%3A%2F%2Fwww2.ohchr.org%2Fenglish%2Fissues%2Fopinion%2Fdocs%2F2011-04-05_Hungary_Freedex_EndMission.doc&usg=AOvVaw3UF0vLwI6J0Erw0xNeMgIz (son erişim 05/04/2018).
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18 Aralık 2013 tarih ve A/RES/68/163 sayılı Tavsiye Kararı, karara ulaşmak için bkz. <http://www.undocs.org/A/RES/68/163> (son erişim 21/06/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun 11 Şubat 2000 tarih ve E/CN.4/2000/63/Add.3 sayılı Raporu, rapora ulaşmak için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G00/111/86/PDF/G0011186.pdf?OpenElement> (son erişim 29/06/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 27 Temmuz 2000 tarih ve CCPR/CO/69/KWT sayılı Raporu, rapora ulaşmak için bkz. docstore.ohchr.org/SelfServices/Files-Handler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsspZJCN1mf3WxJr5cyTnAFNy4Ju68ySvDtrQgwbNU2DVb4%2f4cYO%2fc7wnxNherWa2TXVDBhSEk6fYqmNsw29V2FDHF0CbgkMaOcYdE4KDPji2 (son erişim 10/05/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 34 sayılı Genel Yorum için bkz. <http://ccprcentre.org/doc/ICCPR/General%20Comments/CCPR-C-GC-34.pdf> (son erişim 02/04/2018). Ayrıca Türkçe metin için bkz. http://ihop.org.tr/dosya/BB/IHK-Genel_Yorum-No34.pdf (son erişim 02/04/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 12 Ekim 2009 tarihli ve A/HRC/RES/12/16 sayılı Kararı, karara ulaşmak için bkz. <https://undocs.org/EN/A/HRC/RES/12/16> (son erişim 19/06/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 4 Haziran 2012 tarih ve A/HRC/20/17 sayılı Raporu. Rapora ulaşmak için bkz. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/137/87/PDF/G1213787.pdf?OpenElement> (son erişim 19/06/2018).

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 5 Ekim 2016 tarih ve A/HRC/RES/33/2 sayılı Tavsiye Kararı, karara ulaşmak için bkz. <http://undocs.org/A/HRC/RES/33/2> (son erişim 24/06/2018).
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin 9 Ekim 2012 tarihli ve A/HRC/RES/21/12 sayılı kararı, karara ulaşmak için bkz. <http://www.undocs.org/A/HRC/RES/21/12> (son erişim 19/06/2018).
- ECHR**; Protection of Journalistic Sources, Ocak 2018. Rapora ulaşmak için bkz. https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Journalistic_sources_ENG.pdf (son erişim 05/06/2018).
- İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu, İfade Özgürlüğü Deklarasyonu. Deklarasyona ulaşmak için bkz. <http://www.oas.org/en/iachr/expression/showarticle.asp?artID=26> (son erişim 19/06/2018).
- Prosecutor v. Charles Ghankay Taylor, Decision on The Defence Motion for The Disclosure of The Identity of a Confidential 'Source' Raised During Cross-Examination on TF1-355, Case No. SCSL-03-1-T (6 March 2009). (Taylor Case)
- Prosecutor v. Radoslav Brdjanin and Momir Talic, Decision on Interlocutory Appeal, Case No. IT-99-36-AR73.9 (11 December 2002). (Randal Case)
- Reuters**; Specialised Guidance, The Essentials of Reuters Sourcing, çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. http://handbook.reuters.com/index.php?title=The_Essentials_of_Reuters_sourcing (son erişim 02/06/2018).
- The Canadian Association of Journalists Ethics Advisory Committee**; Ethics Guidelines (2011), çevrimiçi kaynağa ulaşmak için bkz. http://caj.ca/images/downloads/Ethics/ethics_guidelines.pdf (son erişim 02/06/2018).
- Türkiye Basın Meslek İlkeleri. İkelere ulaşmak için bkz. <http://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleri/> (son erişim 04/04/2018).
- UNESCO**; keystones to Foster Inclusive Knowledge Societies, Access to Information and Knowledge, Freedom of Expression, Privacy, and Ethics on a Global Internet, Fransa 2015. İlgili metne ulaşmak için bkz. <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002325/232563E.pdf> (son erişim 22/03/2018).
- UNODC**; Reporting on Corruption A Resource Tool for Governments and Journalists, New York 2014, s. 16. Kaynağa ulaşmak için bkz. http://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/2013/Resource_Tool_for_Governments_and_Journalists_COSP5_ebook.pdf (son erişim 06/04/2018).
- Yargıtay 9 HD, E. 2008/30660, K. 2009/8953, Tarih: 31/03/2009 (www.lexpera.com.tr).
- Yargıtay 9. HD, E. 2006/33909, K. 2007/11104, Tarih: 17/04/2007 (www.lexpera.com.tr).